

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNA PRÁCA

**Právo voľného pohybu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín,
ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov Európskej únie –
voľný pohyb osôb**

2012

Mgr. Oldrich Lejnar, LL.M.

Prehlasujem, že som predkladanú rigoróznú prácu vypracoval samostatne, všetky použité pramene a literatúra boli riadne citované a práca nebola využitá na získanie iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa 9. júna 2012

Mgr. Oldrich Lejnar, LL.M.

OBSAH

ÚVOD	5
1. IMIGRAČNÁ KONTROLA AKO PREROGATIVA ŠTÁTU	9
1.1 Definícia imigračnej kontroly	9
1.2 Obmedzenie imigračnej kontroly	16
1.3 Zhrnutie	18
2. PRÁVO NA RODINNÝ ŽIVOT AKO ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVO. 19	
2.1 Právo na rodinný život ako základné ľudské právo v univerzálnych medzinárodných dohovoroch	19
2.1.1 Zhrnutie	23
2.2 Právo na rešpektovanie rodinného života v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd	24
2.2.1 Zhrnutie	30
3. VOĽNÝ POHYB OSÔB A RODINNÝ ŽIVOT.....	32
3.1 Ekonomická integrácia na európskom kontinente	32
3.1.1 Zhrnutie	38
3.2 Voľný pohyb osôb ako základná sloboda	39
3.2.1 Zhrnutie	44
3.3 Voľný pohyb štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov EÚ	45
3.3.1 Rodinné príbuzenstvo ako imigračný štatút - prípad Metock.....	46
3.3.1.1 Nadobudnutie imigračného štatútu	46
3.3.1.2 Obmedzenie práva voľného pohybu rodinných príslušníkov občanov EÚ	51
3.3.1.3 Zhrnutie	52
3.4 Jednotlivé kategórie rodinných príslušníkov občanov EÚ	53
3.4.1 Zhrnutie	58
3.5 Vnútoraná situácia	59
3.5.1 Zhrnutie	62
4. PRÁVO VOĽNÉHO POHYBU A POBYTU RODINNÝCH PRÍSLUŠNÍKOV OBČANOV EÚ A ICH UPLATŇOVANIE V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE	63
4.1 Nadriadenosť práva EÚ	63

4.2	Práva rodinných príslušníkov občanov EÚ v Českej republike.....	67
4.2.1	Implementácia Smernice do českého právneho poriadku.....	67
4.2.2	Právo voľného pohybu a pobytu podľa ZPC	67
4.2.3	Okruh rodinných príslušníkov podľa ZPC	74
4.2.4	Vnútoraná situácia podľa ZPC	86
4.3	Práva rodinných príslušníkov občanov EÚ v Slovenskej republike	88
4.3.1	Implementácia Smernice do slovenského právneho poriadku.....	88
4.3.2	Právo voľného pohybu a pobytu podľa ZoPC	88
4.3.3	Okruh rodinných príslušníkov podľa ZoPC	93
4.3.4	Vnútoraná situácia podľa ZoPC	101
4.4	Zhrnutie	103
	ZÁVER	106
	RESUMÉ	110
	ZOZNAM SKRATIEK	114
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV	115
	PRÍLOHA.....	124
	ABSTRAKT A ZOZNAM KĹÚČOVÝCH SLOV	125

ÚVOD

Sloboda voľného pohybu osôb je jednou zo štyroch základných slobôd, ktorá je nevyhnutná pre vytvorenie spoločného trhu v rámci Európskej únie (ďalej len „EÚ“)¹. Beneficientmi tejto slobody sú v prvom rade občania EÚ, t.j. štátni príslušníci členských štátov EÚ. Toto právo bolo od začiatku priznané aj ich rodinným príslušníkom, a to aj napriek tomu, že boli štátnymi príslušníkmi tretích krajín, t.j. nečlenských štátov EÚ.

Amsterdamská zmluva² neskôr rozšírila tieto slobody i o ďalšie skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín, a to predovšetkým o migrujúcich pracovníkov, ktorí majú dlhodobý pobyt v niektorom z členských štátov EÚ³ a ich rodinných príslušníkov.⁴ Avšak ich práva sú len aproximované, t.j. sú podobné, no nie totožné s právami občanov EÚ.⁵

Rozsah tejto práce je obmedzený len na právo voľného pohybu rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín a jej cieľom je sa predovšetkým zamerať na rozdiely v nadobúdaní imigračného štatútu medzi jednotlivými kategóriami rodinných príslušníkov s tým, že hlavný dôraz sa kladie v rozdielnosti nadobudnutia tohto štatútu medzi manželmi občanov EÚ v porovnaní s registrovanými partnermi, resp. medzi heterosexuálnymi a homosexuálnymi párami.

Keďže práva voľného pohybu rodinných príslušníkov sú len odvodenými (derivátnymi) právami od práv voľného pohybu občanov EÚ, je taktiež nevyhnutné analyzovať, aké podmienky právo EÚ stanovuje občanom EÚ, keď chcú toto právo uplatňovať.

Vzhľadom na skutočnosť, že EÚ sa zaviazala rešpektovať národné tradície členských štátov⁶ a ponímanie rodiny bezpochyby spadá do týchto tradícií, čo je obzvlášť viditeľné v súčasnej dobe, v jednotlivých národných poriadkoch členských

¹ ZFEÚ, čl. 26 ods. 2

² ZFEÚ [hlava IV]

³ Smernica 2003/109 /ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú dlhodobý pobyt

⁴ Smernica 2003/86/ES o práve zjednotenia rodiny

⁵ ZFEÚ, bod 2 preambuly

⁶ ZEÚ, čl. 6 ods. 3

štátov EÚ existuje stále rozmanitosť v ponímaní, čo je rodina. Zatiaľ čo niektoré členské štáty poskytli úplné alebo čiastočné uznanie homosexuálnym vzťahom ekvivalentne manželstvu, na druhej strane niektoré členské štáty zachovávajú a chránia tradičný koncept rodiny. V dôsledku toho môže byť právne postavenie rodinných príslušníkov, ktorí sú v registrovanom partnerstve s občanmi EÚ, odlišné v jednotlivých členských štátoch pri výkone ich práva voľného pohybu. Táto rozdielnosť je ilustrovaná na analýze a vzájomnej komparácii právnej úpravy Českej republiky, ktorá umožňuje spolunažívajúcim párom rovnakého pohlavia uzatvoriť registrované partnerstvo a Slovenska, ktoré zachováva tradičný koncept rodiny a neústupčivo odmieta akokoľvek právne upraviť faktické vzťahy medzi homosexuálnymi párami.

Keďže právo EÚ sa týka voľného pohybu osôb, vzťahuje sa len na tých občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, ktorí toto právo voľného pohybu osôb uplatňujú. Z toho a contrario vyplýva, že právo EÚ sa nebude aplikovať na rodinných príslušníkov tých občanov EÚ, ktorí toto právo neuplatňujú. Preto je nutné taktiež analyzovať rozdiely v nadobúdaní imigračného štatútu medzi týmito dvoma skupinami rodinných príslušníkov.

Hoci táto práca je primárne zameraná na voľný pohyb rodinných príslušníkov občanov EÚ, bolo nutné vziať do úvahy i právo na rodinný život, ktoré ako jedno zo základných ľudských práv predstavuje základ pre formulovanie obsahu práva, resp. slobody voľného pohybu rodinných príslušníkov občanov EÚ. Tým, že základné ľudské práva, ktoré sú jednak garantované Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDĽP“) a jednak vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov EÚ, tvoria všeobecné zásady práva EÚ⁷, je nevyhnutné rozvíeť, ako všeobecné medzinárodné právo ľudských práv, ale predovšetkým EDĽP, chránia právo na rodinný život, ako základné ľudské právo. V tomto smere je nutné poznamenať, že aj Charta základných práv, ktorá je právne záväzná po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy 1.12.2009, poskytuje z hľadiska ochrany práva na rodinný život rovnakú ochranu ako

⁷ pozri CALLEWAERT Johan, *The European Convention on Human Rights and European Union law: a long way to harmony*, European Human Rights Law Review 2009, s. 2

EDĽP.⁸ Z tohto dôvodu nebolo považované za nutné túto chartu v tejto práci bližšie rozviesť.

Práca je rozdelená do štyroch častí. Keďže voľný pohyb rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, predstavuje výrazný zásah do suverénneho práva imigračnej kontroly členských štátov, bolo považované za vhodné v prvej časti práce opísať jednak obsah tohto suverénneho práva štátov a jednak podmienky stanovené všeobecným medzinárodným právom, za ktorých, výkon tohto práva môže byť štátom obmedzený. Účelom tejto časti je taktiež ozrejmiť príčiny v rozdielnosti imigračného postavenia rodinných príslušníkov občanov EÚ, ako štátnych príslušníkov tretích krajín s ostatnými cudzincami pochádzajúcich z tretích krajín, v hostiteľskom členskom štáte EÚ.

Systematika ďalších nadväzujúcich častí, t.j. časti druhej a tretej, je založená na právnych východiskách Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov (ďalej len „**Smernica**“). Keďže Smernica je okrem iného v prvom rade založená na rešpektovaní základných práv a slobôd, a to predovšetkým na ochrane rodinného života, t.j. zachovania celistvosti rodiny, a dodržiavaní princípov uznaných najmä Chartou základných práv EÚ⁹, ktorá, ako už bolo povedané, potvrdzuje práva chránené EDĽP, je v druhej časti tejto práce analyzované základné ľudské právo na rodinný život, a to v prvom rade z pohľadu všeobecných medzinárodných zmlúv o ochrane ľudských práv a následne z pohľadu EDĽP, ktorého interpretácia a aplikácia by mala byť súladná s týmito zmluvami. Táto časť taktiež systematicky nadväzuje na prvú časť, a to z dôvodu, že základné právo na rodinný život taktiež predstavuje pre štáty jedno z obmedzení výkonu imigračnej kontroly, a to vo význame, že výkonom imigračnej kontroly by štáty nemali neprimerane zasahovať do tohto základného práva. Napokon tretia časť analyzuje právo voľného pohybu rodinných príslušníkov občanov EÚ, respektíve za akých podmienok títo rodinní príslušníci môžu toto právo nadobudnúť.

⁸ Úplné znenie vysvetlenia k Charte základných práv (2007/C 303/02)

⁹ Smernica 2004/38, bod 31 preambuly

Závěrečná štvrtá časť je venovaná spôsobu implementácie príslušných ustanovení Smernice do právneho poriadku Českej republiky a Slovenska, pričom dôraz sa kladie práve na rozdielnosť implementácie tých ustanovení Smernice, ktoré sa týkajú spolunažívajúcich partnerov rovnakého pohlavia. Na podporu argumentácie, sa taktiež miestami poukazuje na spôsob implementácie Smernice do právneho poriadku Veľkej Británie.

Pri vypracovaní textu práce sa vychádzalo v prvom rade z primárnych zdrojov, t.j. zo súdnych rozhodnutí predovšetkým Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva, dokumentov publikovaných Organizáciou spojených národov a taktiež zo sekundárnych prameňov, ktorými sú akademické názory jednotlivých akademikov publikované prevažne v medzinárodne uznávaných odborných žurnáloch. Taktiež boli použité internetové zdroje, konkrétne webové stránky medzinárodných inštitúcií, a to prevažne EÚ a Organizácie spojených národov, ako aj nevládných organizácií.

Z vedeckých metód sa v práci využívala okrem metódy deskriptívnej, metóda analytická, dedukčná a komparatívna. Pri analýze jednotlivých vnútroštátnych zákonných ustanovení a ich výkladu je taktiež poukazované na konkrétne praktické príklady a ich úskalia.

Rigorózna práca vychádza z právneho stavu k 31. máju 2012.

1. IMIGRAČNÁ KONTROLA AKO PREROGATIVA ŠTÁTU

1.1 Definícia imigračnej kontroly

Z pohľadu univerzálneho obyčajového medzinárodného práva je možné imigračnú kontrolu definovať ako inherentné právo štátu povoliť vstup a pobyt cudzinca na jeho území a zároveň vyhostiť („*expel*“)¹⁰ cudzinca zo svojho územia. V Tretej správe na vyhostenie cudzincov Komisie pre medzinárodné právo¹¹ sa uvádza, že „*toto inherentné právo nie je dané štátu z nejakého externého pravidla, ale je to prirodzené právo štátu pochádzajúce z jeho vlastného štatútu ako suverénnej právnickej osoby s plnou autoritou nad jej územím, ktorá podľa medzinárodného práva môže byť jedine obmedzená na základe dobrovoľného súhlasu štátu, alebo na základe právnych noriem erga omnes*“.¹² Právo imigračnej kontroly je prejavom zvrchovanosti a nezávislosti štátu¹³ tak, ako to poznamenáva nižšie uvedený „*the Chinese exclusion case*“: „*Pokiaľ by štát nemal právo vyhostiť cudzinca zo svojho územia, bol by do tejto miery subjektom kontroly inej moci.*“¹⁴

Z tohto dôvodu, pokiaľ i jednotlivec má právo opustiť akýkoľvek štát, vrátane svojho vlastného, čo je jedno zo základných ľudských práv uznané jednak v univerzálnych tak i partikulárnych medzinárodných dohovoroch o ochrane ľudských práv¹⁵, jednotlivec, už zo samotnej podstaty veci, t.j. že opustenie jedného štátu

¹⁰ Vyhostením je nutné rozumieť akékoľvek „vypovedanie, či odstránenie“ cudzinca z územia štátu a nie len vo význame, aký mu prikladá § 118 a násl. zákona č. 326/1999 sb. o pobyte cizinců na území České republiky, ktorý upravuje správne vyhostenie, prípadne § 52 ods. 1 písm. l) zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ktorý zakotvuje trest vyhostenia za spáchaný trestný čin.

¹¹ UNITED NATIONS, General Assembly. *Third report on the expulsion of aliens By Mr. Maurice Kamto, Special Rapporteur* [online]. Geneva, 7 May-8 June and 9 July-10 August 2007. International Law Commission, Fifty-ninth session [cit. 2012-05-28]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_581.pdf

¹² Ibid, s. 4 - “The right to expel is not granted to the State by any external rule; it is a natural right of the State emanating from its own status as a sovereign legal entity with full authority over its territory, which may be restricted under international law only by the State’s voluntary commitments or specific erga omnes norms”.

¹³ Ibid, s. 5

¹⁴ Justia.com, US Supreme Court Center: The Chinese Exclusion Case - 130 U.S. 581 (1889). [online]. [cit. 2012-05-28]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/130/581/case.html>

“If it could not exclude aliens, it would be to that extent subject to the control of another power.”

¹⁵ Pakt o občianskych a politických právach (1966), čl. 12 ods. 2,

Protokol č. 4 k Dohode o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 2 ods. 2,

Africká charta ľudských práv a práv národov z roku 1981, čl. 12 ods. 2,

znamená vstup na územie iného štátu, môže toto právo uplatniť iba za podmienky, že mu druhý, hosťiteľsky, štát povolí vstup na jeho územie. Inými slovami jednotlivec má síce právo opustiť akýkoľvek štát, avšak nemá právo vstúpiť na územie iného štátu, okrem svojho vlastného, t.j. právo vstupu na územie iného štátu nie je právne nárokovateľné.

Jednou z často citovaných autorít pre toto tvrdenie je americký rozsudok *Chae Chan Ping v. United States*, 130 U.S. 581 (1889) tzv. Čínsky vyhost'ovací prípad („the Chinese exclusion case“)¹⁶. Tento prípad sa týka súdneho sporu, v ktorom Spojené štáty odmietli vstup občanovi Číny pri návrate do Spojených štátov, a to i napriek tomu, že mal platné vízum, či povolenie k vstupu. Dôvod pre toto odmietnutie bol retroaktívny zákon (Chinese Exclusion Act 1882), ktorý hromadne vyhost'oval občanov Číny z územia Spojených štátov, a to i napriek tomu, že to bolo v rozpore s medzinárodnou zmluvou uzatvorenou medzi Spojenými štátmi a Čínou. Jedným z argumentov súdu bolo, že štát (respektíve vláda Spojených štátov) má suverénne právo kedykoľvek odňať povolenie k vstupu na územie štátu, a to podľa svojej ľúbosti /v angl. pleasure/¹⁷.

Obdobne v anglickom rozsudku Court of Appeal *R. v. Governor of Pentonville Prison, ex parte Azam*¹⁸, Lord Denning uvádza nasledovné: „v „common law“ žiaden cudzinec nemá žiadne právo vstúpiť do tejto krajiny, iba ak mu to Koruna povolí a Koruna môže odmietnuť toto povolenie bez uvedenia akéhokoľvek dôvodu“¹⁹.

Týmto princípom napokon argumentuje i český Najvyšší správny súd vo svojom rozsudku zo dňa 10. 9. 2009 - Pobyť cudzincov: neudelenia víza k pobytu nad 90 dní; právo na vstup na územie; právo na rodinný život, č.j. 9 As 95/2008-45, opierajúc sa

Americký dohovor na ochranu ľudských práv (1969), čl. 22 ods. 2,

Arabská charta na ochranu ľudských práv, čl. 27 ods. 1

¹⁶ Supra note 14

¹⁷ “The powers of government are delegated in trust to the United States, and are incapable of transfer to any other parties. They cannot be abandoned or surrendered. Nor can their exercise be hampered, when needed for the public good, by any considerations of private interest. The exercise of these public trusts is not the subject of barter or contract. Whatever license, therefore, Chinese labourers may have obtained, previous to the Act of October 1, 1888, to return to the United States after their departure is held at the will of the government, revocable at any time at its pleasure”.

¹⁸ [1973] 2 All E.R. 741, 747

¹⁹ „at common law no alien has any right to enter this country except by leave of the Crown, and the Crown can refuse leave without giving any reason“.

o ustálenú judikatúru Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 219/04, v ktorom uvádza "subjektívni ústavně zaručené právo cizinců na pobyt na území ČR neexistuje, když je věcí suverénního státu, za jakých (nediskriminujících) podmínek připustí pobyt cizinců na svém území. Na udělení víza není právní nárok ..."

V tomto smere by bolo vhodné poznamenať, že v cudzineckom práve jednotlivých štátov je spravidla obmedzený prístup k súdom, resp. správne rozhodnutia o neudelení víza, alebo o odopretí vstupu jednotlivca na územie štátu nepodliehajú súdnemu prieskumu²⁰. To znamená, že imigračná kontrola, ktorá je z pohľadu vnútroštátneho práva chápaná ako výkon exekučných právomocí štátu vykonávaná konkrétnymi exekutívnymi orgánmi, t.j. spravidla ministerstvami a v konečnom dôsledku jednotlivými tzv. imigračnými úradníkmi²¹ (v Českej republike policajnými príslušníkmi cudzineckej polície, ktorá spadá priamo pod ministerstvo vnútra) pôsobiacimi priamo na hraničných prechodoch. V praxi to môže znamenať, resp. nie je ničím neobvyklým, že vstup cudzinca na územie iného štátu závisí od uváženia imigračného úradníka a v prípade odmietnutia vstupu, ktoré nie je ničím odôvodnené, nie je možné takéto rozhodnutie podrobiť ďalšiemu prieskumu.²²

Ako už bolo uvedené, imigračná kontrola pozostáva okrem iného z práva štátu kontrolovať vstup cudzincov na jeho územie, pričom platí, že štát nemá žiadnu povinnosť povoliť vstup cudzinca na jeho územie a na druhej strane cudzinec, ktorého vstup na územie štátu bol odmietnutý, sa nemôže domáhať vstupu na územie štátu, ktorý mu vstup odmietol. V tomto smere je možné tvrdiť, že právo štátu odmietnuť vstup cudzincovi na jeho územie je z pohľadu univerzálneho medzinárodného práva právo absolútne (v porovnaní s právom štátu vyhostiť cudzinca – vid' nižšie).

No takto ponímané právo štátu, t.j. i svojvoľne odmietnuť cudzincovi vstup na jeho územie, je predmetom akademickej kritiky. Napríklad James A. R. Nafziger, profesor práva na Willamette University College of Law vo svojom článku *The General*

²⁰ pozri napr. §171 Zákona č. 326/1999 Sb. o pobyte cizinců na území České republiky.

²¹ CLAYTON, Gina a D HARRIS. *Textbook on immigration and asylum law*: 2nd ed. New York: Oxford University Press, c2006, 617 s., ISBN 01-992-8973-5, s. 25

²²Konkrétne sa má na mysli sprísnenie imigračných kontrol na amerických letiskách po 11. septembri 2001, resp. na emigračné kontroly na britských letiskách.

*Admission of aliens under international law*²³ argumentuje, že koncepcia práva štátov odoprieť vstup cudzincov na ich územie, ako práva absolútneho, nemá oporu v obyčajovom medzinárodnom práve, resp. takéto ponímanie tohto práva sa objavilo až v 19. storočí, a to práve v súdnych rozhodnutiach angloamerických súdov (vid' the Chinese exclusion case, prípadne súdne rozhodnutie Privy Council *Musgrave v. Chun Teeng Toy 1891 A.C. 272*), ktoré sa týkali prípadov vyhostenia občanov Čínskeho cisárstva, a to spravidla z rasistických dôvodov. Naopak tvrdí, že štáty majú kvalifikovanú povinnosť povoliť cudzincom vstup na ich územie, pokiaľ títo cudzinci nepredstavujú žiadne vážne nebezpečenstvo pre verejnú bezpečnosť, či blaho štátu.²⁴

Ďalším oprávnením štátov vyplývajúcim z imigračnej kontroly je právo štátu vyhostiť cudzincov zo svojho územia. V tomto smere existujú v medzinárodnom práve určité obmedzenia, za ktorých štát nemôže určité kategórie osôb zo svojho územia vyhostiť. Odhliadnuc od skutočnosti, že podľa súčasného medzinárodného práva nie je v zásade možné vyhostiť vlastných občanov, t.j. platí princíp absolútneho zákazu vyhostenia štátnych občanov spočívajúci v tom, že i keď občan má právo opustiť svoj vlastný štát (i ako osoba hľadajúca azyl v inom štáte), má právo sa do štátu, ktorého je občanom, vrátiť a tento štát má povinnosť ho prijať²⁵, platí princíp zákazu vyhostenia utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti.

²³ NAFZIGER, A. R., *The General admission of aliens under international law* (The American journal of international law, vol. 77, No. 4 (Oct. 1983), pp. 804-847)

²⁴ Pokiaľ by aj cudzinec mal právo vstúpiť na územie iného štátu z pohľadu medzinárodného práva, tak ako to tvrdí prof. Nafziger, tak vzhľadom na skutočnosť, že nie je možné toto právo voči štátu, ktorý bezdôvodne odmietol vstup cudzinca na jeho územie právne vymôcť, cudzinec sa nemôže tohto práva domáhať pred národnými súdmi štátu, ktorý cudzincovi odmietol vstup, tak toto právo je iba iluzórne. Možnosť, že by štát uplatnil diplomatickú ochranu v dôsledku škôd, ktoré iný štát spôsobil jeho občanovi, za to, že mu odmietol vstup na jeho územie, mu pripadá nepravdepodobné.

Tuto úvahu je možné ilustrovať na prípade občana napríklad z Číny, ktorý sa rozhodne odísť na študijný pobyt do Veľkej Británie. K tomu aby mohol požiadať o študentské vízum, musí predložiť potvrdenie o prijatí na jazykový kurz, ktorý sa mu vydá, až keď si zaplatí školné. Ďalej musí predložiť potvrdenie o ubytovaní, čo sa mu vydá až vtedy, keď si to ubytovanie zaplatí a napokon bude musieť predložiť, že má spiatocný cestovný doklad. No i napriek tomu, mu britský konzulát odmietne študentské vízum udeliť, alebo mu ho aj udelí, no imigračný úradník na londýnskom letisku mu aj napriek tomu odoprie vstup. Cudzincovi vznikne škoda, pretože jazyková škola ani letecká spoločnosť mu peniaze nevrátia len z dôvodu, že mu konzulát odmietol udeliť vízum. V tomto konkrétnom prípade sa nastoľuje otázka, ako sa tento cudzinec môže domáhať vstupu na územie Veľkej Británie za účelom študijného pobytu. Odpoveď je prostá, nijako. Z tohto dôvodu sa nestotožňujem s názorom prof. Nafziguera.

²⁵ Pakt o občianskych a politických právach (1966), čl. 12 ods. 4,

Podľa čl. 1 A (2) Ženevského dohovoru o právnom postavení utečencov (1951), za utečenca je nutné považovať „...každú osobu, ktorá sa následkom oprávnenej obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo i zastávania určitých politických názorov ocitne mimo svojej krajiny a nie je schopná prijať, alebo vzhľadom k uvedeným obavám odmieta prijať ochranu svojej vlasti. To isté platí pre osobu bez štátnej príslušnosti nachádzajúcu sa mimo krajiny svojho doterajšieho pobytu a ktorá sa vzhľadom k uvedeným obavám do nej nechce alebo nemôže vrátiť...“.

Podstatou utečeneckého práva je princíp „non refoulement“, čo znamená, že utečenec nemôže byť vrátený do štátu, či hraniciam územia, kde jeho život alebo sloboda môžu byť ohrozené, a to z dôvodu jeho rasy, náboženstva, národnosti, či príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo jeho politického presvedčenia. Zákaz non refoulement predstavuje ius cogens, to znamená, že i štáty ktoré neratifikovali Ženevskú konvenciu sú viazané týmto princípom. I keď Ženevská konvencia neposkytuje absolútnu ochranu proti non refoulement, a to v prípadoch, kedy utečenec predstavuje určité nebezpečenstvo pre bezpečnosť daného štátu, ktorý mu túto ochranu poskytol²⁶, na druhej strane platí absolútny zákaz non refoulement do tých štátov, v ktorých by dotyčná osoba bola vystavená mučeniu²⁷. To znamená, že pokiaľ by utečenec predstavoval nebezpečenstvo pre štát, ktorý mu poskytol azyl, tento štát ho nemôže vrátiť do štátu, v ktorom by mu hrozilo opodstatnené riziko, že bude vystavený mučeniu.

Napokon je nutné poznamenať, že v súčasnom medzinárodnom práve neexistuje žiadna povinnosť pre štáty prijímať utečencov, existuje iba povinnosť ich nevydávať. To napokon vyplýva už zo samotnej definície utečenca, t.j. že ide o osobu, ktorá okrem iného už opustila svoj domovský štát a nachádza sa na území iného štátu, kde žiada

Protokol č. 4 k Dohode o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 3,
Africká charta ľudských práv a práv národov z roku (1981), čl. 12 ods. 2,
Americký dohovor na ochranu ľudských práv (1969), čl. 22 ods. 5,
Arabská charta na ochranu ľudských práv (2004), čl. 27 ods. 2

V minulosti (ešte v polovici prvej polovice 20. storočia), vo Francúzsku či dokonca i v Rakúsku platili zákony, ktoré zakazovali vstup príslušníkov starých kráľovských rodín na územie ich štátov.

²⁶ čl. 33 ods. 2 Ženevského dohovoru o právnom postavení utečencov (1951)

²⁷ čl. 3 Dohovoru proti mučeniu (1984)

o udelenie azylu. O azyl je možné požiadať jedine na území hostiteľského štátu, alebo na hraničnom prechode tohto štátu, čo vo svojej podstate je taktiež už štátne územie (napr. medzinárodné letiská). V dôsledku toho, aby štáty zabránili prílivu utečencov (žiadateľov o azyl), zavádzajú vízovú povinnosť, aby zabránili vstupu týchto osôb na svoje územia, alebo taktiež systém tzv. „predĺžených“ imigračných kontrol (v angl. the extension of immigration control), t.j. imigračných kontrol, ktoré sa vykonávajú na území iného štátu. Ako príklad je možné uviesť britské imigračné kontroly na ruzyňskom letisku v Prahe v období od 18.6.2001 do 26.2.2003²⁸.

Za osobu bez štátnej príslušnosti sa podľa čl. 1 ods. 1 Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti (1954) považuje osoba, ktorá nie je občanom žiadneho štátu podľa jeho zákonov. Zákaz vyhostenia osoby bez štátnej príslušnosti, ktorá sa legálne zdržuje na území hostiteľského štátu, je len možný v záujme národnej bezpečnosti a verejného poriadku. Keďže osoba bez štátnej príslušnosti nie je občanom žiadneho štátu, môže byť vyhostená len so súhlasom štátu, ktorý sa rozhodne ju prijať²⁹.

Napokon platí princíp zákazu kolektívneho vyhostenia cudzincov³⁰, čo je v podstate procedurálne pravidlo predpisujúce, že imigračné úrady by mali posudzovať prípad každého cudzinca individuálne, resp. že nie je možné vydať jeden „deportačný príkaz“ pre viacero osôb.³¹

Ako už bolo uvedené, cudzinec nemá právo vstupu na územie iného štátu a v dôsledku toho nemá ani právo sa domáhať súdneho prieskumu rozhodnutia imigračného úradníka o odopretí vstupu na územie štátu, resp. o odmietnutí udelenia víza. Avšak v prípade vyhostenia cudzinca, ktorý sa právoplatne nachádza na území hostiteľského štátu, platí, že takýto cudzinec môže byť vyhostený iba na základe rozhodnutia, ku ktorému sa dospelo v súlade so zákonom a má právo proti tomuto

²⁸ Supra note 21, s. 238

²⁹ Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti (1954), čl. 31

³⁰ Protokol č. 4 k Dohode o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 4,

Africká charta ľudských práv a práv národov z roku (1981), čl. 12 ods. 5,

Americký dohovor na ochranu ľudských práv (1969), čl. 22 ods. 9,

Arabská charta na ochranu ľudských práv (2004), čl. 26 ods. 2

³¹ Čonka v. Belgicko (sťažnosť č. 51564/99)

rozhodnutiu podať námietky proti svojmu vyhosteniu a zároveň má právo dať svoj prípad preskúmať príslušným orgánom (súdom). Tieto práva cudzinca patria medzi jeho základné ľudské práva a sú chránené jednak univerzálnymi, ako aj regionálnymi dohovormi o ochrane ľudských práv.³² Z toho a contrario vyplýva, že cudzinec, ktorý sa nachádza na území štátu neprávoplatne, resp. ktorý nemá na území štátu povolený pobyt, nemôže sa tohto práva dovolávať. To môže, a často aj spôsobuje v praxi nemalé problémy, a to z toho dôvodu, že je ťažko určiť, kto všetko je považovaný, resp. môže byť považovaný za cudzinca, ktorý sa zdržuje na území hostiteľského štátu neprávoplatne, resp. nemá na území štátu povolený pobyt. Ako bude v tejto práci ďalej podrobnejšie uvedené, v členských štátoch EÚ právo k pobytu môže cudzinec nadobudnúť i nezávislé na vôli štátu, t.j. bez toho, že by štát vydal konštitutívne rozhodnutie o povolení k pobytu.

V závere je možné zhrnúť, že zatiaľ čo medzinárodné právo nekladie žiadne obmedzenia na štát, čo sa týka jeho práva regulovať vstup cudzincov na jeho územie, v tomto smere štáty majú absolútnu právomoc rozhodovať o povolení či odmietnutí vstupu cudzincov na ich územie, v súčasnom medzinárodnom práve existujú určité reštrikcie, čo sa týka vyhostenia cudzincov zo svojho územia, a to v tom zmysle slova, že platí absolútny zákaz vyhostiť utečencov, resp. osoby, ktorým hrozí v ich domovskom štáte hrozba mučenia, či iného neľudského zaobchádzania, postavený na princípe non-refoulement a taktiež osôb bez štátnej príslušnosti, ktoré je možné vyhostiť len so súhlasom štátu, ktorý by ich mal následne prijať. Zároveň platí princíp zákazu kolektívneho vyhostenia cudzincov.

³² Pakt o občianskych a politických právach (1966), čl. 13, Protokol č. 7 k Dohode o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 1, Africká charta ľudských práv a práv národov z roku (1981), čl. 1, Americký dohovor na ochranu ľudských práv (1969), čl. 22 ods. 5, Arabská charta na ochranu ľudských práv (2004), čl. 27 ods. 2, taktiež napr. pozri § 171 zákona č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců

1.2 Obmedzenie imigračnej kontroly

Ako už bolo uvedené, imigračná kontrola, ako suverénne právo štátu kontrolovať vstup, pobyt a vyhostenie cudzincov, môže byť obmedzená iba na základe dobrovoľného súhlasu štátov, alebo na základe právnych noriem erga omnes, ktoré upravujú princíp non-refoulement a princíp zákazu vyhostenia osôb bez štátnej príslušnosti.

Ďalšie reštrikcie na výkon imigračnej kontroly štátov sú obsiahnuté v prvom rade v medzinárodných zmluvách o ochrane ľudských práv, a to či už všeobecných (medzinárodné zmluvy o ochrane ľudských práv zjednaných v rámci OSN), alebo partikulárnych (regionálne medzinárodné zmluvy o ochrane ľudských práv zjednaných na európskom, americkom a africkom kontinente), ktoré v hierarchii právnych noriem medzinárodného práva majú prednostné postavenie. Z tohto dôvodu imigračná kontrola štátu musí byť vykonávaná takým spôsobom, aby nedochádzalo k neprimeraným zásahom do základných ľudských práv a slobôd, ktoré sa štáty zaviazali v týchto medzinárodných zmluvách chrániť.³³

Spravidla imigračnú kontrolu, spočívajúcu predovšetkým v práve vyhostiť cudzinca, štáty musia vykonávať tak, aby nedošlo k porušeniu absolútneho práva zákazu mučenia, čo je, ako už bolo uvedené, v súčasnom medzinárodnom práve zakázané kogentnými normami. Ďalej členské štáty Rady Európy, ktoré pristúpili k Protokolu č. 6 k EDLP, prípadne členské štáty Organizácie amerických štátov, ktoré podpísali Americký dohovor na ochranu ľudských práv (1969) a tie štáty, ktoré pristúpili k Druhému opčnému protokolu k Paktu o občianskych a politických právach (1966), nesmú vydať cudzinca do štátu, v ktorom by mu hrozil trest smrti.³⁴ Výkon imigračnej kontroly nesmie taktiež neprimerane zasahovať do práva na rešpektovanie rodinného a súkromného života (viď ďalej).

Ďalším prípadom, kedy štáty obmedzujú svoje právo imigračnej kontroly, je ekonomická (hospodárska) integrácia s inými štátmi, spočívajúca vo vytváraní

³³ vid' 2. časť tejto práce

³⁴ Vzhľadom na skutočnosť, že výkon trestu smrti nie je z hľadiska všeobecného medzinárodného práva zakázaný, t.j. je prípustný, tie štáty, ktoré nie sú zmluvnou stranou ani k jednej z týchto zmlúv, spravidla môžu vydávať osoby do štátov, kde bude trest smrti na nich následne vykonaný.

spoločenstiev (medzinárodných organizácií) v rámci určitých geografických regiónov, ktoré si dávajú za cieľ vytvorenie spoločného trhu, ktorý sa okrem iného dosahuje zavedením voľného pohybu osôb, čo v sebe zároveň implikuje právo, respektíve slobodu pobytu a usadenia sa.

Odhlídnuc od voľného pohybu osôb v európskom regióne (t.j. v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru spoločne so Švajčiarskom), s voľným pohybom osôb je možné stretnúť sa na regionálnych úrovniach v Afrike³⁵, ako je napríklad Hospodárske spoločenstvo západoafrických štátov (v angl. the Economic Community of West African States) (ECOWAS)³⁶ a Juhoafrické rozvojové spoločenstvo (v angl. the Southern African Development Community) (SADC)³⁷, v Južnej Amerike v rámci spoločenstva MERCOSUR³⁸ a Andského spoločenstva³⁹. Napokon v karibskej oblasti⁴⁰ sa právo voľného pohybu osôb uplatňuje v rámci Karibského jednotného trhu a hospodárstva (CSME)⁴¹.

Naostatok na celosvetovej úrovni jediným právnym inštrumentom, ktorý do určitej miery, a to i nepriamo, obmedzuje výkon imigračnej kontroly štátov, je Všeobecná dohoda o obchode a službách (GATS), čo je mnohostranná medzinárodná dohoda zjednaná v rámci Svetovej obchodnej organizácii (WTO) v roku 1994, ktorá ustanovuje všeobecný právny rámec pre liberalizáciu a postupné odstraňovanie bariér medzinárodného obchodu so službami. GATS stanovuje 4 spôsoby („modes“)

³⁵ CHOLEWINSKI, Ryszard I, Richard PERRUCHOUD a Euan MACDONALD. *International migration law: developing paradigms and key challenges*. The Hague: T.M.C. Asser Press, c2007, 492 s., ISBN 978-906-7042-321, s. 352.

³⁶ ECOWAS bola založená Zmluvou o založení ECOWAS z 28. mája 1975. Predmetom tejto zmluvy je opustenie od akýchkoľvek prekážok voľného pohybu, inter alia, osôb medzi členskými štátmi a zároveň jej cieľom je vytvorenie tzv. automatického komunitárneho občianstva pre všetkých občanov členských štátov.

³⁷ SADC bola formálne vytvorená v roku 1992, pričom cieľom tejto organizácie bolo zlepšenie štandardu a kvality života obyvateľov juhoafrického regiónu. Voľný pohyb osôb v rámci tohto regiónu je garantovaný Protokolom z roku 1997 na uľahčenie pohybu osôb v rámci SADC (*The 1997 Draft Protocol on the Facilitation of Movement of Persons in SADC*). Tento protokol si dáva za cieľ, mimo iného, len uľahčiť vstup, pobyt a usadenie občanov členských štátov SADC.

³⁸ Spoločenstvo MERCOSUR bolo založené v roku 1991 a členskými štátmi sú Brazília, Argentína, Paraguaj a Uruguaj, viď supra note 35, s. 364.

³⁹ Andské spoločenstvo (v angl. Andean Community) bolo založené v roku 1969. Členskými štátmi sú Kolumbia, Bolívia, Čile, Ekvádor, Peru a Venezuela, viď supra note 35, s. 374

⁴⁰ Supra note 35, s. 388

⁴¹ “Caribbean Single Market and Economy“

obchodovania so službami medzi členskými štátmi WTO. Akési obmedzenie imigračnej kontroly štátov predstavuje „Mode 4: presence of natural persons“ – prítomnosť fyzických osôb, na základe ktorého by štáty mali prijímať určité skupiny migrujúcich pracovníkov⁴², čo však negarantuje konkrétnym osobám právo vstupu na územie hostiteľských štátov.

1.3 Zhrnutie

V tejto časti práce bol všeobecne analyzovaný obsah imigračnej kontroly, ako inherentného práva štátu, ktoré je prejavom štátnej suverenity. Taktiež bolo poukázané, aké limity na výkon tohto práva kladie všeobecné medzinárodné právo a napokon ako štáty dobrovoľne, na základe uzatvárania medzinárodných zmlúv, obmedzujú výkon tohto práva, alebo sa ho dokonca v rámci ekonomických integrácií s inými štátmi vzdávajú.

⁴² Supra note 35, s. 109,

Taktiež vid' webové stránky WTO: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/serv_e.htm (2012-02-27)

2. PRÁVO NA RODINNÝ ŽIVOT AKO ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVO

2.1 Právo na rodinný život ako základné ľudské právo v univerzálnych medzinárodných dohovoroch

Právo na rodinný život je jedno zo základných ľudských práv zakotvených v rozličných univerzálnych a taktiež regionálnych medzinárodných dohovoroch o ochrane ľudských práv. Primárne toto právo bolo uznané vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv (1948) (“VDĽP”), v čl. 16, ktorý stanovuje: *„Plnoletí muži a ženy majú právo bez akéhokoľvek obmedzenia zakladajúceho sa na rase, národnosti alebo náboženstve uzavrieť manželstvo a založiť rodinu. Pokiaľ ide o manželstvo, sú oprávnení počas jeho trvania i pri jeho rozviazaní na rovnaké práva. Manželstvo môže byť uzatvorené iba na základe slobodného a plného súhlasu nastávajúcich manželov. Rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti, a má právo na ochranu spoločnosti i štátu.“*

VDĽP svojou podstatou predstavuje tzv. „soft – law“, ale aj napriek tomu má značný právny význam, a to z toho dôvodu, že všetky práva, ktoré sú zakotvené v tejto deklarácii boli neskôr uznané v normatívnych medzinárodných a regionálnych dohovoroch na ochranu ľudských práv. Najdôležitejším z týchto dohovorov je Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966) (“MPOPP”), ktorý v čl. 23 potvrdzuje definíciu uvedenú vo VDĽP. Podľa tohto čl.: *„Rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti, a má právo na ochranu spoločnosti a štátu. Uznáva sa právo mužov a žien uzavrieť v primeranom veku manželstvo a založiť rodinu. Manželstvo nebude uzavreté bez slobodného a plného súhlasu snúbencov. Štáty, zmluvné strany paktu, podniknú vhodné kroky na to, aby zabezpečili rovnaké práva a povinnosti snúbencov pri sobáši, v manželstve a pri rozvode. Pri rozvode sa rozhodne o nevyhnutnej ochrane detí.“* MPOPP spoločne s VDĽP definuje rodinu len ako prirodzenú a základnú spoločenskú jednotku, ktorá je hodná ochrany zo strany spoločnosti a štátu. V týchto ustanoveniach nie je žiadna jasná definícia rodiny. Jediné, čo tieto články ustanovujú je, že rodina je založená mužom a ženou, ktorí vstúpili do manželstva.

V komentári č. 19 Výboru na ochranu ľudských práv k čl. 23⁴³ sa uvádza, že *„koncept rodiny má rozdielny význam v jednotlivých spoločnostiach a z toho dôvodu nemôže byť presne a normatívne definovaný v medzinárodných dokumentoch. Avšak štát má medzinárodný záväzok chrániť rodinný život tak, ako je definovaný v jeho národnom právnom systéme. Rodina môže byť definovaná mnohými spôsobmi, buď ako nukleárna rodina, alebo rozšírená rodina (extending family). Môže byť predstavovaná buď manželmi a deťmi, alebo nezosobášenou dvojicou a deťmi, alebo len jedným z rodičov atď.“*⁴⁴ Výbor tiež zdôrazňuje, že založenie rodiny taktiež implikuje právo k rodinnému životu. To znamená, že členovia rodiny majú právo žiť spolu - tzv. celistvosť rodiny. Z toho tiež vyplýva právo na zjednotenie rodiny, ktoré sa uplatňuje v prípadoch, keď je rodina rozdelená kvôli ekonomickým, spoločenským a iným dôvodom.⁴⁵ Štáty majú aj medzinárodný záväzok prijať vnútroštátne alebo medzinárodné opatrenie v spolupráci s inými štátmi k ochrane a zachovaniu rodinnej jednoty.⁴⁶

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) (ďalej len „**MPHSKP**“) je ďalším medzinárodným dohovorom, ktorý je taktiež možné vziať do úvahy. Podľa čl. 11 MPHSKP: *„Štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo každého jednotlivca na primeranú životnú úroveň pre neho a jeho rodinu, zahrňujúce dostatočnú výživu, šatstvo, byt a na neustále zlepšovanie životných podmienok...“* Toto ustanovenie garantuje okrem iného právo na adekvátne bývanie a v dôsledku toho ochranu proti nútenému vystaňovaniu.⁴⁷ Výbor na hospodárske, sociálne a kultúrne práva vo svojom všeobecnom komentári číslo 7⁴⁸ pre účely MPHSKP definuje nútené vystaňovanie *„ako permanentné alebo dočasné vystaňovanie jednotlivcov, rodín alebo komunit proti ich vôli z ich domovov alebo pôdy, ktorú obývajú bez príslušnej právnej alebo inej ochrany. Avšak zákaz núteného vyhostenia sa nevzťahuje na vyhostenie, ktoré*

⁴³ UNHCHR, *General Comment No. 19: Protection of the family, the right to marriage and equality of the spouses (Art. 23)* : . 27/07/1990, dostupný na:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/comments.htm>

⁴⁴ Ibid, bod 2

⁴⁵ Ibid, bod 5

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ OHCHR, *The right to adequate housing (Art.11.1): forced evictions*: . 20/05/1997. CESCR General comment 7. (General Comments) dostupný na

<http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/959f71e476284596802564c3005d8d50?OpenDocument>

⁴⁸ Ibid

⁴⁸ Ibid

je síce vykonávané nútene, avšak je v súlade so zákonom a zároveň v súlade s ustanoveniami medzinárodných dohovorov na ochranu ľudských práv.⁴⁹ Pretože podľa všeobecného princípu medzinárodného práva ľudských práv, medzinárodné práva sú univerzálne, vzájomne závislé a nedeliteľné⁵⁰, nútené vyst'ahovanie môže tiež porušiť občianske a politické práva, chránené inými medzinárodnými dohovormi na ochranu ľudských práv, konkrétne MPOPP. Nútené vyst'ahovanie okrem iného tiež porušuje právo na nezasahovanie do rodiny, ktoré je chránené článkom 23 MPOPP.⁵¹

Iným relevantným medzinárodným dohovorom je OSN Dohovor o právach dieťaťa (1989), (ďalej len „DPD“), ktorý kladie medzinárodný záväzok na zmluvné štáty „rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, vrátane štátnej príslušnosti mena a rodinných vzťahov, uznaných zákonom, vylúčením nezákonných zásahov.“⁵² Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, taktiež „zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti vôli...“, iba ak toto oddelenie je nevyhnutné v najlepšom záujme dieťaťa, napríklad v prípadoch, ktoré zahrňujú zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa zo strany jeho rodičov a podobne.⁵³ V prípade dieťaťa, ktoré je oddelené od svojich rodičov, sa zmluvné štáty zaväzujú zachovávať osobné vzťahy a priamy kontakt s obidvoma rodičmi na pravidelnej báze okrem prípadov, pokiaľ by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.⁵⁴ Nakoniec štáty majú povinnosť sa zaoberať žiadosťami dieťaťa alebo jeho rodičov za účelom spojenia rodiny pozitívnym, ľudským a urýchleným spôsobom. Dohovor tiež garantuje právo dieťaťa, ktorého rodičia bývajú v rozdielnych štátoch, právo udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame kontakty s oboma rodičmi.⁵⁵

⁴⁹ Preložené z: “as the permanent or temporary removal against their will of individuals, families and/or communities from the homes and/or land which they occupy, without the provision of, and access to, appropriate forms of legal or other protection. The prohibition on forced evictions does not, however, apply to evictions carried out by force in accordance with the law and in conformity with the provisions of the International Covenants on Human Rights.”

⁵⁰ pozri Vienna Declaration and Program of Action (1993), [5]

⁵¹ Supra note 47

⁵² DPD, čl. 8

⁵³ DPD, čl. 9

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ DPD, čl. 10

Pre úplnosť, univerzálnosť tohto práva dokazuje i jeho rozpoznanie v regionálnych dohovoroch na ochranu ľudských práv, a to v Americkom dohovore o ľudských právach (1969) (ďalej len „**Americký dohovor**“), Africkej charte ľudských práv a práv národov (1981) (ďalej len „**Africká charta**“), Arabskej charte o ochrane ľudských práv (2004) (ďalej len „**Arabská charta**“) a napokon v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950).

Americký dohovor upravuje právo na rodinný život v čl. 17 pod názvom „Práva rodiny“. Podľa tohto ustanovenia, ktoré bolo prevzaté z MPOPP, „*rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti, a má právo na ochranu spoločnosti a štátu.*“ Americký dohovor tiež zakotvuje právo mužov a žien vo veku pre uzavretie manželstva uzavrieť manželstvo a založiť rodinu, zatiaľ čo manželstvo sa uzatvára na základe slobodného a plného súhlasu snúbencov.⁵⁶ Obdobne Africká charta v čl. 18 potvrdzuje prirodzený základ rodiny a jej nevyhnutnosť ochrany zo strany štátu. Navyše rodina je považovaná za „*ochrankyňu morálky a tradičných hodnôt uznávaných spoločnosťou*“.⁵⁷ Arabská charta tiež potvrdzuje prirodzený základ rodiny, a že je hodná ochrany zo strany spoločnosti a štátu.⁵⁸ Avšak na rozdiel od ostatných dohovorov, či už univerzálnych alebo regionálnych, výslovne ustanovuje, že „*rodina je založená na manželstve medzi mužom a ženou*“⁵⁹. Napokon ochrana rodinného života, tak ako ju zaisťuje Dohovor na ochranu ľudských práv, bude analyzovaná v nasledujúcej podkapitole.

Napokon je nutné sa zmieniť o princípe univerzálnosti ľudských práv. Podľa tohto princípu každý, t.j. každá ľudská bytosť je oprávnená na všetky slobody a práva bez akéhokoľvek ohľadu na rasu, farbu, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické a iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok alebo iné postavenie.“⁶⁰ Tento princíp je tiež zakotvený v čl. 2 MPOPP, ktorý výslovne ustanovuje, že „*štáty, zmluvné strany paktu sa zaväzujú a zaručujú, že práva formulované v tomto pakte sa budú*

⁵⁶ Americký dohovor, čl. 17 ods. 2 a 3

⁵⁷ Africká charta, čl. 18/ 2, preložené z „*the custodian of morals and traditional values recognized by the community*”

⁵⁸ Arabská charta, čl. 33 ods. 1 a 2

⁵⁹ Ibid, čl. 33/ 1, podľa ktorého „*The family is the natural and fundamental group unit of society, it is based on marriage between man and a woman...*”

⁶⁰ Všeobecná deklarácia ľudských práv, čl. 2

uskutočňovať bez akéhokoľvek rozlišovania podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmysľania národnostného a sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.“ MPHSKP zakotvuje tento princíp v čl. 2 ods.2 a DPD v čl. 2 so zameraním na každé dieťa.

Taktiež regionálne dohovory sú založené na tomto princípe univerzálnosti ľudských práv. Konkrétne Americký dohovor tento princíp potvrdzuje v čl. 1, Africká charta v čl. 2 a Arabská charta v čl. 3. Arabská charta, na rozdiel od ostatných dohovorov, obsahuje konštitutívny (nie deklaratórny) zoznam zakázaných „diskriminačných základov“ („discriminatory grounds“).

Z týchto dôvodov štáty majú medzinárodne právny záväzok chrániť rodinný život nielen svojim vlastným občanom, ale taktiež cudzincom, ktorí buď dočasne alebo trvale sa zdržujú na ich území, resp. sú pod ich jurisdikciou.

2.1.1 Zhrnutie

Právo na rodinný život je jedným zo základných ľudských práv, ktoré bolo pôvodne uznané v právne nezáväznej VDĽR a následne v rozličných univerzálnych a regionálnych medzinárodných dohovoroch. Medzinárodné právo kladie na štáty medzinárodný záväzok chrániť rodinu. Z tohto záväzku vyplýva povinnosť chrániť rodinný život, ktorý môže byť taktiež interpretovaný ako právo členov rodiny žiť spoločne – tzv. celistvosť rodiny. Celistvosť rodiny by mala byť hlavne chránená vtedy, pokiaľ sú v rodine deti. Extenzívnu interpretáciou medzinárodných dohovorov je možné tvrdiť, že celistvosť rodiny taktiež implikuje právo na zjednotenie rodiny.⁶¹ Právo na zjednotenie rodiny je výslovne zakotvené v DPD v súvislosti s dieťaťom, ktoré má medzinárodne uznané právo byť zjednotené so svojimi rodičmi.⁶² Žiaden z týchto medzinárodných dohovorov výslovne nedefinuje rodinu, ale ponecháva ju na vnútroštátnom práve jednotlivých štátov. No i napriek tomu predstava, že rodina je

⁶¹ Supra note 43

⁶² DPD, čl. 10

primárne predstavovaná manželmi a deťmi, môže byť z nich vydedukovaná. To však neznamená, že nemôže byť aj odlišný koncept rodiny.⁶³

2.2 Právo na rešpektovanie rodinného života v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“) bol spísaný v roku 1950 v rámci Rady Európy. 47 európskych štátov, vrátane všetkých 27 členských štátov EÚ, sú jeho signatármi. Je možné ho označiť za regionálnu paralelu k MPOPP a na regionálnej úrovni môže byť tiež porovnaný k Americkému dohovoru a Africkej charte⁶⁴.

Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života je zakotvené v čl. 8, podľa ktorého:

1. *Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie.*
2. *Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom, a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia, morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.*

Prvý odsek tohto článku kladie na členské štáty záväzok rešpektovať štyri súkromné záujmy jednotlivcov, a to i) súkromný život, ii) rodinný život, iii) domov a iv) korešpondenciu. Všetky tieto záujmy sú vzájomne prepojené a vzájomne sa prekrývajú, napr. súkromný život s rodinným životom.⁶⁵ Záležitosti, ktoré môžu konkrétne spadať pod ambit článku 8 sa týkajú najmä tajného sledovania osôb, imigračného práva (kauzy spojené s vyhostením a extradíciou cudzincov a právom na zjednotenie rodiny), rodičovských práv, práv na osobnú identitu, rodinného práva, práv

⁶³ Jediným regionálnym dokumentom o ochrane ľudských práv, ktorý vyslovene definuje rodinu, je Arabská charta.

⁶⁴ HARRIS, O' Boyle & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009, li, 902 p. ISBN 04-069-0594-0, s. 3

⁶⁵ *Ibid*, s. 361

dieťa, asistovanej reprodukcie, samovraždy, práv väzňov, dedičského práva, práv nájomcov, práv na ochranu životného prostredia a mnoho ďalších.⁶⁶

EDLP nedefinuje obsah žiadneho z týchto štyroch záujmov, avšak ich definícia je ponechaná na Európsky súd pre ľudské práva („ESLP“), ktorý nie je obmedzený žiadnou vnútroštátnou interpretáciou týchto záujmov.⁶⁷ Dôvodom pre to je, že EDLP je považovaný za tzv. „živý nástroj“ („*living instrument*“), ktorý sa má prispôsobovať sociálnym zmenám, „a mal by byť interpretovaný vo svetle súčasných podmienok“ („*interpreted in the light of present day conditions*“).⁶⁸ Ďalej pozornosť bude venovaná len záujmu ochrany rodinného života v spojitosti s právom na zjednotenie rodiny („*the right to family reunification*“) a následného práva na pobyt, resp. tak ako už bolo načrtnuté v prvej časti tejto práce, aké obmedzenia tento článok predstavuje na výkon imigračnej kontroly štátov.

Judikatúra ESLP interpretuje právo na rodinný život tak, ako už bolo uvedené, vo svetle súčasných spoločenských zmien v európskych štátoch.⁶⁹ Rodinný život sa dá chápať rôznymi spôsobmi. V prvom rade predpokladá existenciu rodiny, ktorá musí „zahrňovať vzťah, ktorý vzniká z právoplatného a autentického manželstva.“⁷⁰ V prípade detí, ESLP v kauze Berrehab⁷¹ rozhodol, že „*dieťa, ktoré je narodené v takomto manželstve je ipso de jure súčasťou tohto vzťahu, pretože od momentu narodenia dieťaťa a už len z tohto samotného faktu, existuje medzi týmto dieťaťom a jeho rodičmi puto, ktoré vyúsťuje k rodinnému životu, dokonca i v prípade, pokiaľ rodičia spolu nežijú.*“⁷² To znamená, že rodinný život medzi rodičmi a deťmi je založený na rodinných putách alebo väzbách medzi rodičmi a deťmi. Preto rodinný život existuje do tej doby, pokiaľ je tam táto väzba. Ak by táto väzba bola prerušená a jeden z rodičov by nevykonával rodičovské povinnosti, t.j. nevidaval svoje dieťa,

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Mamatkulov a Askarov v. Turecko (sťažnosť č.46827/99 a 46951/99) zo dňa 4.2.2005, [121]

⁶⁹ Supra note 64, s. 371

⁷⁰ Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené kráľovstvo (sťažnosť č. 9214/80;. 9473/81, 9474/81) zo dňa 28.5.1985

⁷¹ Berrehab v. Holandsko (č. 10730/84)

⁷² „...a child who is born of such a union (marriage) is ipso de jure of part that relationship, hence, from the moment of the child's birth and by the very fact of it, there exists between him and his parents a bond amounting to family life, even if the parents are not then living together...”

rodinný život nemôže byť založený medzi týmto rodičom a dieťaťom.⁷³ Rodinný život tiež existuje medzi fakticky spolunažívajúcimi, ale nezosobášenými rodičmi a ich deťmi⁷⁴ a medzi osobami žijúcimi v spoločnej domácnosti.⁷⁵ V podstate základom existencie rodinného života je hlavne fakticky stabilný vzťah medzi osobami, ktorý spočíva v blízkych osobných putách a v zámere týchto osôb žiť spolu.⁷⁶ Na tomto základe ESLP v prípade *X, Y a Z*⁷⁷ tiež zistil rodinné vzťahy medzi dieťaťom a transsexuálnym mužom, ktorý prirovnal k otcovstvu. Je to precedenčný prípad, v ktorom ESLP po prvýkrát rozhodol, že rodinný život môže existovať bez pokrvných väzieb.⁷⁸

Donedávna nevyriešenou otázkou zostávalo, či aj a do akej miery stabilný vzťah medzi osobami rovnakého pohlavia môže konštituovať rodinný život. Pôvodné prípady sa týkali kriminalizácie dobrovoľných homosexuálnych stykov medzi dospelými osobami, čo bolo považované za porušenie článku 8.⁷⁹ Avšak kauzy tohto typu sa týkali len sexuálnych aktivít, ktoré v ustálenej judikatúre ESLP spadajú pod oblasť súkromného života.⁸⁰ Inou otázkou je, ako budú posudzované osoby rovnakého pohlavia, ktoré žijú v trvalom vzťahu, či už faktickom alebo ako registrovaní partneri. Podľa súčasnej judikatúry, ako bola vyššie popísaná, stabilné heterosexuálne vzťahy medzi osobami, ktoré žijú spolu, ale nie sú zosobášené, môžu konštituovať rodinný život pre účely článku 8. Keďže EDLP je „žijúcim inštrumentom“, ktorého výklad by mal byť prispôsobovaný spoločenským zmenám a so zreteľom na to, že v súčasnej dobe sú všeobecné trendy vo väčšine európskych štátov priznávať vzťahom medzi osobami rovnakého pohlavia rovnaké alebo obdobné uznanie ako heterosexuálnym vzťahom (rodina v tradičnom význame),⁸¹ a taktiež toto uznanie bolo priznané i právom EÚ, a to

⁷³ Ibid, [21]

⁷⁴ Johnston a ostatní v. Írsko (sťažnosť č. 9697/82) zo dňa 18.12.1986, [74, 75]

⁷⁵ Wakefield v. Spojené kráľovstvo (sťažnosť č. 15817/89)

⁷⁶ Supra note 64, s. 373

⁷⁷ X, Y a Z v. Spojené kráľovstvo (sťažnosť č. 21830/93) zo dňa 22.4.1997, [37]

⁷⁸ Supra note 64, s. 373

⁷⁹ Norris v. Írsko (sťažnosť č. 10581/83) zo dňa 22.6.1988

⁸⁰ Supra note 64, s. 370

⁸¹ V právnych poriadkoch 48 európskych štátov, vrátane Vatikánu, 21 štátov zaviedlo do svojich národných právnych poriadkov aspoň jednu zo 4 foriem spolunažívania osôb rovnakého pohlavia, t.j. manželstvo, registrované (civilné) partnerstvo, registrované spolunažívanie a neregistrované spolunažívanie. Z 27 EÚ štátov 15 štátov má vo svojom právnom poriadku aspoň jednu z týchto foriem.

smernicou 2004/38/ES (viď ďalej), bolo dost' pravdepodobné, že ESLP by v budúcnosti mohol rozhodnúť, že stabilné vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia by mohli byť tiež postačujúce pre vytvorenie rodinného života.⁸² Vychádzalo sa pritom z článku 14 EDLP, ktorý ustanovuje, že *užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie*⁸³ a z prípadu *Da Silva Mouta*⁸⁴ v ktorom ESLP rozhodol, že článok 14 tiež zakazuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie. K tomu, aby mohla byť založená diskriminácia pre účely článku 14, v prvom rade musí byť preukázané, že fakty spadajú pod okruh jedného alebo viacerých práv alebo slobôd garantovaných EDLP, i keď sa nevyžaduje ich porušenie.⁸⁴ Po druhé, musí byť preukázané, že sťažovateľ je v porovnateľnej situácii k inému jednotlivcovi alebo skupine a bolo s ním zaobchádzané odlišne v súvislosti s výkonom predmetných práv.⁸⁵ Napokon *„rozdielne zaobchádzanie je diskriminačné, iba ak nie je objektívne a rozumne zdôvodnené, t.j. ak nesleduje legitímny cieľ, alebo, ak tam nie je rozumný vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a účelom, ktorý má byť dosiahnutý“*.⁸⁶ To znamená, že žalovaný štát musí preukázať, že odlišné zaobchádzanie bolo založené na rozumnom zdôvodnení.

Táto dedukcia sa ukázala byť napokon správna v nedávnom rozhodnutí ESLP vo veci *P.B. and J.S.*⁸⁷ v ktorom ESLP rozhodol, že aj vzájomný a stabilný faktický vzťah medzi dvoma partnermi rovnakého pohlavia, ktorí žijú v spoločnej domácnosti,

12 EÚ štátov, ktoré neuznali ani jednu z týchto foriem je Bulharsko, Estónsko, Grécko, Írsko, Taliansko, Cyprus, Litva, Lotyšsko, Malta, Poľsko, Rumunsko a Slovensko.

Marriage and partnership rights for same-sex partners: country-by-country. [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z:

http://africa.ilga.org/europe/issues/marriage_and_partnership/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country

⁸² TONER, Helen a D HARRIS. *Partnership rights, free movement, and EU law: law of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. Portland, Or.: Hart, c2004, xxiv, 286 p. ISBN 18-411-3477-5, s. 87

⁸³ *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugalsko* (sťažnosť č. 33290/96) zo dňa 21.12.1999

⁸⁴ Supra note 70, [71]

⁸⁵ Supra note 82, s. 107

⁸⁶ Supra note 70, [72], preklad z *“a difference of treatment is discriminatory if it “has no objective and reasonable justification”, that is, if it does not pursue a “legitimate aim” or if there is not a “reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realise”*

⁸⁷ *P.B. a J.S. v. Rakúsko* (sťažnosť č. 18984/02) zo dňa 22.7.2010

spadá pod pojem „rodinného života“ rovnako, ako vzájomný vzťah medzi partnermi opačného pohlavia v rovnakej situácii.⁸⁸ No tento prípad sa týkal diskriminačného zaobchádzania v oblasti úrazového a nemocenského poistenia, kde poistenec mohol rozšíriť toto poistenie len na svojho manžela, alebo partnera opačného pohlavia, s ktorým žil v spoločnej domácnosti za predpokladu, že tento partner sa o neho staral, avšak nemohol toto poistenie rozšíriť na partnera rovnakého pohlavia, s ktorým žil v spoločnej domácnosti. Keďže Rakúsko tuto diskrimináciu ničím neodôvodnilo, dopustilo sa porušenia čl. 14 v spojitosti s čl. 8 EDLP.

Z tohto rozhodnutia je možné len vyvodzovať, že pokiaľ zmluvný štát priznáva určité sociálne alebo iné dávky taktiež i heterosexuálnym kohabitujúcim partnerom bez ohľadu na to, či títo partneri majú deti, taktiež musí priznať tieto dávky aj kohabitujúcim homosexuálnym partnerom. Avšak i naďalej je možné argumentovať, že diskriminačné zaobchádzanie s párami rovnakého pohlavia v porovnaní s heterosexuálnymi rodinami, môže byť povolené a ospravedlniteľné z dôvodu ochrany tradičnej rodiny, keďže partneri rovnakého pohlavia, ktorí spoločne žijú či už vo faktickom, alebo právnom zväzku, t.j. registrovanom partnerstve, nie sú v rovnakej pozícii, ktorá by bola porovnateľná s tradičnou rodinou tvorenou manželmi a deťmi.

Napokon ESLP uznal rodinný život tiež medzi súrodencami⁸⁹, strýkom a synovcom⁹⁰ a medzi starými rodičmi a vnúčatami.⁹¹

Článok 8 EDLP kladie na členské štáty medzinárodný záväzok rešpektovať okrem iného právo na rodinný život. Z toho vyplýva zákaz akéhokoli'vek arbitrárneho zásahu do rodinného života zo strany štátu. Podľa čl. 8 ods. 2 štát môže zasahovať do rodinného života iba v prípade, ak tento zásah je v súlade so zákonom, t.j. že vo vnútroštátnom poriadku musí byť právny dôvod pre tento zásah. Po druhé, tento zásah musí sledovať legitímny cieľ, napr. predchádzanie nepokojom alebo trestnej činnosti a

⁸⁸Ibid, “In view of this evolution the Court considers it artificial to maintain the view that, in contrast to a different-sex couple, a same-sex couple cannot enjoy “family life” for the purposes of Article 8. Consequently the relationship of the applicants, a cohabiting same-sex couple living in a stable de facto partnership, falls within the notion of “family life”, just as the relationship of a different-sex couple in the same situation would.” [30]

⁸⁹Moustaquim v. Belgicko (sťažnosť č. 12313/86) zo dňa 18.2.1991

⁹⁰Boyle v. Spojené kráľovstvo (sťažnosť č. 16580/90) zo dňa 28.2.1994

⁹¹Marckx v. Belgicko (sťažnosť č. 6833/74) zo dňa 13.6.1979, [45]

musí byť nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.⁹² Ako už bolo vyššie uvedené, podstatou rodinného života je právo žiť spolu, t.j. celistvosť rodiny, ktorá je nevyhnutná pre vytváranie prirodzených rodinných väzieb. Otázkou je, ako článok 8 chráni celistvosť rodiny v prípadoch, kde jeden z rodinných členov je z iného štátu a v prípadoch migrácie rodiny.

Principiálnym rozsudkom, ktorý rieši túto otázku je *Abdulaziz*.⁹³ Hlavným tvrdením ESLP týkajúcej sa migrácie je, „že štát je oprávnený v rámci medzinárodného práva a jeho zmluvných záväzkov kontrolovať vstup cudzincov na jeho územie a ich pobytu... . EDLP negarantuje právo cudzinca vstúpiť alebo zdržiavať sa v danej krajine...“⁹⁴ Avšak, imigračná kontrola musí byť „vykonávaná v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z tohto dohovoru, a vyhostenie osoby zo štátu, kde žije člen jeho rodiny, môže spadať pod čl. 8.“⁹⁵ Abdulaziz ďalej rozvíja, že „povinnosť, ktorá je stanovená článkom 8 t.j. rešpektovať rodinný život, nemôže byť považovaná za to, že rozširuje všeobecnú povinnosť na strane štátov rešpektovať výber krajiny pobytu zo strany manželov a akceptovať manžela, ktorý je cudzincom, usadiť sa v tejto krajine.“⁹⁶ Žiadateľ je povinný preukázať existenciu prekážok, pre ktoré nemôže založiť rodinný život v jeho vlastnej krajine alebo v domovskej krajine druhého manžela, pokiaľ tam nie sú zvláštne dôvody, pre ktoré toto preukázanie nie je možné rozumne požadovať.⁹⁷

Avšak ESLP v kauze *Aristimuño Mendizabal* rozhodol, že článok 8 EDLP musí byť interpretovaný v súlade s právom EÚ, t.j. konkrétne v súlade so záväzkami

⁹² Supra note 64, s. 363

⁹³ Supra note 70

⁹⁴ Üner v. Holandsko (sťažnosť č. 46410/99) zo dňa 18.10.2006 [54], Ibid [59], preklad „...that a State is entitled, as a matter of international law and subject to its treaty obligations, to control the entry of aliens into its territory and their residence there. ... The Convention does not guarantee the right of an alien to enter or to reside in a particular country...“

⁹⁵ Supra note 70, [59], preklad „immigration control has to be exercised consistently with the Convention obligations, and the exclusion of a person from a State where members of his family were living might raise an issue under Article 8.“

⁹⁶ Ibid [68], preklad z „the duty imposed by Art. 8 (to respect for family life) cannot be considered as extending to a general obligation on the part of a Contracting State to respect the choice by married couples of the country of their matrimonial residence and to accept the non-national spouses for settlement in that country“.

⁹⁷ Ibid

členských štátov týkajúcich sa práva vstupu a pobytu občanov EÚ.⁹⁸ Požiadavka čl. 8 ods. 2, že zásah „musí byť v súlade s právom“, zahŕňa taktiež právo EÚ, ktoré je súčasťou národných právnych systémov členských štátov EÚ. Právo EÚ priamo garantuje občanovi EÚ oprávnenie sa zlúčiť so svojim rodinným príslušníkom, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, v akomkoľvek hostiteľskom členskom štáte EÚ. Z tohto dôvodu je možné tvrdiť, že štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana EÚ uplatňujúceho právo voľného pohybu, má právo k zjednoteniu rodiny s týmto občanom EÚ, priamo v tomto hostiteľskom členskom štáte EÚ. Následne požiadavka kladená prípadom *Abdulaziz* preukázať nemožnosť zjednotiť sa v domovskom štáte rodinného príslušníka občana EÚ sa nebude aplikovať.

Z prípadu *Abdulaziz* v spojitosti s *Aristimuño Mendizabal* vyplýva záver, že EDLP negarantuje zmiešaným rodinám právo viesť rodinný život v zmluvných štátoch k EDLP za predpokladu, že nepreukážu nemožnosť viesť rodinný život v domovskom štáte druhého rodinného príslušníka. Na druhej strane, ak k zjednoteniu rodiny občana EÚ a jeho rodinného príslušníka, by malo dôjsť v členskom hostiteľskom štáte EÚ, ESJP bude interpretovať článok 8 v súlade s právom EÚ, z tohto dôvodu sa táto požiadavka aplikovať nebude.

2.2.1 Zhrnutie

Článok 8 EDLP kladie na zmluvné štáty medzinárodný záväzok rešpektovať právo na rodinný život, to znamená, že štátne orgány nemôžu arbitrárne zasahovať do tohto práva. ESJP chápe rodinný život v širšom význame slova. V prvom rade vychádza z tradičného konceptu rodiny, ktorá je tvorená zosobášenými manželmi a deťmi. Rodinný život je taktiež medzi dieťaťom a rozvedenými rodičmi, alebo medzi nemanželskými deťmi a ich rodičmi. Rodinný život môže byť taktiež rozoznaný medzi starými rodičmi a ich vnúčatami atď. Avšak kvôli súčasným spoločenským zmenám

⁹⁸*Aristimuño Mendizabal v. Francúzsko* (sťažnosť č. 51431/99) zo dňa 17.1.2006

„However, the Court noted that the applicant, as a Community national, had been directly entitled under Community law to reside in France and be issued with a “residence permit for a national of an EEC Member State”, valid for five years. The Court therefore interpreted Article 8 of the Convention in the light of Community law and in particular of Member States’ obligations regarding the rights of entry and residence of Community nationals.”

ESLP uznal, že rodinný život môže byť založený i medzi heterosexuálnymi nezobášanými spolunažívajúcimi partnermi. Taktiež bol uznaný aj medzi biologicky nepríbuznými osobami ako transsexuálny muž a dieťa jeho partnera. Napokon rodinný život bol uznaný aj medzi partnermi rovnakého pohlavia, ktorí žijú v trvalom vzťahu. Charakteristickým znakom rodinného života je faktický stabilný vzťah alebo rodinné väzby medzi osobami a nie formálne vzťahy.

Hoci EDLP negarantuje právo cudzincov vstúpiť a zotrvať v konkrétnom členskom štáte, štát má medzinárodnoprávny záväzok vykonávať svoje suverénne právo regulovať migráciu v súlade s ustanoveniami EDLP. V prípade rodinných príslušníkov z nečlenských štátov EÚ, toto právo musí byť uplatňované v súlade s článkom 8. Štáty sú povinné zachovávať celistvosť rodiny, čo v prípade rodinných príslušníkov nečlenských štátov znamená, že musia preukázať nemožnosť založiť rodinný život v ich domovskej krajine. Avšak v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov EÚ, táto požiadavka sa nebude aplikovať z dôvodu, že právo EÚ garantuje občanom EÚ, ktorí uplatňujú právo voľného pohybu sa zjednotiť so svojimi rodinnými príslušníkmi v akomkoľvek štáte EÚ.

3. VOLNÝ POHYB OSÔB A RODINNÝ ŽIVOT

3.1 Ekonomická integrácia na európskom kontinente

V prvej časti bolo naznačené, že pre vytvorenie spoločného trhu je nevyhnutné zavedenie okrem iného slobody voľného pohybu osôb, a to predovšetkým ekonomicky aktívnych, t.j. pracovníkov a osôb samostatne zárobkovo činných. Vytváranie spoločného trhu ako formy ekonomickej integrácie sa uskutočňuje zatiaľ len na regionálnych úrovniach. Podstatou tejto ekonomickej integrácie je vytváranie medzinárodných spoločenstiev nadaných medzinárodnoprávnou subjektivitou, na ktoré členské štáty týchto spoločenstiev prenášajú časť svojich suverénnych právomocí, resp. sa svojich suverénnych práv vzdávajú v ich prospech. Jedným z týchto suverénnych práv je i právo imigračnej kontroly.

Pokiaľ z hľadiska všeobecného medzinárodného práva jednotlivec, ako cudzinec, nemá žiadne právo vstupu na územie hostiteľského štátu, teda na územie hostiteľského štátu môže vstúpiť len vtedy, pokiaľ mu to tento štát povolí, t.j. cudzinec vždy potrebuje povolenie k vstupu, tak v záujme vytvorenia spoločného trhu štáty priznávajú právo vstupu určitým kategóriám osôb. V dôsledku toho tieto osoby majú právo vstupu na územie hostiteľského štátu. Inými slovami povedané, od hostiteľského štátu nepotrebujú povolenie k vstupu (v angl. *“leave of entry“*)⁹⁹.

Ako už bolo uvedené, k vytváraniu spoločného trhu dochádza v regiónoch v Afrike, Južnej Amerike a karibskej oblasti. Na európskom kontinente sa s ekonomickou integráciou začalo po II. svetovej vojne. Hlavným dôvodom pre túto integráciu bolo, ako sa uvádza v Schumanovej deklarácii z 9. mája 1950¹⁰⁰, zabránenie ďalším vojnovým konfliktom, ktoré v európskych dejinách zapríčiňoval prevažne

⁹⁹ Supra note 21, s. 196

Z hľadiska vnútroštátneho imigračného práva, subjektom (adresátom) imigračnej kontroly je vždy cudzinec. Cudzinci sa delia do dvoch kategórií. Prvú kategóriu predstavujú cudzinci, ktorí nepotrebujú povolenie k vstupu, ako sú občania z členských štátov EEA a Švajčiarska (viď nižšie), cudzinci rodinní príslušníci týchto občanov, stevardi medzinárodných leteckých spoločností, za predpokladu, že lietadlo legálne pristalo, členovia diplomatického zboru a ich rodinní príslušníci, prípadne ostatné skupiny cudzincov, ktorým vnútroštátna legislatíva príslušného štátu umožňuje právo vstupu. Do druhej kategórie spadajú všetci tí cudzinci, ktorí právo vstupu potrebujú.

¹⁰⁰ The Schuman Declaration 9 May 1950. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: <http://www.eppgroup.eu/Activities/docs/divers/schuman-en.pdf>

vzájomný antagonizmus medzi Nemeckom a Francúzskom. Vzhľadom k tomu, že pre vedenie vojny je nevyhnutná oceľ a uhlie, prišlo sa s myšlienkou prevedenia právomoci Nemecka a Francúzska nad produkciou uhlia a ocele na „spoločnú výsostnú organizáciu“, ktorou sa stalo Európske spoločenstvo uhlia a ocele („ESUO“) založené Zmluvou o uhlí a oceli zo dňa 18. apríla 1951, ktorú podpísalo Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Holandsko, Belgicko a Luxembursko¹⁰¹. Tieto štáty motivované úspechom tohto spoločenstva dňa 25. marca 1957 podpísali v Ríme Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu („EUROATOM“) za účelom zaistenia mierového využívania atómovej energie a predovšetkým Zmluvu o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva („Zmluva EHS“).¹⁰²

Podľa čl. 12 Zmluvy EHS poslaním spoločenstva bolo „*prostredníctvom zavedenia spoločného trhu a postupným približovaním hospodárskych politík členských štátov podporovať harmonický rozvoj hospodárskych činností v celom spoločenstve, pokračujúci a vyrovnaný rast, zvýšenie stability, zrýchlené zvyšovanie životnej úrovne a užšie vzťahy medzi štátmi k nemu patriacimi*“. Z tohto ustanovenia vyplýva, že zmyslom a cieľom založenia EHS je nastolenie hospodárskej stability, zvyšovanie životnej úrovne a vzájomné zblížovanie štátov, ktoré do tohto spoločenstva patria. Vytvorenie spoločného trhu je iba prostriedkom dosiahnutia tohto cieľa. Predpokladom vytvorenia spoločného trhu je okrem iného zrušenie prekážok medzi členskými štátmi, ktoré bránia voľnému pohybu osôb,¹⁰³ pričom podľa článku 8 tejto zmluvy sa spoločný trh mal postupne vytvoriť v prechodnom období 12 rokov.

Zmluva o EHS bola postupne revidovaná, a to prijatím Jednotného európskeho aktu (1986) („JEA“). Podľa článku 13 tohto aktu sa Zmluva o EHS doplnila o nový článok 8a, ktorý stanovoval, že EHS prijme opatrenia s cieľom postupne vytvárať vnútorný trh v priebehu obdobia, ktoré sa končí 31. decembra 1992, pričom vnútorný trh zahŕňa oblasť bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu v súlade s ustanoveniami tejto zmluvy. Pre dosiahnutie tohto účelu, JEA zaviedol zmeny v právomociach jednotlivých orgánov EHS, v dôsledku

¹⁰¹ Platnosť tejto zmluvy skončila dňa 23.7.2002

¹⁰² V roku 1967 boli podpísané zlučovacie zmluvy, na základe ktorých došlo k zlúčeniu orgánov ESUO, EUROATO a EHS, t.j. tieto tri spoločenstvá majú spoločné orgány.

¹⁰³ Zmluva EHS, čl. 3 písm. c)

ktorých došlo k urýchleniu legislatívneho (rozhodovacieho) procesu (*angl. decision-making process*).¹⁰⁴

Ďalšou významnou zmenou pre slobodu voľného pohybu osôb predstavovala Zmluva o Európskej únii¹⁰⁵ („ZEÚ“), ktorá bola podpísaná 7. februára 1992 v Maastrichte, preto sa tiež nazýva i Maastrichtská zmluva a vstúpila v účinnosť 1. novembra 1999. Táto zmluva zaviedla tzv. trojpilierovú štruktúru vzájomnej spolupráce medzi členskými štátmi EHS. Prvý pilier predstavovala vzájomná hospodárska spolupráca medzi štátmi spočívajúca vo vytváraní jednotného trhu, ktorá sa uskutočňovala v rámci EHS, t.j. v rámci medzinárodnej organizácie, ktorú táto zmluva premenovala na Európske spoločenstvo, t.j. Zmluva o EHS sa premenovala na Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva¹⁰⁶ („Zmluva ES“). Druhý pilier sa týkal spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky¹⁰⁷ a napokon tretí pilier vzájomnej spolupráce bol zameraný na spoločnú spoluprácu v oblasti súdnictva a vnútorných záležitostí.¹⁰⁸ Dôvodom pre tento trojpilierový systém vzájomnej spolupráce bol ten, že členské štáty chceli o záležitostiach spadajúcich do oblasti druhého a tretieho piliera rozhodovať v rámci určitého mechanizmu, založeného viac-menej na ad hoc medzivládnych stretnutiach, pričom si zároveň chceli v týchto oblastiach ponechať svoju suverenitu. Z tohto dôvodu ZEÚ explicitne ani nepriznala EÚ právnu subjektivitu¹⁰⁹ na rozdiel od

¹⁰⁴ CRAIG, P a G DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. 5th ed. New York: Oxford University Press, c2011, 1155 s., ISBN 9780199576999 (PBK. : ALK. PAPER), s. 12 - odkaz na pôvodný prameň WEILER J, *The Transformation of Europe*

¹⁰⁵ Treaty on European Union, together with the complete text of the Treaty establishing the European Community, publikovaná v anglickom jazyku v Official Journal of the European Communities, C 224, Volume 35, 31. Dostupný na

http://eur-lex.europa.eu/sk/treaties/dat/11992E/tif/JOC_1992_224_1_EN_0001.pdf [2012-06-09]

¹⁰⁶ Treaty establishing the European Community (EC Treaty)

¹⁰⁷ Supra note 104, s. 94

¹⁰⁸ Ibid, s. 97, „*cooperation in the fields of justice and home affairs*“

¹⁰⁹ I keď táto zmluva explicitne nepriznávala medzinárodnoprávnu subjektivitu EÚ a taktiež mnohé štáty požadovali, aby EÚ túto subjektivitu nemala, z pohľadu medzinárodného práva verejného je možné argumentovať, že i EÚ bola subjektom medzinárodného práva i pred Lisabonskou zmluvou, a to z toho dôvodu, že splňovala predpoklady, ktoré ustanovuje medzinárodné právo k tomu, aby určitá organizácia, či entita túto subjektivitu mala, pričom je irelevantné, či zakladací dokument (spravidla medzinárodná zmluva) explicitne priznáva túto subjektivitu danej organizácii.

V tejto veci pozri stanovisko Medzinárodného súdneho dvora v Haagu: *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949, s.174,*

Podľa tohto poradného stanoviska organizácia má medzinárodnoprávnu subjektivitu, ak „*the Organization was intended to exercise and enjoy, and is in fact exercising and enjoying, functions and*

Zmluvy o EHS, ktorá ju EHS výslovne priznala v čl. 210. Maastrichtskou zmluvou dochádza medzi členskými štátmi ES k posunu od čisto ekonomickej integrácie k integrácii politickej. Z pohľadu slobody voľného pohybu osôb ZEÚ je zásadného významu, a to z dôvodu, že do Zmluvy o ES zavádza, i keď pôvodne možno len s proklamačným úmyslom, nový inštitút „občianstvo EÚ“ (viď ďalej).

V roku 1997 bola podpísaná Amsterdamská zmluva, ktorá mení ZEÚ, Zmluvu o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty s účinnosťou k 1. máju 1999. Touto zmluvou došlo k vsunutiu novej hlavy IIIa pod názvom „Vízová, azylová, prísťahovalecká a iné politiky, ktoré sa týkajú voľného pohybu osôb“, do tretej časti Zmluvy o ES. V tomto smere došlo k ďalšiemu obmedzeniu výkonu práva imigračnej kontroly štátu, a to tým spôsobom, že pokiaľ primárne právo voľného pohybu a pobytu osôb mali len občania členských štátov (po Maastrichte občania EÚ) a taktiež ich rodinní príslušníci, dochádza k unifikovaniu jednotnej imigračnej a azylovej politiky voči osobám, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích nečlenských krajín, ktorým právo EÚ za určitých podmienok taktiež umožňuje právo voľného pohybu a pobytu.¹¹⁰

Ďalšie zmeny Zmluvy o ES priniesla Zmluva z Nice publikovaná v Úradnom vestníku C 80 z 10. marca 2001. Táto zmluva nepriniesla žiadne zásadné zmeny do hmotného práva EÚ. Zaviedla len inštitucionálne zmeny v organizácii ES v dôsledku rozširovania ES o nových členov v roku 2004¹¹¹.

Poslednou revíznou zmluvou je Lisabonská zmluva, ktorá po niekoľkoročných vyjednávaniach o inštitucionálnych otázkach vstúpila v účinnosť dňa 1.12.2009.¹¹² Táto zmluva najrozsiahlejšie reviduje ZEÚ a Zmluvu o ES, ktorú prečíslovala a premenovala na Zmluvu o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“). Medzi zmeny, ktoré priniesla, resp. by mala priniesť Lisabonská zmluva, patrí napríklad demokratizácia a väčšia transparentnosť EÚ, ktorá sa má doceliť posilnením právomoci Európskeho

rights which can only be explained on the basis of the possession of a large measure of international personality and the capacity to operate on the international plane..“

¹¹⁰ pozri napr. Smernica Rady 2003/109 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú dlhodobými pobývajúcimi rezidentmi, na ktorú nadväzuje Smernica Rady 2003/86/ES o práve na zlúčenie rodiny.

¹¹¹ Supra note 104, s. 21

¹¹² Lisabonská zmluva, čl. 6

parlamentu, ktorý zastupuje priamo občanov EÚ¹¹³. Ďalej je to zefektívnenie fungovania EÚ, ktoré by sa malo dosiahnuť prostredníctvom zjednodušenia pracovných metód a pravidiel hlasovania v jednotlivých inštitúciách, efektívnejšie a účinnejšie prijímanie rozhodnutí.¹¹⁴ Lisabonská zmluva taktiež posilňuje postavenie EÚ na medzinárodnom poli, a to tým, že EÚ nahrádza ES a explicitne sa jej priznáva v zakladacích dokumentoch medzinárodnoprávna subjektivita¹¹⁵. Taktiež došlo k odstráneniu trojpilierovej štruktúry (viď vyššie), t.j. došlo k ďalšiemu posilneniu právomoci EÚ.

V oblasti ochrany ľudských práv EÚ, Charta základných práv Európskej únie zo 7. decembra 2000 sa stala právne záväznou a má rovnakú právnu silu ZEÚ a ZFEÚ¹¹⁶ a zároveň EÚ má pristúpiť k EDĽP,¹¹⁷ pričom do dnešného dňa EÚ EDĽP nepodpísala.¹¹⁸

Napokon, čo sa týka slobody voľného pohybu občanov EÚ Lisabonská zmluva nepriniesla žiadne podstatné zmeny. V súvislosti s Chartou základných práv EÚ by

¹¹³ ZEÚ, čl. 10

¹¹⁴ Podrobnejšie pozri Lisabonská zmluva: Cesta Európy do 21. storočia. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sk.htm

¹¹⁵ ZEÚ, čl. 47, taktiež viď čl. 335 ZFEÚ, ktorý EÚ priznáva právnu subjektivitu vo vnútroštátnych právnych poriadkoch.

To, že entita má medzinárodnoprávnu subjektivitu podľa medzinárodného práva, ešte nemusí znamenať, že má právnu subjektivitu i podľa vnútroštátneho práva jednotlivých štátov.

¹¹⁶ ZEÚ, čl. 6

¹¹⁷ Ibid,

K tomu, aby EÚ mohla pristúpiť k EDĽP, boli potrebné zmeny, a to jednak zmena zakladacích dokumentov ES, resp. EÚ a taktiež sa v tomto smere musel zmeniť EDĽP, ktorý by umožňoval EÚ pristúpiť k tomuto dohovoru (k EDĽP nemohli pristupovať medzinárodné organizácie, iba štáty). Túto zmenu uskutočnil Štrnásty protokol zo dňa 13. mája 2004, ktorý umožňuje EÚ pristúpiť k EDĽP (viď čl. 17 tohto protokolu a čl. 59 ods. 2 EDĽP). Tento protokol kvôli obštrukciám Ruska vstúpil v účinnosť až 1.6.2010. Rusko ho ratifikovalo 18.2.2010.

Council of Europe: Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention CETS No.: 194

[online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z:

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=194&CM=8&DF=15/03/2012&CL=ENG>

¹¹⁸ Council of Europe: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Treaty open for signature by the member States of the Council of Europe and for accession by the European Union. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z:

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=07/03/2012&CL=ENG>

malo dôjsť k posilneniu predovšetkým hospodárskych a sociálnych práv, ktorých sa EDLP priamo netýka.¹¹⁹

Ďalšou medzivládnu organizáciou vytvorenou na európskom kontinente za účelom vytvorenia voľného trhu a ekonomickej integrácie je Európske združenie voľného obchodu (v angl. European Free Trade Association) („EFTA“), ktoré bolo založené Zmluvou o založení EFTA (v angl. Convention establishing the European Free Trade Association) podpísanou dňa 4. januára 1960 v Štokholme. Pôvodnými signatármi¹²⁰ tejto zmluvy boli tie západoeurópske štáty, ktorým nebolo umožnené¹²¹, alebo nechceli¹²² pristúpiť k EHS. Súčasnými členmi EFTA sú Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko¹²³. Medzi hlavné ciele EFTA patrí okrem iného progresívna liberalizácia voľného pohybu osôb¹²⁴, čo sa má docieľať obdobne ako v EÚ zabezpečením práva voľného pohybu osôb medzi členskými štátmi občanom členských štátov, obsahom ktorého je právo vstupu, pobytu, prístupu k trhu práce pracovníkom z členských štátov a právo usadenia sa osobám samostatne zárobkovo činným. Taktiež je garantované právo voľného pohybu osôb i osobám, ktoré nie sú ekonomicky aktívne. Napokon občania z členských štátov EFTA majú v hostiteľských členských štátoch EFTA nárok na rovnaké životné a pracovné podmienky ako sú priznávané ich vlastným občanom.¹²⁵

Dňa 17. marca 1993 došlo medzi členskými štátmi ES (teraz EÚ) a tromi členskými štátmi EFTA, t.j. Island, Lichtenštajnsko a Nórsko k uzatvoreniu Dohody o európskom hospodárskom priestore (v angl. Agreement on the European Economic Area) (ďalej len „EEA“).¹²⁶ Čl. 28 tejto dohody zabezpečuje slobodu voľného pohybu pracovníkov, a to bez akejkoľvek diskriminácie medzi pracovníkmi z členských štátov

¹¹⁹ Supra note 114

¹²⁰ vid' Convetion Establishing EFTA, preambula,

Dostupné z: [online]. [cit. 2012-03-08]. <http://www.efta.int/~media/Documents/legal-texts/efta-convention/efta-convention-texts/efta-convention-consolidated.pdf>

¹²¹ napr. Veľká Británia, ktorej k vstupu do EHS bránilo De Gaulleovo Francúzsko

¹²² napr. Nórsko

¹²³ Supra note 120

¹²⁴ Ibid, čl. 2 písm. c)

¹²⁵ Ibid, čl. 20

¹²⁶ Agreement on the European Economic Area (1994) [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.efta.int/~media/Documents/legal-texts/eea/the-eea-agreement/Main%20Text%20of%20the%20Agreement/EEAagreement.pdf>

EÚ a členských štátov EFTA, okrem Švajčiarska a osôb samostatne zárobkovo činných. Z tohto by sa dalo usudzovať, že beneficiarmi práva voľného pohybu v rámci EEA sú len ekonomicky aktívne osoby.¹²⁷

Nakoniec voľný pohyb osôb medzi EÚ a Švajčiarskom je založený siedmimi bilaterálnymi dohodami uzatvorenými medzi ES (EÚ) a Švajčiarskou konfederáciou dňa 21. júna 1999, ktoré vstúpili v účinnosť 1. júna 2002.¹²⁸ V tomto smere za zmienku stojí, že obsah práva voľného pohybu občanov EÚ vo Švajčiarsku je reštriktívnejší, než im garantuje sekundárne právo EÚ.¹²⁹

3.1.1 Zhrnutie

V európskom regióne voľný pohyb osôb sa uskutočňuje v rámci EEA, ktorý bol vytvorený na základe bilaterálnej Dohody o založení EEA medzi členskými štátmi EÚ a členskými štátmi EFTA, okrem Švajčiarska. Voľný pohyb osôb medzi Švajčiarskom a EÚ sa uskutočňuje na základe bilaterálnych dohôd, ktoré Švajčiarsko podpísalo s EÚ. Z tohto dôvodu, voľný pohyb osôb sa v európskom regióne uskutočňuje v rámci EEA a Švajčiarska.

¹²⁷ Napr. tzv. the Immigration (European Economic Area) Regulations 2006, čo je právny predpis transponujúci Smernicu 2004/38 do právneho poriadku Veľkej Británie, ktorý vydáva ministerstvo (Secretary of State), t.j. tento normatívny právny akt je ekvivalentný vyhláske v českom právnom poriadku, výslovne upravuje práva EEA občanov a ich rodinných príslušníkov, a nie občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, ako to činí česká a slovenská legislatíva; (viď časť 4 tejto práce).

¹²⁸ Free Movement of Persons Switzerland – EU/EFTA. SWISS FEDERAL DEPARTMENT OF JUSTICE AND POLICE. [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z:

http://www.bfm.admin.ch/bfm/en/home/themen/fza_schweiz-eu-efta.html

¹²⁹ Right of Union citizens and their family members to move and reside freely within the Union: Guide on how to get the best out of Directive 2004/38/EC. DIRECTORATE - GENERAL JUSTICE, Freedom and Security European Commission. *Europa.eu* [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/guide_2004_38_ec_en.pdf, s. 6

3.2 Voľný pohyb osôb ako základná sloboda

Vzhľadom na skutočnosť, že právo vstupu a pobytu rodinných príslušníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, sú odvodené (parazitické)¹³⁰ práva od práv občanov EÚ, je v prvom rade nevyhnutné analyzovať právo voľného pohybu a pobytu občanov EÚ.

Občianstvo EÚ bolo zavedené Maastrichtskou zmluvou v EÚ (1992)¹³¹ a ako vyplýva z nasledujúcej judikatúry súdneho dvora EÚ¹³², toto občianstvo zaviedlo nový právny obsah¹³³ k základnému právu voľného pohybu a pobytu osôb, ktoré, ako už bolo uvedené, predstavuje jednu zo štyroch základných slobôd nevyhnutných pre vytvorenie vnútorného trhu v rámci EÚ (predtým Európskych spoločenstiev)¹³⁴. Podľa čl. 21 ZFEU (čl. 18 ZES) „každý občan EÚ má právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, pričom podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanovených v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie.“ Z toho vyplýva, že každý občan členského štátu EÚ je zároveň aj občanom EÚ¹³⁵, a ako taký má autonómne a priamo účinné právo voľného pohybu a pobytu na území iného členského štátu.^{136, 137} Toto právo však nie je absolútne, ale podlieha obmedzeniam.

¹³⁰ CRAIG, P a G DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2008, cliii, 1148 p. ISBN 978-019-9273-898. s. 780

¹³¹EUROPA- Summaries of EU legislation. [online], [Cit. 2012-01-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/treaties_maastricht_en.htm

¹³² Občianstvo EÚ konkrétne rozšírilo právo voľného pohybu na ekonomicky neaktívnych občanov a vytvorilo rovnaké sociálne práva pre občanov EÚ. Pozri napríklad rozsudok C-184/99, Grzelczyk v. Centre Public d'Aide Social [2002], ECR I-2691 a rozsudok C- 209/03, Bidar v London Borough of Ealing, [2005], ECR I-2119

¹³³ Supra note 35, s. 314

¹³⁴ ZFEÚ, čl. 2 a 3

¹³⁵ Ibid, čl.17

¹³⁶ C- 413/99 Baumbast a R. v. Secretary of State for the Home Department zo dňa 17.9.2002, ECR I-7091, [89] . *International Migration Law- Developing Paradigms and Key Challenges*. 1. Vyd. Hague, Netherlands: T.M.C. Asser Press, 2007, s. 314

¹³⁶ ZFEÚ, čl. 2 a 3

¹³⁶ Ibid, čl.17

¹³⁷ Commission of the European Communities, Proposal for a European Parliament and Council Citizens Directive on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States, COM (2001) 257 final. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0257:FIN:EN:PDF>

Pôvodne právo voľného pohybu zahrňovalo kategóriu ekonomicky aktívnej populácie, t.j. pracovníkov¹³⁸ vrátane uchádzačov o zamestnanie¹³⁹, osoby samostatne zárobkovo činné,¹⁴⁰ študentov a osoby, ktoré majú dostatočné finančné zdroje na živobytie.¹⁴¹ To znamená, že ktorýkoľvek občan EÚ sa mohol slobodne usadzovať v inom členskom štáte, iba ak mal dostatočné finančné zdroje a zdravotné poistenie, aby sa nestal záťažou pre systém sociálneho zabezpečenia hostiteľského členského štátu.¹⁴²

Nový koncept občianstva EÚ rozšíril tieto kategórie o ekonomicky neaktívne osoby, ktoré nespĺňajú jednu, alebo obidve z týchto podmienok. V prípade Baumbast¹⁴³ Európsky súdny dvor (ďalej len „ESD“), teraz Súdny dvor Európskej únie, rozhodol, že požiadavka nemocenského poistenia a finančná sebestačnosť by mala byť uplatňovaná na všeobecnom právnom princípe proporcionality. To znamená, že „*národné opatrenia musia byť nevyhnutné a primerané k dosiahnutiu sledovaného cieľa*.“¹⁴⁴ Z tohto dôvodu, hoci žiadateľ nespĺnil podmienku zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte, ale bol poistený v inom členskom štáte, teda obmedzenie jeho práva usadiť sa garantované článkom 21 ZFEÚ by bolo neprimerané, pretože by nebolo ani nutné a ani vhodné (*angl. neither necessary nor appropriate*). Podobne v prípade Zhu a Chen¹⁴⁵ ESD rozhodol, že dokonca finančne závislé dieťa má právo usadiť sa podľa článku 21, pretože požiadavkou je iba finančná sebestačnosť, ale nie pôvod finančných zdrojov.¹⁴⁶

Právo voľného pohybu a pobytu občanov EÚ bolo upravované počtom sekundárnych právnych predpisov, ktoré boli zrušené smernicou 2004/38 Európskeho parlamentu a Rady z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov (ďalej len „**Smernica**“). Smernica bližšie špecifikuje právo voľného pohybu a pobytu občanov

¹³⁸ ZFEÚ čl. 45

¹³⁹ C-292/89, *The Queen v. Immigration Appeal Tribunal*, ex parte Antonissen, zo dňa 26.2.1991, ECR I-745

¹⁴⁰ ZFEÚ čl. 49

¹⁴¹ Supra note 104, s. 849

¹⁴² Smernica 90/364/EEC z 28. júna 1990 o práve pobytu, čl. 1, zrušené smernicou 2004/38/ES

¹⁴³ Supra note 136

¹⁴⁴ Ibid [91]

¹⁴⁵ C-200/02 vo veci Zhu a Chen proti Secretary of State for the Home Department zo dňa 19.10.2004, ECR I-9925

¹⁴⁶ Ibid [30]

EÚ. Toto právo zahŕňa nasledujúce práva: 1) právo výstupu a vstupu [Kapitola II], 2) právo pobytu, ktoré zahŕňa, a) - právo pobytu do troch mesiacov, b) – právo pobytu na viac než 3 mesiace [Kapitola III] a 3) právo k trvalému pobytu. Kapitola VI. sa zaoberá obmedzeniami práva vstupu a práva pobytu z dôvodu verejného poriadku, verejnej bezpečnosti a verejného zdravia.

Beneficientmi práva výstupu a vstupu sú všetci občania EÚ s platným občianskym preukazom alebo cestovným pasom.¹⁴⁷ V prípade, že občan EÚ nemá požadované cestovné dokumenty, hostiteľský členský štát skôr ako ho vráti, všetkými primeranými spôsobmi mu umožní, aby získal potrebné doklady, alebo povolí mu ich doručiť do určitého časového obdobia, alebo mu umožní, aby dosvedčil alebo dokázal iným spôsobom, že sa na neho vzťahuje právo voľného pohybu a pobytu.¹⁴⁸ Až za predpokladu, že občianstvo EÚ dotyčnej osobe nebude preukázané, hostiteľský členský štát jej môže odmietnuť vstup na svoje územie.¹⁴⁹ Beneficientmi práva pobytu do 3 mesiacov sú všetci občania EÚ bez akýchkoľvek iných podmienok alebo formalít než požiadavky vlastniť platné cestovné dokumenty.¹⁵⁰

Podľa čl. 7 ods.1 Smernice beneficentmi práva pobytu na obdobie dlhšie ako 3 mesiace sú všetci občania EÚ, ktorí sú:

1. Ekonomicky aktívni pracovníci alebo samostatne zárobkovo činné osoby. Za pracovníka sa tiež považuje osoba dočasne neschopná pracovať kvôli chorobe alebo úrazu a uchádzač o prácu. Uchádzač o prácu je osoba, ktorá je nedobrovoľne nezamestnaná a spĺňa podmienky predpísané Smernicou¹⁵¹. Do tejto kategórie patrí aj osoba, ktorá sa zúčastňuje odborného školenia.¹⁵²
2. Osoby, ktoré majú dostatočné zdroje pre samých seba a rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu a ak majú komplexné krytie nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte.

¹⁴⁷ Smernica, čl. 4 ods. 1, čl. 5 ods.1

¹⁴⁸ Ibid, čl. 5 ods.4

¹⁴⁹ Ibid

¹⁵⁰ Ibid, čl. 6

¹⁵¹ Ibid, čl. 7 ods. 3 a), b), c)

¹⁵² Ibid, čl. 7/3 d)

3. Študenti, ktorí sú zapísaní v súkromnej alebo vo verejnej inštitúcii, akreditovanej alebo financovanej hostiteľským členským štátom na základe jeho legislatívy alebo administratívneho postupu. Hlavným cieľom je absolvovať študijný kurz vrátane odborného vzdelávania a mať komplexné krytie nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte, ktoré je potrebné predložiť ako dôkaz príslušnému vnútroštátnemu úradu prostredníctvom vyhlásenia alebo iným rovnocenným prostriedkom, podľa ich rozhodnutia, že majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov a nestanú sa záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu.

Napokon beneficiarmi práva k trvalému pobytu sú všetci občania EÚ, ktorí majú legálny pobyt v hostiteľskom členskom štáte viac než 5 rokov.¹⁵³ Táto požiadavka sa nevzťahuje na osoby v dôchodkovom veku¹⁵⁴ a osoby, ktoré prestali pracovať následkom trvalej neschopnosti pracovať¹⁵⁵ a ktoré boli ekonomicky aktívne v hostiteľskom členskom štáte. Napokon do tejto kategórie patria *„pracovníci alebo samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré po 3 rokoch nepretržitého zamestnania a pobytu v hostiteľskom členskom štáte pracujú ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v inom členskom štáte, pričom si uchovávajú miesto svojho pobytu v hostiteľskom členskom štáte, do ktorého sa vracajú zvyčajne každý deň alebo raz za týždeň.“*¹⁵⁶

Z vyššie uvedeného vyplýva, že k tomu, aby občan EÚ získal pobyt dlhší ako 3 mesiace, musí preukázať, že patrí k jednej z nasledujúcich kategórií – i) pracovník, ii) osoba samostatne zárobkovo činná, iii) osoba, ktorá je ekonomicky sebestačná, iv) študent, v) osoba zdržiavajúca sa viac než 5 rokov a napokon vi) osoba v dôchodkovom veku alebo invalidná osoba. Následne štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana EÚ k tomu, aby mohol uplatňovať právo voľného pohybu a pobytu

¹⁵³ Ibid, čl. 16

¹⁵⁴ Ibid, čl. 17ods. 1 a)

¹⁵⁵ Ibid, čl. 17ods. 1 b)

¹⁵⁶ Ibid, čl.17 ods. 1 c)

v hostiteľskom členskom štáte EÚ, musí preukázať, že je rodinným príslušníkom občana EÚ, ktorý patrí k jednej z týchto kategórií.¹⁵⁷

Kapitola VI v čl. 27 až 33 Smernice upravuje podmienky, na základe ktorých hostiteľský členský štát môže obmedziť právo voľného pohybu a pobytu občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. Týmito podmienkami sú verejný poriadok, verejná bezpečnosť a verejné zdravie. Úlohou tejto práce nie je analyzovať obmedzenia práva voľného pohybu osôb bližšie, ale je nutné sa zmieniť o tom, že kapitola VI zjednocuje imigračnú politiku pre všetky členské štáty EÚ. V dôsledku toho občanom EÚ a ich rodinným príslušníkom, ktorí uplatňujú právo voľného pohybu, hostiteľský členský štát nemôže obmedziť toto právo inými opatreniami, než ktoré sú stanovené právom EÚ.¹⁵⁸

Napokon je nutné poznamenať, že ustanovenia Smernice sa vzťahujú „*pre všetkých občanov Únie, ktorí sa pohybujú alebo zdržiavajú v inom členskom štáte, ako je členský štát, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, a na ich rodinných príslušníkov, ktorých sprevádzajú alebo sa k nim pripájajú.*“¹⁵⁹ To znamená, že ustanovenia Smernice, ktoré upravujú voľný pohyb a pobyt osôb, sa vzťahujú len na tých občanov EÚ, ktorí toto fundamentálne právo voľného pohybu uplatňujú.¹⁶⁰ Toto právo je svojou podstatou ekonomickým právom, ktorého úlohou je zaistiť vytváranie vnútorného trhu¹⁶¹. Z tohto dôvodu tí občania EÚ, ktorí toto právo neuplatňujú, sú mimo rozsahu osobnej pôsobnosti Smernice a preto nemôžu byť ani beneficiarmi jej ustanovení v ich domovskom štáte – (tzv. vnútorná situácia), to znamená, že nemajú žiadne spojenie s právom EÚ.¹⁶²

¹⁵⁷ vid' napr. náležitosti žiadosti o udelení pobytovej karty vo Veľkej Británii dostupnej na: Home Office UK Border Agency: How to apply for residence documents as the non-EEA family member of an EEA national. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z:

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/eucitizens/documents-family/applying/>

¹⁵⁸ C-127/08 Metock zo dňa 25.7.2008, [68-80]

¹⁵⁹ Smernica, čl. 3 ods. 1

¹⁶⁰ Ibid, čl. 1 a)

¹⁶¹ Ibid, Preambula, čl. 1

¹⁶² C-148/02 Garcia Avello proti Belgicku zo dňa 2.11.2003, ECR I-11613

3.2.1 Zhrnutie

EÚ predstavuje ekonomickú integráciu Európy. Táto integrácia by mala byť dosiahnutá vytvorením spoločného trhu, pre ktorý je charakteristické odstraňovanie vnútorných prekážok, ktoré bránia voľnému pohybu tovaru, služieb, kapitálu a osôb. Voľný pohyb osôb je jednou zo štyroch základných slobôd garantovaných občanom EÚ. K tomu, aby bola zdôraznená významnosť tejto slobody, bolo zavedené občianstvo EÚ. Napriek tomu, že každý občan EÚ má právo pohybovať sa a zdržiavať slobodne v rámci územia EÚ, toto právo nie je absolútne, ale môže byť obmedzené. Týmto všeobecným obmedzením je podmienka ekonomickej sebestačnosti a nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte. Avšak hostiteľský členský štát musí vziať do úvahy všeobecný princíp primeranosti, aby mohol obmedziť toto základné právo na základe toho, že občan EÚ nespĺňa túto podmienku.

Vzhľadom na skutočnosť, že občan EÚ môže byť stále považovaný za cudzinca, i keď privilegovaného, v porovnaní so štátnymi príslušníkmi tretích krajín, hostiteľský členský štát má právo obmedziť toto právo napríklad odmietnutím vstupu alebo vyhostením občana EÚ. Tieto obmedzenia musia byť vykonávané na základe príslušných ustanovení práva EÚ. Voľný pohyb osôb môže byť obmedzený len na základe verejného poriadku, verejnej bezpečnosti a verejného zdravia.

Právo voľného pohybu a pobytu je garantované a chránené priamo právom EÚ, preto jeho ustanovenia sa budú aplikovať iba vtedy, ak občan EÚ toto právo uplatňuje. Tí občania EÚ, ktorí toto právo neuplatňujú, sú mimo rozsah osobnej pôsobnosti práva EÚ, keďže právo EÚ sa neaplikuje vo vnútorných situáciách.

3.3 Voľný pohyb štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov EÚ

V predchádzajúcej kapitole bolo uvedené, že právo voľného pohybu a pobytu osôb je jedno z fundamentálnych práv daných občanom EÚ právom EÚ. Toto právo je svojou podstatou ekonomickým právom, ktorého hlavnou úlohou je zaistiť fungovanie vnútorného trhu medzi členskými štátmi. Povinnosťou členských štátov, resp. ich súdnictva, je toto právo chrániť.

Táto kapitola je zameraná na právo voľného pohybu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov EÚ. ZFEÚ, ktorá je zameraná na úpravu ekonomických vzťahov medzi členskými štátmi s hlavným cieľom vytvorenia vnútorného trhu, neobsahuje žiadne ustanovenia týkajúce sa rodinnoprávnych záležitostí,¹⁶³ konkrétne práv voľného pohybu a pobytu rodinných príslušníkov. Avšak EÚ, ktorá je založená okrem iného na rešpektovaní ľudských práv a základných slobôd a princípov spoločných pre členské štáty a keďže EÚ sa zaväzuje rešpektovať základné ľudské práva tak, ako sú garantované EDLP¹⁶⁴, v dôsledku toho EÚ má povinnosť chrániť rodinný život, t.j. chrániť rodinnú celistvosť tak, ako je chránená medzinárodným právom ľudských práv a predovšetkým EDLP.¹⁶⁵

Hlavným legislatívnym opatrením upravujúcim právo voľného pohybu a pobytu občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov je Smernica, ktorá vychádza z medzinárodných štandardov ochrany celistvosti rodiny a ďalej ich rozširuje o partnerstvá osôb rovnakého pohlavia, ktoré sú uznané v mnohých členských štátoch. Táto kapitola sa zameriava na spôsob nadobudnutia imigračného štatútu rodinnými príslušníkmi v zmysle rozsudku ESD vo veci Metock. V nasledujúcej kapitole sa analyzujú jednotlivé kategórie rodinných príslušníkov a napokon sa rozoberá postavenie

¹⁶³ CARACCILO DI TORELLA, E., MASSELOT, A.. Under construction: EU family law. In *European Law Review*. 2004, vol. 29, no 1, s. 32-51

¹⁶⁴ Zmluva o EÚ, čl. 6

¹⁶⁵ Supra note 137, [2.4.]

*„This proposal for a Directive also specifically takes into account the situation of the family members of Union citizens. While it is true that the right of movement and residence of family members of Union citizens is not explicitly referred to by the Treaty, the right does flow from the right to **preserve family unity**, which is intrinsically connected with the right to the protection of family life, a fundamental right forming part of the common constitutional traditions of the Member States, which are protected by Community law and incorporated in the Charter on Fundamental Rights of the European Union.“*

rodinných príslušníkov, ktorých občania EÚ právo voľného pohybu a pobytu neuplatňujú, t.j. sa nachádzajú vo svojom domovskom členskom štáte, teda vo vnútornej situácii.

3.3.1 Rodinné príbuzenstvo ako imigračný štatút - prípad Metock

3.3.1.1 Nadobudnutie imigračného štatútu

Ako už bolo uvedené v prvej časti, štáty majú právo kontrolovať vstup a pobyt cudzincov na svoje územia, ako i právo ich vyhostiť. Je to inherentné právo, ktoré je prejavom ich suverenity.¹⁶⁶ Štáty majú i medzinárodné záväzky pri ochrane rodinného života a konkrétne pri zachovaní rodinnej celistvosti, čo implikuje právo rodinných príslušníkov žiť spolu. Vzhľadom na to, že právo na rodinný život je svojou podstatou základným ľudským právom, inherentné právo štátu musí byť vykonávané takým spôsobom, aby nedošlo k porušovaniu práva na rodinný život. No právo na rodinný život, ako bolo uvedené v druhej časti, nezahŕňa automaticky právo si vybrať krajinu svojho pobytu, kde by sa tento rodinný život mal viesť. V EÚ občania EÚ majú fundamentálne právo voľného pohybu a pobytu v rámci EÚ. Otázkou je, ako toto inherentné právo členských štátov EÚ kontrolovať imigráciu na jednej strane, interaguje s fundamentálnym ekonomickým právom občanov EÚ na voľný pohyb a pobyt spoločne s ich základným ľudským právom na rodinný život na strane druhej.

Ako už bolo uvedené, podľa čl. 12 ods. 2 MPOPP každý má právo opustiť akýkoľvek štát vrátane svojho vlastného. Avšak žiadny medzinárodný dohovor negarantuje osobe právo vstupu na územie iného štátu. Následne osoba môže vstúpiť na územie iného štátu iba vtedy, ak jej tento štát vstup povolí.¹⁶⁷ Právny základ, na základe ktorého je osobe umožnené vstúpiť a zdržiavať sa na území iného, t.j. hostiteľského, štátu, sa nazýva imigračný (pobytový) štatút. Osoba, ktorá sa zdržuje na území iného štátu, bez akéhokoľvek právneho základu, je považovaná za ilegálneho imigranta, pričom štát má právo vyhostiť osobu, ktorá porušuje jeho národné imigračné právo.

¹⁶⁶ Supra note 21, s. 26

¹⁶⁷ Stanovisko AG Geelhoed v prípade Akrich, [2003], s. I-9607, [14]

Rodinné príbuzenstvo je všeobecne uznávané ako kvalifikovaný imigračný štatút.¹⁶⁸ Otázkou je, ako by bola riešená situácia, ak by ilegálny imigrant, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, uzavrel manželstvo s občanom EÚ a ako by toto uzatvorenie manželstva vplývalo na ďalšiu pozíciu tohto imigranta na území hostiteľského členského štátu. Táto otázka bola riešená v prípade *Metock*.¹⁶⁹

Metock bol vyhlásený 25. júla 2008 kvôli jeho naliehavosti v rámci zrýchlenej procedúry.¹⁷⁰ ESD mal za úlohu rozhodnúť o dvoch otázkach, ktoré mu boli položené Írskym najvyšším súdom.¹⁷¹ Prvou otázkou bolo, či „*umožňuje smernica 2004/38 členskému štátu stanoviť všeobecnú podmienku, aby mal manželský partner občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, legálny pobyt v inom členskom štáte predtým, ako prišiel do hostiteľského členského štátu, na to, aby bol takýto manželský partner oprávnený využiť ustanovenia smernice 2004/38.*“¹⁷²

Predmetom posúdenia v tomto prípade bola teda kompatibilitnosť požiadavky predchádzajúceho legálneho pobytu manžela občana EÚ s právom EÚ, konkrétne so Smernicou. Požiadavka predchádzajúceho legálneho pobytu bola zavedená v prípade *Akrich*,¹⁷³ v ktorom súd rozhodol, že „*štátny príslušník tretieho štátu, ktorý je manželom občana EÚ, musí mať legálny pobyt v členskom štáte, keď sa presťahuje do iného členského štátu, do ktorého občan EÚ imigruje alebo už imigroval*“.¹⁷⁴ Politikou tohto rozhodnutia bolo obmedzenie ilegálnej imigrácie. Konkrétne to znamená, že ilegálny imigrant, ako osoba z tretieho štátu, ktorá je manželom občana EÚ, nemôže rektifikovať ilegálny vstup presťahovaním sa za účelom práce do iného členského štátu a vrátiť sa späť do pôvodného členského štátu, kde sa predtým zdržiavala ilegálne.¹⁷⁵ Požiadavka predchádzajúceho legálneho pobytu bola zavedená aj do mnohých vnútroštátnych

¹⁶⁸ Supra note 21, sr. 276

¹⁶⁹ Supra note 158

¹⁷⁰ CURRIE, S.. Accelerated justice or a step too far? Residence rights of non – EU family members and the court’s ruling in *Metock*. *European Law Review*. 2009, vol. 34, no 2, s. 310-326

¹⁷¹ Supra note 158, [2]

¹⁷² Ibid[48]

¹⁷³ COSTELLO, C.. *Metock*: Free movement and “normal family life” in the Union. *Common Market Law Review*. 2009, vol. 46, no 2, s. 592

¹⁷⁴ C-109/01 Secretary of State for the Home Department v. Hacene Akrich zo dňa 23.9.2003, ECR I-9607

¹⁷⁵ Supra note 130, s.783

právných predpisov z oblasti imigračného práva členských štátov,¹⁷⁶ keďže právo EÚ neregulovalo právo prvého vstupu na územie EÚ a preto členské štáty mali výlučnú právomoc regulovať prvý vstup na územie EÚ (ES).¹⁷⁷ Akrich bol vyhlásený predtým, než bola prijatá Smernica.

Prípád Metock výslovne zrušil rozhodnutie Akrich a upustil od požiadavky predchádzajúceho legálneho pobytu. Odpoveďou na prvú otázku bolo, že Smernica *„zabraňuje legislatívne členskému štátu, ktorý vyžaduje od občana nečlenského štátu, ktorého manželom je občan EÚ, ktorý sa zdržiava v tomto členskom štáte, ale nie je jeho občanom, aby sa predtým legálne zdržiaval v inom členskom štáte, t.j. než prišiel do iného členského štátu, aby mal prospech z ustanovení Smernice“*.¹⁷⁸ Sú dva dôležité dôvody pre toto rozhodnutie. Prvým dôvodom je, že Smernica nevyžaduje požiadavku predchádzajúceho legálneho pobytu pre osoby nečlenských štátov, ktoré sú rodinnými príslušníkmi občanov EÚ, ako podmienku získania pobytu v hostiteľskom členskom štáte, a preto členský štát nemôže požadovať túto podmienku od rodinných príslušníkov, ktorí sú občanmi nečlenských štátov.¹⁷⁹

Druhým dôvodom je, že štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana EÚ, tým, že by sa nemohol zdržiavať v hostiteľskom členskom štáte, v ktorom občan EÚ uplatňuje svoje právo voľného pohybu a pobytu, by tento občan EÚ nebol oprávnený viesť normálny rodinný život v hostiteľskom členskom štáte. V dôsledku toho, sloboda voľného pohybu a pobytu, tak ako je garantovaná ZFEÚ (ZES), by bola závažným spôsobom narušená, pretože občan EÚ by bol odradený presťahovať sa do tohto členského štátu.¹⁸⁰ Z toho vyplýva, že členské štáty majú suverénne právo kontrolovať imigráciu, ale toto právo musí byť uplatňované v súlade s ustanoveniami práva EÚ a v súlade s ľudskými právami.¹⁸¹

Druhou otázkou, ktorá bola predložená súdu, je, či *„manželský partner občana Únie, ktorý uplatnil svoje právo voľného pohybu tým, že sa usadil v členskom štáte,*

¹⁷⁶ Okrem Írska, Dánska alebo Českej republiky. [online], [Cit. 2012-01-14]. Dostupné na internete - <http://www.brusselsjournal.com/node/3457>

¹⁷⁷ Supra note 158, [66]

¹⁷⁸ Ibid, [80]

¹⁷⁹ Ibid, [49-55]

¹⁸⁰ Ibid, [56-75], pozri pohľad AG Maduro, [8, 9]

¹⁸¹ Ibid, [73-75]

*ktorého nie je štátnym príslušníkom, sprevádza tohto občana alebo sa k nemu pripája v zmysle čl. 3 ods. 1 smernice 2004/38 a vzťahujú sa preto na neho ustanovenia tejto smernice bez ohľadu na miesto a dátum uzatvorenia manželstva, ako aj okolnosti jeho vstupu na územie hostiteľského členského štátu“.*¹⁸²

Pri zodpovedaní tejto otázky súd argumentoval nasledovne:

V súvislosti s tým, kedy bolo manželstvo uzatvorené (per analogiam vzniklo registrované partnerstvo, či faktický vzťah), súd argumentuje „... aby rodinní príslušníci občana Únie, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, mohli využiť práva zakotvené touto smernicou, žiadne z týchto ustanovení nevyžaduje, aby si občan Únie založil rodinu už predtým, ako sa premiestni do hostiteľského členského štátu“.¹⁸³

V podstate to znamená, že je nepodstatné, či občan EÚ uzatvoril manželstvo (vytvoril svoj rodinný život, napríklad faktickým spolunažívaním) pred alebo po uplatnení svojho práva na voľný pohyb. Súd tiež rozhodol, že požiadavka hostiteľského členského štátu vytvoriť rodinný život predtým než občan EÚ sa usídlil v hostiteľskom členskom štáte, by opäť predstavovala obštrukciu výkonu práva voľného pohybu tohto občana.¹⁸⁴

V súvislosti s tým, kde bolo manželstvo uzatvorené, súd rozhodol, že je irelevantné, či osoba z tretieho štátu, ktorá je rodinným príslušníkom občana EÚ, vstúpila do hostiteľského členského štátu predtým alebo potom, čo sa stala rodinným príslušníkom tohto občana, pretože odmietnutie hostiteľského členského štátu by opäť viedlo k obmedzeniu výkonu práva voľného pohybu a pobytu občana EÚ.¹⁸⁵ Napokon Smernica nevyžaduje žiadne konkrétne miesto, kde manželstvo by malo byť uzatvorené.¹⁸⁶ Preto odpoveďou súdu na druhú otázku bolo, že čl. 3 ods. 1 Smernice „sa má vykladať v tom zmysle, že na štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je manželským partnerom občana Únie zdržiavajúceho sa v členskom štáte, pričom nie je jeho štátnym príslušníkom, ktorý tohto občana Únie sprevádza alebo sa k nemu pripája, sa vzťahujú ustanovenia uvedenej smernice bez ohľadu na miesto a dátum uzatvorenia ich

¹⁸² Ibid [81]

¹⁸³ Ibid [87]

¹⁸⁴ Ibid [89]

¹⁸⁵ Ibid [92]

¹⁸⁶ Ibid [98]

*manželstva, ako aj na spôsob, akým tento štátny príslušník tretej krajiny vstúpil do hostiteľského členského štátu.*¹⁸⁷.

Napokon je možné tvrdiť, že imigračný štatút rodinného príslušníka v hostiteľskom členskom štáte, nadobudne štátny príslušník tretej krajiny automaticky už samotným faktom uzatvorenia manželstva alebo už samotným faktom spočívajúcim v inej právnej skutočnosti, ktorou je napríklad faktické spolunažívanie, ktoré môže viesť k vytvoreniu rodinných väzieb medzi štátnym príslušníkom tretej krajiny a občanom EÚ zdržiavajúcim sa v hostiteľskom členskom štáte. Je právne irelevantné, kedy a kde bolo manželstvo uzatvorené a tiež je irelevantné, či štátny príslušník tretej krajiny sa zdržiaval predtým, než bolo uzatvorené manželstvo nelegálne v hostiteľskom členskom štáte. Na tomto základe stojí skutočnosť, že samotné uzatvorenie manželstva (per analogiam registrovaného partnerstva, či vytvorenie partnerského vzťahu založeného faktickou kohabitáciou), je konštitutívnym elementom pre nadobudnutie imigračného štatútu štátnym príslušníkom tretej krajiny. Hostiteľský členský štát nemôže požadovať splnenie žiadnych ďalších podmienok od rodinného príslušníka občana EÚ, ktorý sa zdržuje na jeho území.¹⁸⁸ Hostiteľský členský štát môže len požadovať od štátneho príslušníka tretej krajiny, aby mal platné vízum k vstupu na jeho územie, pričom štát má povinnosť udeliť toto vízum bez akéhokoľvek omeškania a bez akýchkoľvek administratívnych poplatkov.¹⁸⁹ To znamená, že štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana EÚ, má právny nárok na udelenie tohto víza, ktoré len deklaruje, ale nie konštituuje skutočnosť, že tento štátny príslušník má právo vstupu a následného pobytu v hostiteľskom členskom štáte.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Ibid [99]

¹⁸⁸ Supra note 104, s. 605

¹⁸⁹ Smernica, čl. 5 ods.2

¹⁹⁰ Supra note 173

3.3.1.2 Obmedzenie práva voľného pohybu rodinných príslušníkov občanov EÚ

Metock nastoľuje otázku, do akej miery členský štát má suverénne právo regulovať svoju imigračnú politiku – „*obmedziť vstup tých, ktorí pochádzajú mimo hraníc EÚ*“.¹⁹¹ Požiadavka predchádzajúceho legálneho pobytu predstavovala určité obmedzenie, ktoré viedlo k zabraňovaniu ilegálnej imigrácie.¹⁹² Avšak súd prehlásil túto požiadavku za nekompatibilnú s právom EÚ a rozhodol, že členské štáty môžu rodinným príslušníkom obmedziť právo voľného pohybu len v súlade s článkom 27 a 35 Smernice¹⁹³. To znamená, že členské štáty môžu odmietnuť vstup a pobyt rodinnému príslušníkovi len na základe verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia a ak takéto odmietnutie bude založené na individuálnom prieskume každého prípadu.¹⁹⁴ Členské štáty sú oprávnené prijať i nevyhnutné oprávnenia odmietnuť, ukončiť alebo vziať späť akékoľvek právo garantované Smernicou v prípade ich zneužitia alebo v prípade podvodu, ako je napríklad uzatvorenie účelového manželstva.¹⁹⁵ Taktiež musia konať v súlade s princípom proporcionality pri prijímaní týchto opatrení.¹⁹⁶

ESD tiež uviedol, že v súvislosti s tými štátnymi príslušníkmi tretích krajín, ktorí porušujú vnútroštátne imigračné pravidlá predtým, než sa stali rodinnými príslušníkmi občanov EÚ, členské štáty musia konať v súlade s článkom 23 Smernice, aby mohli sankcionovať toto porušenie.¹⁹⁷ To znamená, že osobný skutok rodinného príslušníka spočívajúci v porušení imigračných pravidiel „*musí predstavovať skutočné, súčasné a dostatočne závažné ohrozenie, dotýkajúce sa jedného z fundamentálnych záujmov spoločnosti. Ospravedlnenia, ktoré sú oddelené od konkrétosti prípadu, alebo závisia na úvahách všeobecnej prevencie, by nemali byť akceptovateľné.*“¹⁹⁸ V prípade, že osobný skutok rodinného príslušníka neospravedľuje opatrenia podľa článku 27, dotýčny štát môže uložiť iné sankcie, ako napríklad pokutu, rodinnému príslušníkovi za

¹⁹¹ Supra note 170, s. 1

¹⁹² Ibid, s. 2

¹⁹³ Supra note 158, [74, 75, 95]

¹⁹⁴ Ibid [74]

¹⁹⁵ Ibid [75]

¹⁹⁶ Ibid

¹⁹⁷ Ibid [96]

¹⁹⁸ Smernica, čl. 27 ods. 2

predpokladu, že tieto sankcie nebudú interferovať s právom voľného pohybu. Avšak aj tieto sankcie musia byť proporcionálne.¹⁹⁹

Z vyššie uvedeného vyplýva, že k výraznému obmedzeniu štátnej suverenity ohľadne výkonu imigračnej kontroly členskými štátmi nedošlo len ohľadne občanov EÚ pri uplatňovaní ich práva voľného pohybu, ale taktiež i v ohľade ich rodinných príslušníkov, keďže výlučne spadajú pod pôsobnosť práva EÚ, t.j. na uplatňovanie ich práva voľného pohybu a pobytu sa vôbec neaplikuje národné právo hostiteľských členských štátov.²⁰⁰

3.3.1.3 Zhrnutie

Štátny príslušník tretej krajiny nadobudne imigračný štatút na základe právnej skutočnosti, ktorou je uzatvorenie manželstva – registrovaného partnerstva, alebo iným spôsobom, ako je napríklad faktické spolunažívanie. V dôsledku toho má priame automatické právo k voľnému pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte. Je nepodstatné, kedy a kde manželstvo bolo uzatvorené a ako rodinný príslušník vstúpil na územie hostiteľského členského štátu. Hostiteľský členský štát môže obmedziť toto právo len na základe verejného poriadku, bezpečnosti, zdravia alebo v prípade, ak manželstvo bolo uzavreté účelovo, t.j. podvodom.

¹⁹⁹ Supra note 158, [97]

²⁰⁰ PEERS Steve, *Free movement, immigration control and constitutional conflict*, E.C.L. Review 2009, 5(2), 173-196, s. 1

3.4 Jednotlivé kategórie rodinných príslušníkov občanov EÚ

V predchádzajúcej kapitole boli uvedené jednotlivé kategórie občanov EÚ, ktorí majú právo sa v hostiteľskom členskom štáte zdržiavať viac než tri mesiace. Taktiež títo občania majú právo sa zdržiavať v hostiteľskom štáte spoločne s ich rodinnými príslušníkmi, a to i vtedy, ak títo rodinní príslušníci pochádzajú z tretích krajín. Taktiež bolo povedané, že títo rodinní príslušníci majú priame automatické právo sa zdržiavať v hostiteľskom členskom štáte za predpokladu, že sprevádzajú občana EÚ alebo sa k nemu pripájajú. Z tohto dôvodu toto právo nie je nezávislé, ale je odvodené od práv občanov EÚ. V tejto kapitole je bližšie analyzované, kto je podľa Smernice považovaný za rodinného príslušníka občana EÚ, pre účely práva voľného pohybu a pobytu v rámci EÚ.

Podľa čl. 2 ods.2 Smernice rodinnými príslušníkmi sú:

- a) *Manželský partner* – t.j. vždy osoba, s ktorou občan EÚ uzavrel manželstvo.²⁰¹
- b) *Partner, s ktorým občan EÚ uzavrel registrované partnerstvo na základe legislatívy členského štátu, ak legislatíva hostiteľského členského štátu považuje registrované partnerstvá za rovnocenné s manželstvom a v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu.*

Táto kategória zahŕňa partnerov rovnakého pohlavia, ktorí uzavreli registrované partnerstvo v akomkoľvek členskom štáte EÚ a hostiteľský členský štát považuje registrované partnerstvo za rovnocenné s manželstvom²⁰². Z toho sa dá usudzovať, že ak registrované partnerstvo bolo uzatvorené v inom štáte, než je členský štát EÚ, takýto partner občana EÚ nebude môcť závisieť na ustanoveniach práva EÚ, ale výlučne len na ustanoveniach vnútroštátneho práva hostiteľského členského štátu EÚ, t.j. nebude mať právo automatického vstupu na územie hostiteľského členského štátu.²⁰³ To isté sa bude aplikovať, ak hostiteľský členský štát neuznáva registrované partnerstvo, napríklad vtedy, ak registrované partnerstvo bolo uzatvorené vo Veľkej Británii a občan EÚ bude

²⁰¹ C-59/85 Holandské kráľovstvo v. Ann Florence Reed zo dňa 17.4.1986, E.C.R. 1283, [15]

²⁰² Freedom of movement in the EU: Free movement for EU citizens and their non-EU family. [online], [Cit. 2012-01-14]. Dostupné na internete: <http://eumovement.wordpress.com/2008/04/22/definition-of-family-member/>

²⁰³ Smernica, bod 6 preambuly

uplatňovať svoje právo pobytu napríklad v Poľsku, ako hostiteľskom členskom štáte, štátny príslušník tretej krajiny nebude považovaný za jeho rodinného príslušníka podľa tohto ustanovenia. Napriek tomu v obidvoch prípadoch takýto občan môže uplatniť právo voľného pohybu podľa čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice.

c) Priami potomkovia, ktorí sú mladší ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrenými osobami a také osoby manželského partnera, alebo partnera, ako je definovaný v bode b).

Táto kategória pokrýva tri kategórie priamych potomkov. V prvom rade sú to deti a vnúčatá mladšie než 21 rokov, v druhom prípade deti alebo vnúčatá, ktoré sú staršie než 21 rokov, ale sú závislé na svojich rodičoch alebo starých rodičoch, napríklad študenti podporovaní rodičmi atď. Napokon sú to deti manžela / partnera občana EÚ, ktoré sú buď mladšie ako 21, rokov alebo sú od neho závislé²⁰⁴.

d) Sú to závislí priami príbuzní vo vzostupnej línii a také osoby manželského partnera alebo partnera, ako sú definované v bode b).

Táto kategória zahŕňa rodičov a starých rodičov, buď občana EÚ, alebo jeho rodinného príslušníka, ktorí sú na ňom závislí, napríklad tieto osoby môžu na ňom závisieť finančne alebo sú závislé na jeho zdravotnej starostlivosti.²⁰⁵

Všetky tieto kategórie predstavujú priamych rodinných príbuzných. Ich príbuzenstvo môže byť ľahko preukázané napríklad sobášnym alebo rodným listom.²⁰⁶ Majú automatické právo pohybu a pobytu v hostiteľskom štáte za predpokladu, že sprevádzajú svojho rodinného príslušníka, ktorý je občanom EÚ, alebo sa k nemu pripojujú.

Ďalšou kategóriou osôb, ktoré tiež môžu benefitovať z práv voľného pohybu osôb, sú vymedzené v čl. 3 ods. 2 Smernice, ktorá ustanovuje: „*bez toho, aby boli dotknuté práva voľného pohybu a pobytu, ktoré dané osoby môžu mať plným právom,*

²⁰⁴ Supra note 202

²⁰⁵ Ibid

²⁰⁶ Smernica, čl. 8 ods. 5 d)

*hostiteľský členský štát v súlade so svojou vnútroštátnou legislatívou umožní vstup a pobyt pre nasledujúce osoby*²⁰⁷:

a) akýkoľvek iní rodinní príslušníci, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, ktorí nespádajú pod definíciu v bode 2 čl. 2 a ktorí v krajine, z ktorej prišli, sú nezaopatrenými osobami alebo členmi domácnosti občana Únie, ktorý má základné právo pobytu, alebo ak vážne zdravotné dôvody prísne vyžadujú osobnú starostlivosť o príslušníka rodiny občanom Únie

Táto kategória pokrýva tieto skupiny osôb:

1. Akéhokoľvek závislého rodinného príbuzného, ako je napríklad súrodeneц, ktorý je finančne závislý na občanovi EÚ, ale požiadavkou je, že musí byť závislý v krajine, z ktorej pochádza. To znamená, že musel žiť s občanom EÚ buď v krajine svojho pôvodu, alebo v inom členskom štáte.
2. Člena domácnosti občana EÚ. Táto kategória môže tiež zahŕňať osoby, s ktorými občan EÚ má dlhotrvajúci vzťah podľa čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice.²⁰⁸ Napokon to môže byť akýkoľvek iný rodinný príbuzný, ktorý trpí závažnou chorobou a z tohto dôvodu vyžaduje intenzívnu osobnú starostlivosť zo strany občana EÚ.²⁰⁹ Všetky tieto skutočnosti by mali byť preukázané listinnými dôkazmi.²¹⁰

b) partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený

Táto kategória pokrýva osoby buď rovnakého, alebo odlišného pohlavia, ktoré žijú v stabilnom vzťahu obdobnému manželstvu. Smernica nepredpisuje dĺžku tohto spolunažívania, ale národné poriadky niektorých členských štátov vyžadujú dvojročné

²⁰⁷ Na moju žiadosť adresovanú Ministerstvu vnútra SR, ako ustanovenie čl. 3 ods. 2b) bolo včlenené do slovenského vnútroštátneho práva, ministerstvo odpovedalo takto: členské štáty sú povinné uľahčiť vstup a pobyt partnerovi, s ktorým občan Únie má trvalý vzťah, ktorý je zároveň doložený v súlade so svojimi vnútroštátnymi predpismi. Vzhľadom na to, že slovenské vnútroštátne právo neupravuje právne postavenie osoby, ktorá žije v trvalom vzťahu s inou osobou, toto ustanovenie nebolo priamo prijaté do vnútroštátneho práva, obzvlášť do zákona č. 48/2001 Z. z. o pobyte cudzincov (pozn. tento zákon bol zrušený k 1.1.2012), čl. 45b/ 2. Avšak partner, s ktorým občan EÚ má trvalý vzťah riadne potvrdený, je chápaný ako člen domácnosti (ktorý je uznaný vnútroštátnym právom). Preto právo tejto osoby tak, ako je garantované smernicou, je aj zaručené. – pozri Príloha č. 1

²⁰⁸ Ibid

²⁰⁹ Supra note 202

²¹⁰ Smernica, čl. 8 ods. 5 písm. e)

spolunažívanie, napríklad Veľká Británia.²¹¹ Závisí od partnerov, ako preukážu existenciu svojho vzťahu.²¹² Osoby, ktoré uzatvorili registrované partnerstvo, tiež spadajú do tejto kategórie, ak sa presťahovali do členského štátu, ktorý právne neupravuje registrované partnerstvo.²¹³

V predchádzajúcej kapitole týkajúcej sa EDLP bolo uvedené, že existujú dva koncepty rodiny. Prvým konceptom sú rodiny založené na manželstve alebo na stabilnom vzťahu medzi dvoma heterosexuálnymi partnermi a nový koncept rodiny, ktorý môže zahŕňať stabilné vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia. Na druhej strane právo EÚ do určitej miery uznalo partnera občana EÚ toho istého pohlavia ako jeho rodinného príslušníka, a to buď ako jeho blízkeho rodinného príslušníka za predpokladu, že uzavreli registrované partnerstvo, alebo ako jeho ďalšieho rodinného príbuzného²¹⁴ za predpokladu, že žijú spoločne v trvalom vzťahu. Ak nie je žiaden podstatný problém pre rodinného príslušníka v tradičnom význame slova získať právo pobytu v akomkoľvek členskom štáte EÚ, situácia môže byť podstatne odlišná pre homosexuálneho partnera, kde hostiteľský členský štát neuznáva rodinu založenú na homosexuálnych vzťahoch. V tomto konkrétnom prípade takýto partner môže uplatniť svoje právo voľného pobytu na základe čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice. Ako už bolo vyššie uvedené, tí rodinní príslušníci, ktorí sa chcú usadiť na základe čl. 3 ods. 2 písm. b), môžu byť hostiteľským členským štátom vystavení prísny požiadavkám na preukázanie ich vzťahu.

Ďalšou prekážkou, ktorej partneri toho istého pohlavia musia čeliť, je skutočnosť, že zatiaľ čo heterosexuálne páry majú medzinárodne uznané právo uzavrieť manželstvo,²¹⁵ toto právo sa nevzťahuje na páry rovnakého pohlavia, ktoré spolu trvalo

²¹¹ *The Immigration (European Economic Area) Regulations 2006* upravujú trvalé vzťahy v článku 8 / 5, avšak tieto pravidlá nehovoria nič o tom, ako dlho by tento vzťah mal trvať. Požiadavka minimálne 2 roky pre trvalý vzťah je len bežnou praxou Home Office – na základe telefonickej informácie získanej od Home Office – supra note 202

pozri tiež *Home Office UK Border Agency, Guidance notes for applying as a European National of the family member of European national*, s. 6. [online], [Cit. 2012-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.bia.homeoffice.gov.uk/sitecontent/applicationforms/eea/eea11.pdf>

²¹² Smernica, čl. 8 ods. 5 f)

²¹³ Supra note 202

²¹⁴ Supra note 211, čl. 8

²¹⁵ EDLP, čl. 12, v štátoch, ktoré uznávajú registrované partnerstvá, je pravdepodobné, že toto ustanovenie môže byť rozšírené aj na partnerov rovnakého pohlavia. Pozri – Supra note 64, s. 553

žijú. To znamená, že ak homosexuálny partner občana EÚ chce vykonať svoje právo pobytu v hostiteľskom členskom štáte, ktorý neuzákonil registrované partnerstvo medzi osobami rovnakého pohlavia, musí preukázať náležitosti stanovené čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice. V konečnom dôsledku to, či štátny príslušník tretej krajiny nadobudne imigračný štatút rodinného príslušníka občana EÚ z titulu partnera, s ktorým má občan EÚ trvalý vzťah riadne osvedčený, bude závisieť od toho, do akej miery bude schopný uniesť dôkazné bremeno spočívajúce v preukázaní tohto vzťahu.

I keď je pravdou, že v konečnom dôsledku homosexuálny partner občana EÚ má rovnaké právo k voľnému pohybu a pobytu ako ostatní rodinní príslušníci z pohľadu imigračného práva, situácia môže byť odlišná v prípade konkrétneho obsahu práv, ktoré súvisia s občianstvom EÚ, konkrétne v sociálnej sfére. V súdnom rozhodnutí Grant²¹⁶ zamestnávateľ odmietol priznať cestovné náhrady osobám rovnakého pohlavia žijúcich v trvalom zväzku, zatiaľ čo tieto náhrady boli priznané heterosexuálnym párom žijúcich v obdobnom trvalom zväzku. ESD rozhodol, že „*trvalé vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia nemožno považovať za ekvivalentné k manželstvu alebo trvalým vzťahom mimo manželstva medzi osobami rozdielneho pohlavia... je pre vnútroštátnu legislatívu, aby prijala príslušné opatrenia, ktoré by sa týkali tejto situácie.*“²¹⁷ ESD taktiež konštatoval, že „*trvalé homosexuálne vzťahy nespádajú pod okruh práv na rešpektovanie rodinného života podľa čl. 8 EDLP ... a národné ustanovenia, ktoré pre účely ochrany rodiny sa priznávajú priaznivejšie osobám žijúcich v manželstve a osobám rozličného pohlavia, ktoré žijú spolu ako muž a žena, než osobám rovnakého pohlavia v trvalom vzťahu, a nie sú v rozpore s článkom 14 EDLP, ktorý zakazuje diskrimináciu okrem iného na základe pohlavia.*“²¹⁸

V druhej časti bolo povedané, že ESDP v prípade *P.B. a S.J* pripustil, že aj faktický stabilný vzťah medzi dvoma partnermi rovnakého pohlavia spadá pod pojem „rodinný život“, t.j. tento vzťah je ekvivalentný, resp. porovnateľný s obdobným vzťahom medzi partnermi opačného pohlavia. Do tejto miery toto rozhodnutie ESD už

²¹⁶ Rozsudok 249/96 vo veci Grant zo dňa 17.2.1998, E.C.R. I-621

²¹⁷ Ibid, [Súhrn],

pozri tiež CONNOR, Timothy C., *Case Comment Community discrimination law: no right to equal treatment in employment in respect of same sex partner*, European Law Review 1998, s. 4

²¹⁸ Ibid [33]

nie je relevantné. Avšak to neznamená, že vo verejnom záujme ochrany tradičného konceptu rodiny²¹⁹, diskriminácia v oblasti sociálnych dávok, ako je napríklad príspevok na bývanie určený pre rodiny s deťmi²²⁰, nebudú môcť štáty diskriminovať rodiny založené na homosexuálnych vzťahoch²²¹.

3.4.1 Zhrnutie

Len tí rodinní príslušníci občanov EÚ, ktorí sú explicitne vymedzení v Smernici, majú automatické právo k voľnému pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte.²²² Týmito rodinnými príslušníkmi môžu byť aj partneri rovnakého pohlavia. V tomto prípade ich právna pozícia bude závisieť na skutočnosti, do akej miery príslušný hostiteľský členský štát uznáva rodiny založené na homosexuálnych vzťahoch. V hostiteľských štátoch, ktoré vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch partnerstvá založené na homosexuálnych vzťahoch neupravujú vôbec, registrovaný partner občana EÚ bude považovaný iba za partnera, s ktorým má občan EÚ trvalý vzťah riadne osvedčený, respektíve za člena jeho domácnosti.

Štátny príslušník tretej krajiny môže založiť svoj vzťah s občanom EÚ taktiež na základe faktického a trvalého spolunažívania. V tomto prípade bude musieť preukázať pravosť tohto vzťahu. V tých hostiteľských členských štátoch, ktoré neuznávajú registrované partnerstvá, táto faktická kohabitácia môže byť jediným spôsobom, ako občan EÚ môže založiť svoj vzťah s občanom tretieho štátu. Na druhej strane rodinný príslušník občana EÚ v heterosexuálnom vzťahu môže jednoduchšie vykonať svoje právo voľného pohybu a pobytu v akomkoľvek hostiteľskom členskom štáte.

S rodinami vytvorenými na vzťahoch medzi osobami rovnakého pohlavia môže byť taktiež zaobchádzanie odlišné v oblasti sociálnych práv, ktoré hostiteľský členský štát môže vymedziť len heterosexuálnym rodinám, za predpokladu, že sú tam deti.

²¹⁹ Pozri časť 2.2

²²⁰ Rozsudok 122/99 a 126/99, D v. Council zo dňa 31.5.2001, E.C.R. I-4319

²²¹ pozri tiež REID Emily, Di Torella Eugenia Caracciolo, *The changing shape of the "European family" and fundamental rights*, European Law Review 2002, týka sa práve rozdielneho pridelovania príspevku na bývanie manželom a registrovaným partnerom.

²²² Supra note 158, [73]

3.5 Vnútorná situácia

Sloboda voľného pohybu osôb sa neuplatňuje vo vnútorných situáciách, čo sú situácie „*kde všetky fakty sú ohraničené v rámci jedného členského štátu, a kde nie je žiaden cezhraničný prvok. V týchto prípadoch tam nie je žiaden spojovací faktor so situáciami, s ktorými ráta právo EÚ*“.²²³ V prípade Metock bolo rozhodnuté, že členský štát nemôže vyžadovať preukázanie predchádzajúceho legálneho pobytu od rodinného príslušníka občana EÚ, ktorý nie je občanom tohto hostiteľského členského štátu.²²⁴ V podstate to znamená, že požiadavka predchádzajúceho legálneho pobytu, čo je opatrením vnútroštátneho práva, nemôže byť aplikovaná v prípadoch týkajúcich sa voľného pohybu osôb v rámci EÚ. Napriek tomu toto vnútroštátne opatrenie je naďalej aplikovateľné vo vnútornej situácii, t.j. v situácii, kde občan EÚ sa chce zjednotiť so svojim rodinným príslušníkom v jeho domovskom štáte. V konečnom dôsledku to znamená, že zatiaľ čo občan EÚ má právo k pobytu v hostiteľskom členskom štáte spoločne so svojim rodinným príslušníkom, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, občan tohto štátu nemusí mať rovnaké právo.²²⁵

V dôsledku toho občania EÚ, ktorí nie sú občanmi hostiteľského členského štátu, môžu byť v lepšej pozícii ako občania tohto štátu. Toto odlišné zaobchádzanie medzi tými, ktorí uplatňujú právo voľného pohybu a tými, ktorí toto právo neuplatňujú, sa nazýva „*obrátanou diskrimináciou*“.²²⁶ Vzhľadom na skutočnosť, že právo EÚ sa neaplikuje vo vnútorných situáciách, zákaz diskriminácie na základe národnosti podľa čl. 18 ZFEÚ sa nebude aplikovať.

Obrátená diskriminácia sa môže konkrétne dotýkať občanov tých štátov, ktoré právne neupravujú a odmietajú upraviť partnerské vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia. V tomto prípade jedinou možnosťou pre občanov týchto štátov, ktorí chcú založiť svoj vzťah so štátnymi príslušníkmi tretích krajín na základe faktického spolunažívania (faktickej kohabitácie), budú nútení uplatniť právo voľného pohybu

²²³ RITTER, C.. Purely Internal Situation, Reverse Discrimination , Guimot, Dzodzi and Article 234. In *European Law Review*. 2006, vol. 31, no 5, p. 1, pozri tiež Supra note 88, [77]

²²⁴ Supra note 158, [80]

²²⁵ SHUIBHNE, N. Nic. Free Movement of Persons and the Wholly Internal Rule : Time to Move on?, *Common Market Law Review*. 2002, vol. 39, no 4, p.732, pozri tiež Supra note 82, [76]

²²⁶ Supra note 223

a pobytu, a to spravidla v susednom členskom štáte, aby sa na ich vzťah aplikovalo právo EÚ.²²⁷

Nakoniec rodinný príslušník občana EÚ, v prípade zlúčenia rodiny v domovskom členskom štáte tohto občana, môže závisieť len na ochrane garantovanej článkom 8 EDLP.²²⁸ Ako už bolo uvedené, EDLP negarantuje absolútne právo zlúčenia rodiny v štáte, ktorý je zmluvnou stranou k EDLP.

Na druhej strane ESD v prípade Surinder Singh rozhodol, že „*občan členského štátu môže byť odradený od opustenia štátu svojho pôvodu za účelom práce alebo podnikateľskej aktivity v inom členskom štáte, ktoré garantuje Zmluva (ZFEÚ), pokiaľ by podmienky vstupu a pobytu pri návrate do jeho domovského štátu za účelom zamestnania alebo podnikania neboli aspoň také isté, aké mu priznáva Zmluva, alebo sekundárna legislatíva na území iného členského štátu. Konkrétne takýto občan by bol odradený od opustenia svojho štátu, ak by jeho manželovi alebo deťom nebolo umožnené vstúpiť a mať pobyt na území členského štátu, ktorého je občanom, za podmienok, ktoré sú aspoň ekvivalentné tým, ktoré im garantuje komunitárne právo (právo EÚ) na území iného členského štátu.*“²²⁹

Z toho vyplýva, že občan EÚ, ktorý sa zdržiava na území iného hostiteľského členského štátu po dlhšiu dobu spoločne s jeho rodinným príslušníkom, ktorý môže byť

²²⁷ Supra note 158, pozri tiež rozsudok C-35/82 Morson a Jhanjan, [1982], ECR 3723 V praxi obrátená diskriminácia vedie aj k absurdnej situácii, keď štátni príslušníci, ktorí majú prísny imigračný zákon týkajúci sa zlúčenia rodiny, ako je Dánsko, sa presťahujú do iného susedného štátu, (Švédsko), aby sa mohli zjednotiť s ich rodinnými príslušníkmi z tretích krajín vid' BERKOWITZ Nathalia, *Case Comment - Metock and others v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, Journal of Immigration Asylum and Nationality Law 2008, s. 3

²²⁸ Supra note 158, [79]

²²⁹ C- 370/90 vo veci R. v. Immigration tribunálu and Surinder Singh, ex parte Secretary of State for the Home Department zo dňa 7.7.1992, ECR I-4265, [19, 20]

Voľný preklad z „*A national of a Member State might be deterred from leaving his country of origin in order to pursue an activity as an employed or self-employed person as envisaged by the Treaty in the territory of another Member State if, on returning to the Member State of which he is a national in order to pursue an activity there as an employed or self-employed person, the conditions of his entry and residence were not at least equivalent to those which he would enjoy under the Treaty or secondary law in the territory of another Member State. He would in particular be deterred from so doing if his spouse and children were not also permitted to enter and reside in the territory of his Member State of origin under conditions at least equivalent to those granted them by Community law in the territory of another Member State.*“

heterosexuálnym alebo homosexuálnym partnerom a rozhodne sa vrátiť do svojho domovského štátu, taktiež sa nebudú nachádzať vo vnútornej situácii, t.j. na ich vzájomný vzťah sa bude aplikovať právo EÚ. Z tohto dôvodu rodinný príslušník občana EÚ bude mať taktiež automatické právo voľného pohybu a pobytu v tomto členskom štáte. To znamená, že vnútroštátne právo členského štátu sa bude aplikovať len v prípade tých občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, ktorí neuplatnili svoje právo voľného pohybu a pobytu.

V tomto smere je taktiež nutné poukázať na nedávny rozsudok SDEÚ vo veci *McCarthy*²³⁰, podľa ktorého sa vo vnútornej situácii taktiež nachádzajú i tí občania EÚ, ktorí majú dvojité občianstvo, pričom jedno z nich je občianstvom iného členského štátu, získané napríklad po jednom z rodičov, pokiaľ títo občania EÚ neopustili svoj domovský členský štát, t.j. neuplatnili právo voľného pohybu.

Napokon s poukazom na čl. 20 ZFEU SDEÚ vo svojej nedávnej judikatúre *ustanovuje, že „právo Únie, a najmä jeho ustanovenia týkajúce sa občianstva Únie, sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby členský štát odoprel štátnemu príslušníkovi tretieho štátu pobyt na svojom území, keď má tento štátny príslušník záujem bývať so svojím rodinným príslušníkom, občanom Únie s bydliskom v tomto členskom štáte, ktorého je aj štátnym príslušníkom, a ktorý nikdy neuplatnil svoje právo na voľný pohyb, pokiaľ takéto odopretie neznamená pre dotknutého občana Únie stratu možnosti účinného požívania podstaty práv, ktoré mu vyplývajú z postavenia občana Únie, čo prináleží posúdiť vnútroštátnemu súdu.“*²³¹ Tomu sa dá rozumieť takým spôsobom, že právo k pobytu v hostiteľskom členskom štáte by mal mať aj rodinný príslušník občana EÚ, ktorý nikdy neuplatnil svoje právo na voľný pohyb. Aj vtedy, pokiaľ by odopretie pobytu tohto rodinného príslušníka hostiteľským členským štátom malo za následok, že by občan EÚ bol nútený opustiť EÚ, t.j. by sa musel spoločne so svojím rodinným príslušníkom presťahovať do tretieho štátu, v dôsledku ktorého by mu bolo *skutočne znemožnené využívať podstatnú časť práv vyplývajúcich z postavenia*

²³⁰ C – 434/2009 *Shirley McCarthy v. Secretary of State for the Home Department*

²³¹ C – 256/11 *Dereci a ďalší v. Bundesministerium für Inneres*

*občana EÚ, alebo v ktorého dôsledku by bol narušený výkon jeho práva slobodne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov.*²³²

3.5.1 Zhrnutie

Beneficientmi Smernice sú len tí rodinní príslušníci občana EÚ, ktorý uplatnil svoje právo voľného pohybu. V dôsledku toho Smernica sa nebude aplikovať na rodinných príslušníkov občanov EÚ v ich domovskom členskom štáte. V tomto prípade títo rodinní príslušníci sú výlučne pod režimom vnútroštátneho práva upravujúceho imigračnú kontrolu. No i napriek tomu, znemožnenie rodinnému príslušníkovi zdržiavať sa spoločne s občanom EÚ v členskom štáte, ktorého je občan EÚ štátnym príslušníkom, nesmie skutočne znemožňovať občanovi EÚ uplatňovať jeho práva voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v členských štátoch EÚ.

²³² Supra note 230

4. PRÁVO VOĽNÉHO POHYBU A POBYTU RODINNÝCH PRÍSLUŠNÍKOV OBČANOV EÚ A ICH UPLATŇOVANIE V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE

4.1 Nadriadenosť práva EÚ

V predchádzajúcich kapitolách bolo uvedené, že štátni príslušníci tretích krajín nadobúdajú imigračný štatút na základe ich rodinného vzťahu s občanmi EÚ. V dôsledku toho majú priame právo voľného pohybu a pobytu v rámci členských štátov EÚ za predpokladu, že sprevádzajú alebo sa pripojujú k svojim rodinným príslušníkom, ktorí sú občanmi EÚ. Taktiež bolo povedané, že nie všetci rodinní príslušníci občanov EÚ majú toto právo, ale len tí, ktorí sú uvedení v Smernici a zároveň musia byť rodinnými príslušníkmi tých občanov EÚ, ktorí spadajú do jednej z kategórie vymedzenej v Smernici, v prípade ak uplatňujú právo pobytu v hostiteľskom členskom štáte EÚ v rozsahu nad tri mesiace. Napokon hostiteľský členský štát môže odmietnuť právo vstupu a pobytu, alebo vyhostiť týchto rodinných príslušníkov len na základe dôvodov stanovených Smernicou. Vzhľadom na skutočnosť, že Smernica obsahuje taxatívny výpočet týchto dôvodov, nie je členským štátom EÚ povolené rozširovať tieto dôvody, napríklad o požiadavku predchádzajúceho legálneho pobytu.

Skôr, ako bude v tejto časti práce analyzované, ako tieto ustanovenia Smernice sú implementované do vnútroštátnych právnych poriadkov Českej republiky a Slovenska (s prípadnými odkazmi na právnu úpravu vo Veľkej Británii), je nutné aspoň zbežne načrtnúť postavenie práva EÚ vo vnútroštátnych právnych poriadkoch v týchto štátoch.

Česká republika a Slovenská republika sa stali členskými štátmi EÚ 1. mája 2004. Od tejto doby právo EÚ sa stalo „*integrálnou súčasťou právneho systému*“ týchto štátov a preto ich „*súdy sú povinné toto právo aplikovať*“²³³. Vzhľadom na to, že právo EÚ je nadriadené (v angl. „supreme“) vnútroštátnemu právnemu systému Českej republiky a Slovenska, národné súdy týchto štátov musia „*v rozsahu svojej právomoci, uplatňovať komunitárne právo (právo EÚ) v plnom rozsahu a chrániť práva, ktoré priznáva*

²³³ C- 6/64 Flaminio Costa v. Enel [1964] ECR, [585],

*jednotlivcom, a preto musí dať bokom akékoľvek ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré je s ním v rozpore ...*²³⁴

Z rozhodnutia ESD vo veci *Van Gend en Loos*²³⁵, ktoré sa týkalo priamej použiteľnosti primárneho práva EÚ, vyplýva, že jednotlivé ustanovenia práva EÚ sú priamo použiteľné (angl. *directly applicable*) v členských štátoch EÚ v tom zmysle slova, že jednotlivci sa môžu priamo pred národnými súdmi členských štátov domáhať práv, ktoré im garantuje právo EÚ, a to za predpokladu, že tieto ustanovenia sú formulované jednoznačne a nepodmienené, t.j. nie sú predmetom akejkoľvek výhrady zo strany členských štátov, ktoré by podmieňovali ich implementáciu prijatím pozitívneho legislatívneho opatrenia podľa vnútroštátneho práva. Pokiaľ príslušné ustanovenia spĺňajú tieto kritériá, sú priamo účinné v právnych vzťahoch medzi členskými štátmi a osobami pod ich jurisdikciou.²³⁶

V rozhodnutiach ESD vo veciach *Van Duyn v Home Office*²³⁷ a *Ratti*²³⁸ súd uviedol, že taktiež ustanovenia smernice, ktoré spĺňajú *Van Gend en Loos* kritériá, majú priamy účinok za predpokladu, že štát si nesplnil povinnosť implementovať smernicu do svojho vnútroštátneho poriadku, t.j. jednotlivec nemôže byť ukrátený na svojich

²³⁴ C - 106/77 *Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA* [21]

Preložené z *“in a case within its jurisdiction, apply Community law in its entirety and protect rights which the latter confers on individuals and must accordingly set aside any provision of national law which may conflict with it...”*²³⁴

²³⁵ C - 26/62 *Van Gend en Loos v. Administratie der Belastingen*

²³⁶ *Ibid*,

Van Gend en Loos riešil otázku, či čl. 12 Zmluvy o EHS je priamo aplikovateľný, v tomto smere súd uviedol nasledujúce: *„The wording of Article 12 contains a clear and unconditional prohibition which is not a positive but a negative obligation. This obligation, moreover, is not qualified by any reservation on the part of states which would make its implementation conditional upon a positive legislative measure enacted under national law. The very nature of this prohibition makes it ideally adapted to produce direct effects in the legal relationship between Member States and their subjects.“*

Pôvodne členské štáty EHS (Veľká Británia, Belgicko, Nemecko atď.) mali za to, že vzhľadom k tomu, že Zmluva o EHS (ZFEU) v čl. 189 (čl. 288 ZFEU) explicitne priznávala priamu použiteľnosť len sekundárnej legislatívy vo forme nariadení, vychádzalo sa z toho, že Zmluva EHS, ako medzinárodná zmluva, nie je priamo použiteľná v členských štátoch, t.j. jednotlivci sa nemôžu priamo domáhať ich ustanovení.

²³⁷ C - 41/74 *Van Duyn v. Home Office*

²³⁸ C - 148/71 *Ratti*

právkach daných mu právom EÚ len preto, že smernica nebola do vnútroštátneho poriadku riadne a včas implementovaná.²³⁹

Vzhľadom na skutočnosť, že podľa čl. 288 ZFEU smernice sú záväzné pre štáty, t.j. štátom ukladajú záväzky zharmonizovať svoj vnútroštátny právny poriadok s výsledkom, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba formy a prostriedkov je ponechaná na vnútroštátne orgány, smernica nemôže zaväzovať jednotlivcov, t.j. nemôže im ukladať povinnosti, ale iba priznávať práva.²⁴⁰ Preto smernica má len vertikálny priamy účinok v smere jednotlivec → štát²⁴¹ a nie opačne.²⁴²

Len pre doplnenie, v prípade, ak smernica nebola riadne a včas implementovaná, resp. nebola implementovaná úplne a preto, že nemôže mať horizontálny priamy účinok (jednotlivec ↔ jednotlivec)²⁴³, štát, resp. vnútroštátne súdy majú stále povinnosť interpretovať vnútroštátne právo v súlade s ustanoveniami tejto smernice, pokiaľ im to vnútroštátne právo umožňuje, t.j. v tomto prípade má smernica nepriamy účinok (angl. indirect effects).²⁴⁴ Aby sa čo najviac znížili „negatíva“ nemožnosti horizontálneho

²³⁹ Z hľadiska jazykového vyjadrenia jednotlivých ustanovení smerníc, ktoré ustanovujú jednotlivé práva a povinnosti, sa tieto ustanovenia dajú rozdeliť do dvoch skupín, a to „shall clauses“ a „may clauses“. „Shall clauses“ je možné považovať za kogentné normy, ktoré štát musí do vnútroštátneho právneho poriadku implementovať v ich celistvosti. Na druhej strane „may clauses“ obsahujú dispozitívne normy, t.j. je na uvážení štátu ako a či vôbec ich bude do svojho vnútroštátneho právneho poriadku implementovať. Z toho vyplýva, že iba „shall clauses“ sú priamo účinné. Z tohto dôvodu, nie je celkom presné hovoriť o priamom účinku smerníc ako takých, ale skôr len o priamom účinku jednotlivých ustanovení smerníc. Napokon to potvrdzuje i judikatúra ESD, kde sa vždy rozhodovalo o priamom účinku jednotlivých článkov smerníc a nie o priamom účinku smerníc ako takých.

²⁴⁰ C-152/84 - Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority, bod 48

²⁴¹ C-188/89 - Foster and Others v. British Gas, bod 20

Pojem štát ESD vykladá veľmi extenzívne, môže ísť aj o súkromnoprávne korporácie z pohľadu vnútroštátneho práva, ktoré sú štátom kontrolované a plnia „verejné služby“ (angl. public services).

²⁴² C-80/86 - Kolpinghuis Nijmegen

V tomto rozhodnutí ESD rozhodol, že „a national authority may not rely, as against an individual, upon a provision of a directive whose necessary implementation in national law has not yet taken place.“

²⁴³ V zásade, všetky smernice, ktoré harmonizujú súkromné právo, nemajú priamy účinok, ako napr. *Smernica 1999/44/ES Európskeho parlamentu a Rady z 25. mája 1999 o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar*. Pokiaľ by členský štát túto smernicu neimplementoval do svojho vnútroštátneho poriadku, spotrebiteľ sa nemôže domáhať ustanovení tejto smernice od predajcu tovaru, za predpokladu, že predajca by nebol v postavení štátu.

²⁴⁴ C-14/83 - Von Colson and Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen

priameho účinku, zaviedol sa princíp tzv. „náhodného horizontálneho účinku“ (angl. incidental horizontal effects)²⁴⁵.

Smernica 2004/38, ktorá vo svojej podstate reguluje vzťahy medzi jednotlivcami a imigračnými orgánmi jednotlivých členských štátov, garantuje občanom EÚ, ale predovšetkým ich rodinným príslušníkom, právo voľného pohybu a pobytu v hostiteľských členských štátoch EÚ, ako i iné práva s tým spojené. Podstatná časť jednotlivých ustanovení Smernice je formulovaná v jednoznačnom a nepodmienenom jazyku (tzv. „shall clauses“), t.j. má priamy účinok za predpokladu, že členský štát – Česká alebo Slovenská republika, ich ustanovenia neimplementoval riadne a včas do svojho právneho poriadku. V tomto prípade ustanovenia Smernice budú mať prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou, ktorá je s nimi v rozpore.²⁴⁶

²⁴⁵ C-194/94 - CIA Security International v Signalson and Securitel

²⁴⁶ pozri tiež TONER Helen, *Legislative Comment, New Regulations implementing Directive 2004/38*, Journal of Immigration Asylum and Nationality Law 2006, s. 1- týkajúci sa priameho účinku smernice 2004/38 v právnom poriadku Ve

4.2 Práva rodinných príslušníkov občanov EÚ v Českej republike

4.2.1 Implementácia Smernice do českého právneho poriadku

Smernica bola implementovaná do českého právneho poriadku predovšetkým zákonom č. 326/1999 Sb. o pobyte cizinců na území České republiky (ďalej len „ZPC“)²⁴⁷.

4.2.2 Právo voľného pohybu a pobytu podľa ZPC

a) Právo k vstupu a pobytu do troch mesiacov

Podľa Smernice každý občan EÚ a jeho rodinný príslušník, ktorý ho sprevádza, má právo vstupu a pobytu na územie hostiteľského členského štátu na obdobie nepresahujúce tri mesiace bez akýchkoľvek podmienok alebo formalít okrem požiadavky mať platný cestovný doklad (pas alebo občiansky preukaz)²⁴⁸. Rodinný príslušník je povinný mať platný cestovný doklad a v prípade požiadavky vstupného víza, toto vízum. Avšak toto sa nevzťahuje pre rodinného príslušníka, ktorý je držiteľom platnej pobytovnej karty.²⁴⁹

ZPC implementoval tieto ustanovenia v §5 ods. 5, 6 a § 18 písm. d) bod 7. Ďalej podľa §93 ods. 2 ZPC občan EÚ a jeho rodinný príslušník je povinný informovať cudzineckú políciu o mieste ich pobytu, pokiaľ ich pobyt na území ČR presiahne 30 dní. Nesplnenie tejto povinnosti je podľa § 156 ods. 1 písm. f) ZPC priestupkom, za ktorý je možné podľa § 156 ods. 4 písm. d) ZPC uložiť pokutu až do výšky 3.000,- Kč. Toto ustanovenie implementuje čl. 5 ods. 5 Smernice podľa ktorého: *„Členský štát môže požadovať, aby daná osoba ohlásila svoju prítomnosť v rámci jeho územia do primeraného a nediskriminačného časového obdobia. Nesplnenie tejto požiadavky môže viesť k tomu, že daná osoba bude podliehať primeraným a nediskriminačným*

²⁴⁷ EUR-Lex: Access to European Union Law. [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=413846:cs&lang=en&list=413846:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#FIELD_CZ

²⁴⁸ Smernica, čl. 6

²⁴⁹ Ibid, čl. 5 ods. 2 a čl. 6 ods. 2, pozri tiež čl. 5 ods. 4

sankciám“. V tomto konkrétnom prípade je možné považovať príslušné ustanovenia ZPC za súladné s príslušným ustanovením Smernice.

b) Právo k vstupu a pobytu nad tri mesiace

Na druhej strane, v prípade pobytu nad tri mesiace, právo EÚ stanovuje obmedzenia pre občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov. Po prvé, tieto obmedzenia sa týkajú okruhu jednotlivých kategórií občanov EÚ a po druhé, sú to administratívne formality, ktoré hostiteľský členský štát môže občanom EÚ²⁵⁰ a ich rodinným príslušníkom uložiť.²⁵¹

Prvé obmedzenie sa týka okruhu občanov EÚ, ktorí môžu uplatňovať právo voľného pohybu a pobytu nad tri mesiace. V krátkosti, podľa Smernice, len občan EÚ, ktorý je buď pracovníkom alebo osobou samostatne zárobkovo činnou, alebo ekonomicky sebestačným, t.j. má dostatočné finančné prostriedky pre seba samého a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestal záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia svojho pobytu, a ak má komplexné krytie nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte alebo je študentom, má právo uplatňovať právo voľného pobytu v hostiteľskom členskom štáte.²⁵²

Spôsob, akým tieto ustanovenia boli implementované do ZPC, nie je dosť jasný, a to z dôvodu, že ZPC nikde, na rozdiel od slovenského zákona o pobyte cudzincov (viď ďalej)²⁵³, výslovne nevymedzuje jednotlivé kategórie občanov EÚ. Tieto kategórie môžu byť vydedukované z §87a ZPC, avšak toto ustanovenie primárne upravuje okolnosti, za ktorých ministerstvo vnútra môže vydať občanovi EÚ potvrdenie o prechodnom pobyte za predpokladu, že občan EÚ o to požiada, pričom tak nie je zo zákona povinný urobiť. V podstate to znamená, že ZPC nemá žiadne ustanovenia, ktoré by výslovne implementovali čl. 7 Smernice. §87a ZPC len ustanovuje, aké doklady občan EÚ musí doložiť k svojej žiadosti o vydanie potvrdenia o prechodnom pobyte. Týmito dokladmi sú cestovný doklad, ďalej doklad potvrdzujúci účel pobytu (t.j.

²⁵⁰ Ibid, čl. 8

²⁵¹ Ibid, čl. 9

²⁵² Ibid, čl. 7

²⁵³ Taktiež The Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 v čl. 6 taxatívne vymedzujú okruh oprávnených osôb (občanov EÚ)

zamestnanie, podnikanie alebo iná zárobková činnosť, alebo štúdium), fotografie, doklad o zdravotnom poistení, pokiaľ účelom pobytu nie je zamestnanie, podnikanie alebo iná zárobková činnosť a napokon doklad o zaistení ubytovania na území. Z toho sa dá usudzovať, že občan EÚ, ktorý chce uplatňovať právo voľného pohybu a pobytu v Českej republike, môže požiadať o potvrdenie o prechodnom pobyte iba ak je zamestnancom, podniká, alebo je inou zárobkovo činnou osobou – t.j. spadá do prvej kategórie beneficentov²⁵⁴ a študentom – t.j. spadá do tretej kategórie beneficentov²⁵⁵. Z toho sa dá usudzovať, že ZPC opomenul zahrnúť druhú kategóriu beneficentov - občanov EÚ, ktorí sú finančne sebestační.²⁵⁶ Vzhľadom k tomu, že podľa ZPC registrácia občanov EÚ nie je povinná²⁵⁷, skutočnosť, že druhá kategória beneficentov nemôže požiadať o potvrdenie o prechodnom pobyte, pretože nie sú schopní doložiť dokumenty požadované § 87a ods. 2 písm. b) ZPC im samo o sebe do tejto miery neporušuje ich právo voľného pobytu na území Českej republiky, ale im tento pobyt môže sťažovať,²⁵⁸ alebo o toto povolenie môžu požiadať s tým, že ministerstvo by od nich nemalo požadovať doloženie finančnej sebestačnosti, keďže ZPC túto povinnosť výslovne neukladá²⁵⁹ na rozdiel od slovenského zákona o pobyte cudzincov (viď nižšie).

Avšak čo môže spôsobovať ťažkosti, je požiadavka zdravotného poistenia, ktorá je druhou podmienkou pre túto kategóriu beneficentov, aby mohli uplatňovať právo voľného pobytu v hostiteľskom členskom štáte. Podľa § 2 v spojitosti s § 5 zákona č. 48/1997 Sb. o verejnom zdravotnom poistení, poistencom je osoba, ktorá má v ČR trvalý pobyt, je pracovníkom alebo je osobou samostatne zárobkovo činnou. To

²⁵⁴ čl. 7 ods. 1, písm. a) Smernice

²⁵⁵ čl. 7 ods. 1, písm. c) Smernice

²⁵⁶ čl. 7 ods. 1 písm. d) Smernice

²⁵⁷ čl. 8 ods. 1 Smernice

²⁵⁸ I keď potvrdenie o prechodnom pobyte nie je pre občana EÚ povinné, je nevyhnutné ho mať pri kontakte s úradmi v ČR, pretože je to jediné oficiálne potvrdenie o adrese v Českej republike, podľa ktorej sa určuje napr. miestna príslušnosť úradov. Taktiež bez tohto potvrdenia nie je napríklad možné požiadať o spotrebný úver a podobne. Na druhej strane vo Veľkej Británii taktiež nie je povinnosť mať rezidenčnú kartu. Adresa sa spravidla potvrdzuje výpismi z bankových účtov, nájomnou zmluvou a podobne, takže občan EÚ, ktorý sa zdržuje vo Veľkej Británii, nepociťuje žiadne obmedzenia, pokiaľ o túto rezidenčnú kartu nepožiadava, na rozdiel od Českej republiky.

²⁵⁹ §6 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád, podľa ktorého „*Správní orgán postupuje tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady, a dotčené osoby čo možná najmenšie zatěžuje. Podklady od dotčené osoby vyžaduje jen tehdy, stanoví-li tak právní předpis...*“

znamená, že druhá kategória beneficentov sa nemôže podieľať na verejnom zdravotnom poistení, pokiaľ nemajú v ČR trvalý pobyt. To znamená, že občan EÚ, ktorý spadá do druhej kategórie beneficentov, môže závisieť na zdravotnom poistení, ktoré má uzatvorené v jeho domovskom štáte.²⁶⁰ Avšak takéto zdravotné poistenie pokrýva iba neodkladnú lekársku starostlivosť. Z tohto dôvodu je možné tvrdiť, že v dôsledku toho, že druhej kategórii beneficentov je odopreté participovať na verejnom zdravotnom poistení v Českej republike, čo má za následok odopretie poskytnutia lekárskej starostlivosti v plnom rozsahu, v dôsledku čoho ju musia vyhľadať v ich domovskom členskom štáte, môže byť považované za obštrukciu pri výkone ich práva voľného pobytu v ČR, ako hostiteľskom členskom štáte.²⁶¹ V tomto smere by určitým riešením mohlo byť uzatvorenie komerčného zdravotného poistenia založeného na báze tzv. komplexného zdravotného poistenia, ktoré poisťovne primárne ponúkajú štátnym príslušníkom tretích krajín²⁶², ktorí žiadajú u udelenie víza nad 90 dní²⁶³, alebo o povolenie k dlhodobému pobytu²⁶⁴. V praxi by to však znamenalo, že takýto občan EÚ by jednak musel participovať na povinnom „verejnom“ zdravotnom poistení vo svojom domovskom členskom štáte a zároveň na komerčnom zdravotnom poistení v hostiteľskom členskom štáte. Túto situáciu je možné ilustrovať na príklade občana SR, ktorý sa rozhodne ako finančne sebestačná osoba zdržiavať sa na území Českej republiky. V tomto prípade, keďže nie je ekonomicky činná osoba na území Slovenskej republiky musí si na dobrovoľnej báze platiť povinné verejné zdravotné poistenie, ktoré mu na území Českej republiky garantuje maximálne nutnú a neodkladnú zdravotnú

²⁶⁰ Ako bolo uvedené v tretej časti tejto práce, požiadavka zdravotného poistenia neznamená, že občan EÚ musí byť poistený v hostiteľskom členskom štáte – vid' Baumbast.

²⁶¹ Predstavme si situáciu, občan Španielska sa rozhodne rok stráviť v Českej republike, kde nepracuje a ani nepodniká, t.j. nie je ekonomický činný, z tohto dôvodu české zdravotné poisťovne ho odmietnu poistiť v rámci verejného zdravotného poistenia. Občan Španielska vážne ochorie, české zdravotnícke zariadenia mu poskytnú len nevyhnutnú lekársku starostlivosť, pokiaľ by bol v ohrození života, v opačnom prípade ho odkážu na liečbu v Španielsku. Z tohto dôvodu občan Španielska je nútený ukončiť svoj pobyt v Českej republike.

²⁶² Levné zdravotní pojištění cizinců od Slavia pojišťovny. SLAVIA POJIŠŤOVA. [online]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.slavia-pojistovna.cz/pojisteni/osobni-pojisteni/zdravotni-pojisteni-cizincu/?gclid=CJSKjbGgxq8CFcNF3wod03aCYA>

²⁶³ §31 ods. 8 v spojitosti s § ZPC

²⁶⁴ § 42 ZPC

starostlivosť²⁶⁵ a zároveň by si v Českej republike musel platiť komplexné zdravotné poistenie, čo samozrejme nemusí byť pre neho finančne výhodne, pretože povinné verejné zdravotné poistenie v domovskom členskom štáte skončí iba vtedy, ak obdobné zdravotné poistenie vznikne v inom hostiteľskom členskom štáte, čo v tomto prípade v Českej republike nevznikne.

Tí občania EÚ, ktorí uplatňujú právo voľného pobytu ako študenti, taktiež sú povinní doložiť doklad o zdravotnom poistení, pokiaľ chcú požiadať o potvrdenie o prechodnom pobyte.²⁶⁶ Vzhľadom k tomu, že nie sú ekonomicky aktívnymi osobami a nemajú trvalý pobyt na území Českej republiky, nemôžu benefitovať z verejného zdravotného poistenia v Českej republike. ZPC nevyžaduje od študentov potvrdenie o tom, že majú dostatočné finančné prostriedky, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského štátu.

Na druhej strane, podľa § 87b ZPC, rodinní príslušníci občana EÚ sú povinní požiadať Ministerstvo vnútra o povolenie k prechodnému pobytu do troch mesiacov odo dňa vstupu na územie ČR. K tomu, aby povolenie mohlo byť vydané, rodinný príslušník musí preukázať rodinný vzťah s občanom EÚ. Avšak jazyková konštrukcia tohto ustanovenia môže vzbudzovať určitú mylnú predstavu o povahe tohto povolenia. ZPC hovorí o „povolení“ k prechodnému pobytu a o povinnosti rodinného príslušníka o toto povolenie požiadať, zatiaľ čo Smernica iba ukladá rodinným príslušníkom povinnosť podať žiadosť o pobytový preukaz. Výraz „povolenie“ môže znamenať, že rodinný príslušník má úradne povolené zdržiavať sa na území ČR, alebo to tiež môže znamenať, že rodinný príslušník sa môže zdržiavať na území ČR len ak mu to české úrady povolia. V prvej časti tejto práce bolo uvedené, že cudzinec sa môže zdržiavať na území hostiteľského štátu iba vtedy, pokiaľ mu to tento štát povolí. To znamená, že cudzinec nemá žiadne právo vstúpiť na územie iného štátu, okrem štátu, ktorého je občanom. Toto má pôvod v suverénnej právomoci štátu kontrolovať imigráciu, to znamená vstup, pobyt a vyhostenie cudzincov zo svojho územia. Avšak členské štáty EÚ čiastočne previedli toto právo kontrolovať imigráciu na EÚ. V dôsledku toho, rodinný príslušník

²⁶⁵ Toto poistenie napríklad nekryje prevoz telesných pozostatkov, to znamená, že v prípade úmrtia občana EÚ v inom členskom štáte EÚ prevoz týchto pozostatkov do jeho domovského štátu potom musia hrať jeho pozostalí – informácia poskytnutá slovenským konzulátom v Londýne vo Veľkej Británii.

²⁶⁶ ZPC, §87a ods. 2, písm. b, d)

má priame právo, dané mu právom EÚ, vstúpiť a zdržiavať sa na území akéhokoľvek členského štátu EÚ, pokiaľ sprevádza, alebo sa pripojuje k svojmu rodinnému príslušníkovi, ktorý je občanom EÚ, takže rodinný príslušník nepotrebuje žiadne povolenie od ČR, ako hostiteľského štátu, aby mohol vstúpiť, alebo sa zdržiavať na jej území. Bezpochyby, skutočnosť, že štátny príslušník tretej krajiny je rodinným príslušníkom občana EÚ, musí byť ním preukázaná.

I keď táto diskusia ohľadne §87b ZPC je viac menej irelevantná, s ohľadom na skutočnosť, že toto ustanovenie nijakým spôsobom neporušuje právo pobytu rodinného príslušníka občana EÚ, je možné sa domnievať, že jazyková formulácia tohto ustanovenia by mala byť presnejšia, aby nedochádzalo k mylnej predstave o podstate a obsahu práva rodinného príslušníka občana EÚ. Napokon v tomto smere je nutné sa zmieniť, že sankciou za porušenie tohto ustanovenia, t.j. povinnosti požiadať o povolenie k prechodnému pobytu, je podľa §156 ods. 1 písm. e) v spojitosti s ods. 4 písm. d) ZPC iba správna pokuta 3.000,- Kč, a nie administratívne vyhostenie.²⁶⁷ Na druhej strane, cudzinec, ktorý sa zdržiava na území ČR bez povolenia, t.j. je ilegálnym imigrantom, môže byť, až na určité výnimky, vyhostený.²⁶⁸ Avšak rodinný príslušník občana EÚ nemôže byť považovaný za ilegálneho imigranta len preto, že opomenul požiadať o „povolenie“ k prechodnému pobytu.

c) Právo k trvalému pobytu

Napokon občan EÚ a jeho rodinný príslušník majú právo získať trvalý pobyt. Podľa §87g a 87h ZPC ministerstvo vnútra vydá povolenie k trvalému pobytu na základe žiadosti občana EÚ a jeho rodinného príslušníka. Všeobecnou podmienkou, ktorá musí byť splnená, aby mohol byť trvalý pobyt priznaný, je nepretržitý prechodný pobyt po dobu 5 rokov, pričom podmienka nepretržitého prechodného pobytu je zachovaná, pokiaľ neprítomnosť občana EÚ na území nepresiahne 6 mesiacov ročne, alebo ju presiahne len z dôvodov vymedzených v tomto ustanovení, ako je dlhotrvajúca choroba, štúdium, tehotenstvo atď.²⁶⁹

²⁶⁷ §119 ods. 2 ZPC, čl. 9 ods. 3 Smernice

²⁶⁸ § 119 ods. 1, písm. b) a c) ZPC

²⁶⁹ §87g ods. 7 ZPC

Podmienka 5 ročného nepretržitého pobytu nemusí byť splnená, pokiaľ občan EÚ dosiahol vek pre odchod do starobného dôchodku, alebo má invaliditu a spĺňa podmienky stanovené §87g ods. 1, písm. b) a c) ZPC alebo i keď pracuje v inom členskom štáte EÚ, ale bol predtým ekonomicky aktívnym po dobu troch rokov v Českej republike, ako hostiteľskom štáte, a každý deň, alebo aspoň raz za týždeň sa vracal späť do Českej republiky²⁷⁰. Tieto ustanovenia implementujú čl. 17 ods. 1 písm. a) až c) Smernice.

Okrem toho, občan EÚ môže získať trvalý pobyt taktiež, ak je mladší než 18 rokov a bol zverený do opatery, alebo z humanitárnych dôvodov, alebo ak je to v záujme Českej republiky.²⁷¹ Tieto ustanovenia nemajú základ v Smernici, takže v prípade ich porušenia, občania EÚ nemôžu sa práva EÚ domáhať.

Rodinný príslušník občana EÚ je oprávnený k trvalému pobytu, ak spĺňa všeobecné podmienky nepretržitého pobytu po dobu piatich rokov.²⁷² To však neplatí, ak rodinný príslušník sa zdržiava na území po dobu nepretržitého pobytu dvoch rokov a je rodinným príslušníkom občana EÚ, ktorý má v ČR trvalý pobyt.²⁷³ Napokon, ak je pozostalou osobou po občani EÚ, ktorý sa zdržiaval na území ČR a spĺňa podmienky stanovené v §87h ods. 1, písm. d). Tieto ustanovenia implementujú čl. 17 ods. 3 a 4 Smernice.

Pre úplnosť, rodinný príslušník občana EÚ môže takisto získať trvalý pobyt z humanitárnych dôvodov, alebo ak je jeho pobyt v záujme ČR.²⁷⁴ Tieto ustanovenia sú taktiež nad rámec Smernice, takže ich beneficianti môžu závisieť len na ustanoveniach vnútroštátneho právneho poriadku a nie práva EÚ.

Napokon je to Smernica, ktorá dáva občanom EÚ a ich rodinným príslušníkom právo trvalého pobytu pokiaľ spĺňajú podmienky ňou stanovené. To znamená, že majú priame právo k trvalému pobytu nezávisle na vôli ČR ako hostiteľského členského štátu.

²⁷⁰ §87g ods. 1 písm. d) ZPC

²⁷¹ §87g ods. 1 písm. e), 2 a 3 ZPC

²⁷² §87h ods. 1 písm. a)

²⁷³ §87h ods. 1 písm. b)

²⁷⁴ §87 h ods. 2

Avšak ZPC i v tomto prípade hovorí o povolení k trvalému pobytu.²⁷⁵ O výhrade k termínu „povolenie“ už bolo pojednávané vyššie.

4.2.3 Okruh rodinných príslušníkov podľa ZPC

Okruh rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú beneficentmi práva voľného pohybu a pobytu vymedzuje ZPC v §15a ods. 1 ZPC, a to nasledovne:

a) Manžel a partner

Podľa ust. § 15a ods. 1 písm. a) tohto zákona za rodinného príslušníka občana EÚ je považovaný manžel, ktorý tiež zahrňuje podľa §180f ods. 1 ZPC partnera. Z toho vyplýva, že toto ustanovenie implementuje ust. čl. 2 ods. 2 písm. a) a b) Smernice, ktoré, ako už bolo uvedené, za rodinného príslušníka občana EÚ považuje *manželského partnera a partnera, s ktorým občan Únie uzavrel registrované partnerstvo na základe legislatívy členského štátu, ak legislatíva hostiteľského členského štátu považuje registrované partnerstvá za rovnocenné s manželstvom, a v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu.*

Zatiaľ čo pojem manžel je nutné vykladať v tradičnom zmysle slova, t.j. ako manžela alebo manželku občana EÚ, pojem partner vyžaduje hlbšiu analýzu.

Podľa ust. § 180f ods. 2) a 3) ZPC sa partnerom pre účely ZPC považuje osoba, ktorá *preukáže, že vstúpila do úradne potvrdeného trvalého spoločenstvá dvoch osôb rovnakého pohlavia*, ktoré sa nazýva partnerstvom. Avšak ZPC neustanovuje nič o tom, kde, t.j. v akom štáte by toto partnerstvo malo byť uzatvorené. Preto je možné argumentovať, že podľa ZPC dokonca i partnerstvo uzatvorené v akomkoľvek treťom nečlenskom štáte (napr. v Kanade)²⁷⁶ by malo byť uznané v Českej republike. To by však znamenalo, že ZPC rozširuje okruh rodinných príslušníkov o tých, ktorí uzatvorili registrované partnerstvo s občanom EÚ v treťom nečlenskom štáte.

²⁷⁵ §87h ods. 1

²⁷⁶ Same-sex marriage around the world. CBC NEWS. [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.cbc.ca/news/world/story/2009/05/26/f-same-sex-timeline.html>
Webová stránka obsahuje zoznam štátov, ktoré uzákonnili tzv. “gay manželstvá” (angl. gay marriages)

Podľa ust. § 4 ods. 2 Zákona č. 115/2006 Sb. o registrovanom partnerstve „*podmienkou vstupu do partnerstva je, aby aspoň jedna z osôb vstupujúcich do partnerstva bola štátnym občanom Českej republiky...*“ To znamená, že partnerstvo medzi štátnym príslušníkom tretej krajiny a občanom EÚ, ktorý uplatňuje svoje právo voľného pohybu a pobytu v ČR ako hostiteľskom štáte, môže byť uzatvorené len v inom členskom štáte EÚ. V dôsledku toho to znamená, že partnerstvo medzi štátnym príslušníkom tretej krajiny a občanom EÚ, ktorý uplatňuje svoje právo voľného pohybu a pobytu v Českej republike, môže byť založené iba podľa cudzieho, no nie českého, práva.

Ďalšou ťažkosťou, ktorá súvisí s požiadavkou Smernice, je, aby občan z nečlenského štátu mohol byť považovaný za partnera - rodinného príslušníka občana EÚ v hostiteľskom členskom štáte, hostiteľský členský štát musí považovať „... *registrované partnerstvá za rovnocenné s manželstvom, a v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu.*“²⁷⁷ Otázkou je, do akej miery je registrované partnerstvo ekvivalentné manželstvu v Českej republike²⁷⁸. Očividne sú rozdiely medzi manželstvom a registrovaným partnerstvom. I keď účelom tejto práce nie je analyzovať a porovnávať právnu úpravu manželstva a registrovaného partnerstva podľa českého práva, je nutné poznamenať, že sú podstatné rozdiely medzi uzatvorením manželstva a uzatvorením registrovaného partnerstva. V podstate „každý“ môže uzatvoriť manželstvo, zatiaľ čo v prípade uzatvorenia registrovaného partnerstva sú určité obmedzenia. Jednou z týchto obmedzení je, že registrované partnerstvo môže byť uzatvorené s občanom ČR, pričom manželstvo môže byť uzatvorené i medzi cudzincami. Taktiež sú určité rozdiely v majetkovej sfére, v sfére adoptovania detí, v sociálnej sfére atď.

Na druhej strane partner je v rovnakej pozícii ako manžel pre účely niektorých zákonov. Preto je možné uzavrieť, že registrované partnerstvo prima facie nie je v Českej republike ekvivalentné manželstvu. Avšak z ustanovenia Smernice „...*v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského*

²⁷⁷ čl. 2/ 2, b) Smernice

²⁷⁸ Supra note 276, registrované partnerstvo je iba jednou zo štyroch foriem spolunažívania osôb rovnakého pohlavia. Registrované partnerstvo nie je ekvivalentné manželstvu. Napríklad v Holandsku je uzákonené homosexuálne manželstvo, ktoré je ekvivalentné manželstvu v tradičnom význame.

štátu...” je možné tvrdiť, že je dostačujúce, že registrované partnerstvo je totožné manželstvu, a to účelovo v určitých právnych odvetviach, ako je napr. cudzinecké právo. To však neznamená, že partneri v registrovanom partnerstve majú presne tie samé práva ako manželia. Z tohto dôvodu, ZPC je možné považovať za kompatibilný s touto požiadavkou.

Avšak dosť problematická môže byť súladnosť požiadavky zákona o registrovanom partnerstve, že registrované partnerstvo môže byť uzatvorené medzi dvoma osobami rovnakého pohlavia, pričom aspoň jedna z nich je českým občanom²⁷⁹, s požiadavkou zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti zakotvenej v čl. 18 ZFEÚ. Je možné považovať za diskriminačné, že občan EÚ, ktorý má v Českej republike trvalý pobyt, nemôže uzatvoriť registrované partnerstvo so štátnym príslušníkom tretej krajiny, zatiaľ čo občan Českej republiky tak učiniť môže.²⁸⁰ (Bezpochyby občan EÚ môže na území Českej republiky uzatvoriť manželstvo s kýmkoľvek bez obmedzenia na štátnu príslušnosť). ESD v prípade *Grzelcyk*²⁸¹ rozhodol, že *„občianstvo Únie je totiž predurčené byť základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov, ktoré umožňuje tým, ktorí sa ocitnú v rovnakej situácii, požívať rovnaké právne zaobchádzanie bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, s výhradou výnimiek, ktoré sú výslovne stanovené. ... občan EÚ, ktorý sa zdržiava na území hostiteľského členského štátu sa môže dovolávať čl. 6 (Zmluvy o ES, teraz čl. 18 ZFEÚ) ... vo všetkých situáciách, ktoré spadajú do vecnej pôsobnosti komunitárneho práva (právo EÚ).“*²⁸² Z tohto dôvodu je možné argumentovať, že na to, aby bolo

²⁷⁹ Obdobné ustanovenie, t.j., že registrované partnerstvo môže byť uzatvorené medzi dvoma osobami, pričom aspoň jedna z nich je štátnym príslušníkom príslušného štátu, je aj v iných obdobných zákonoch upravujúcich registrované partnerstvo, ako je napríklad slovenský a švédsky zákon o registrovanom partnerstve.

Iniciatíva Inakosť [online]. [cit. 2012-04-29]. Dostupné z:

http://www.inakost.sk/index.php?page=clanok_detail&id=105&idp=&ids=

²⁸⁰ pozri Civil Partnership Act 2004, čl. 3, civilné partnerstvo môžu uzatvoriť osoby rovnakého pohlavia, staršie než 16 rokov, ktoré nie sú v priamom príbuzenskom vzťahu. Žiadne iné obmedzenia tento zákon neukladá. Vo Veľkej Británii je bežné, že občan EÚ, ktorý nie je britským občanom, vstupuje do civilného partnerstva s občanom z tretieho nečlenského štátu, ktorý v dôsledku toho, ako rodinný príslušník občana EÚ, získava právo pobytu vo Veľkej Británii. V Českej republike by obdobný postup za súčasného právneho stavu možný nebol.

²⁸¹ Case C-184/99 *Grzelcyk v. Centre Public d' Aide Social* [2002] ECR I-2691, [31, 32]

²⁸² Preklad textu: *„Union citizenship is destined to be the fundamental status of nationals of the Member States, enabling those who find themselves in the same situation to enjoy the same treatment in law*

možné sa domáhať porušenia čl. 18 ZFEÚ ohľadne tejto veci, musí byť preukázané, že zákaz uzatvoriť registrované partnerstvo s občanom EÚ, ktorý uplatňuje právo voľného pohybu a pobytu na území Českej republiky, ako hostiteľského štátu, so štátnym príslušníkom tretej krajiny, by predstavovalo do určitej miery obmedzenie alebo prekážku uplatňovať toto právo v plnej miere. I keď je pravdou, že občan EÚ môže tiež založiť svoj vzťah so štátnym príslušníkom tretej krajiny na základe §15a ods. 4, písm. b) ZPC, avšak požiadavky s tým spojené sú omnoho prísnejšie, než možnosť uzatvorenia registrovaného partnerstva, ako bude ďalej uvedené.

V závere, kvôli nedostatku judikatúry v tejto veci, nemôže byť s istotou tvrdené, že ust. § 4 zákona o registrovanom partnerstve nie je kompatibilné s ust. čl. 18 ZFEÚ. Avšak v prípade, že takáto situácia raz nastane, bude možné argumentovať, že predmetné ustanovenie je diskriminačné na základe čl. 18 ZFEÚ. Taktiež je otázne, či toto ustanovenie je konzistentné s čl. 12 v spojitosti s čl. 14 EDLP.

b) Rodič, ak ide o občana EÚ mladšieho 21 rokov, ktorého vyživuje a s ktorým žije v spoločnej domácnosti

Ďalšou kategóriou rodinného príslušníka občana EÚ podľa §15a ods. 1 písm. b) ZPC je rodič občana EÚ mladšieho 21 rokov, ktorého vyživuje a s ktorým žije v spoločnej domácnosti. V prvom rade je nutné povedať, že túto kategóriu rodinného príslušníka Smernica výslovne neuvádza. Taktiež táto kategória rodinného príslušníka je neznáma slovenskému zákonu o pobyte cudzincov (viď ďalej)²⁸³. Toto ustanovenie je problematické aj z toho dôvodu, že ide o rodinného príslušníka občana EÚ, ktorý je *prima facie* ekonomicky nesebestačný a priamo závislý na svojom rodinnom príslušníkovi (rodičovi), ktorý je z tretej nečlenskej krajiny. Táto kategória rodinného príslušníka bola včlenená do ZPC zákonom č. 428/2005 Sb.²⁸⁴ Z dôvodovej správy²⁸⁵

irrespective of their nationality, subject to such exceptions as are expressly provided for. (bod 31) „...a citizen of the European Union, lawfully resident in the territory of a host Member State, can rely on Article 6 of the Treaty in all situations which fall within the scope ratione materiae of Community law.“ (bod 32)

²⁸³ The Immigration (European Economic Area) Regulations 2006, čl. 7, taktiež túto kategóriu rodinných príslušníkov výslovne neuvádzajú.

²⁸⁴ Zákon č. 428/2005 Sb. ze dne 23. září 2005, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

k tomuto zákonu vyplýva, že toto ustanovenie implementuje do ZPC rozsudok ESD vo veci *Zhu a Chen*, ktorý sa podľa dôvodovej správy „zabýva otázkou práva pobytu rodinného príslušníka občana EÚ na území členského štátu, a to rodiče (príslušníka tretej země) nezletilého dieťa – občana EÚ. Konkrétne jde o prípad, kdy nezletilý občan EÚ je plně závislý na svém rodiči – mimo jiné i finančně. Tímto rozsudkem soud dospěl k závěru, že čl. 18 SES a směrnice Rady 90/364/EHS ze dne 28.6.1990 o právu pobytu zakládají (za okolností daného případu) právo pobytu nezletilého občana EÚ na dobu neurčitou na území jiného členského státu za podmínek, že má uzavřeno zdravotní pojištění a je osobou vyživovanou rodičem (príslušníkem tretej země), který má dostatečné finanční prostředky k tomu, aby se nezletilé dítě nestalo neodůvodněnou zátěží pro sociální systém hostitelského státu. V tomto případě umožňují tatáž ustanovení rodiči, který nezletilce skutečně vychovává, aby s ním pobýval v hostitelském členském státě. Z uvedeného důvodu je žádoucí obsah tohoto rozsudku zohlednit v zákoně č. 326/1999 Sb., a to s ohledem na rozšíření obsahu pojmu „rodinný příslušník občana Evropské unie“ a rovněž z hlediska náležitostí požadovaných k žádosti o vydání povolení k přechodnému pobytu na území České republiky...“

Avšak dôvodová správa, resp. zákonný text ZPC opomína materiálne fakty daného prípadu, t.j. že v prípade *Zhu a Chen* išlo o čínskych prisťahovalcov, ktorí už boli vo Veľkej Británii (Cardiffe) usadení a finančne sebestační, dokonca pred narodením dieťaťa. No predstavme si situáciu, v ktorej nepĺnoletý občan Brazílie vo veku jedného roka, ktorý sa narodil v Brazílii a zároveň nadobudol štátne občianstvo Talianska po prababičke z otcovej strany, ktorá imigrovala do Brazílie koncom 19. storočia, a to z dôvodu, že Taliansko prideliuje štátne občianstvo na základe princípu *ius sanguinis* všetkým priamym príbuzným talianskeho občana.²⁸⁵ To znamená, že tento občan Brazílie je zároveň i občanom EÚ. Jeho matka je iba občiankou Brazílie. Nastoluje sa otázka, bude mať matka, ako rodič občana EÚ mladšieho ako 21 rokov, ktorý je na nej bezpochyby závislý, právo voľného vstupu a pobytu na území Českej republiky na neobmedzenú dobu. Je zrejmé, že tento občan EÚ vzhľadom k jeho

²⁸⁵ Systém ASPI - stav k 15.3.2012 do častky 28/2012 Sb. a 15/2012 Sb.m.s. - RA234, Obsah a text Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o pobytu cizinců na území České republiky - poslední stav textu

²⁸⁶ Italian Citizenship & Genealogy Services. [online]. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.myitaliancitizenship.com/index.php>

rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej jeho veku²⁸⁷, vôbec nie je spôsobilý k akémukoľvek výkonu jeho práva voľného pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte EÚ, ale je to jeho rodič, ktorý túto vôľu uplatňuje namiesto svojho dieťaťa, a to bezpochyby čisto z ekonomických dôvodov, keďže rodinní príslušníci občanov EÚ v zásade majú prístup na pracovný trh v Českej republike, ako hostiteľskom členskom štáte, za tých istých podmienok ako českí občania.²⁸⁸ Taktiež pokiaľ Smernica výslovne ustanovuje, že len tí rodinní príslušníci občana EÚ majú právo k pobytu v hostiteľskom členskom štáte, ktorí sa k občanovi EÚ pripájajú, alebo ho sprevádzajú²⁸⁹ (t.j. pripojuje sa rodinný príslušník k občanovi EÚ alebo ho sprevádza a nie naopak), tak z ust. §87b ods. 1 ZPC, ktorý ustanovuje, že „*rodinný příslušník občana Evropské unie, který sám není občanem Evropské unie a hodlá na území pobývat přechodně po dobu delší než 3 měsíce společně s občanem Evropské unie, je povinen požádat ministerstvo o povolení k přechodnému pobytu...*“, sa dá usudzovať, že ZPC v tomto smere nerozlišuje, resp. nekladie podmienku na rodinného príslušníka občana EÚ, že musí sprevádzať resp. sa pripájať k občanovi EÚ, ale stačí, že bude s občanom EÚ spoločne v Českej republike mať pobyt (v spoločnej domácnosti). Z tohto dôvodu je možné uzavrieť, že i v tejto názornej situácii by sa občan Brazílie, ako rodič neplnoletého občana EÚ, ktorého tento občan EÚ sprevádza,²⁹⁰ mohol domáhať vstupu a pobytu na území Českej republiky, ako hostiteľského štátu. Bezpochyby, keďže Smernica explicitne neoznačuje rodiča občana EÚ, za predpokladu, že nie je závislý na občanovi EÚ, za beneficienta práv garantovaných Smernicou,²⁹¹ nebolo v úmysle Smernice priznať rodičovi občanovi EÚ mladšieho než 21 rokov a ani tomuto občanovi EÚ právo k automatickému pobytu nad tri mesiace v hostiteľskom členskom štáte EÚ. V tomto smere je možné tvrdiť, že ZPC v porovnaní napr. so

²⁸⁷ §9 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

²⁸⁸ §85 v spojitosti s § 3 ods. 2 zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti

²⁸⁹ Pre porovnanie pozri tiež § 69 zákona č. 404/2011 Zb. o pobyte cudzincov a bod. 12 ods. 1 písm. b) the Immigration (European Economic Area) Regulations 2006

²⁹⁰ Už zo samotnej logiky veci vyplýva, že rodičia sprevádzajú svoje neplnoleté deti (v dojčenskom veku) a nie deti svojich rodičov.

²⁹¹ Supra note 129

slovenskou a britskou právnou úpravou ide nad rámec požiadavky Smernice EÚ, keďže „nekritickým“ spôsobom implementoval rozsudok *Zhu a Chen*.²⁹²

Napokon rozsudok *Zhu a Chen* priznáva právo pobytu ani nie tak rodičom nezaopatreného občana EÚ, ako skôr osobám, ktoré sa o tohto občana starajú (v angl. *caregiver/ primary carer*), čo môže byť aj akákoľvek iná osoba vykonávajúca náhradnú rodinnú starostlivosť, ako je napríklad pestún²⁹³, čo ZPC vôbec nezohľadnil. Napríklad, podľa britskej právnej úpravy, osoba, ktorá sa stará o nezaopatrené, ale finančne sebestačné dieťa, ktoré je EEA (EHP) občanom (vid' vyššie), je oprávnená mať pobyt s týmto dieťaťom pri výkone jeho práva voľného pobytu, a to za predpokladu, že toto dieťa má komplexné nemocenské poistenie a musí byť finančne sebestačné. To znamená, že dieťa nesmie závisieť na finančných zdrojoch svojho rodiča, či opatrovateľa, s výnimkou, že tieto finančné zdroje pochádzajú z legálneho zamestnania či podnikania, t.j. v prípade že rodič alebo opatrovateľ pracujú vo Veľkej Británii na základe pracovného povolenia. Zároveň rodič, či opatrovateľ, nemá právo vo Veľkej Británii pracovať, t.j. vždy potrebuje pracovné povolenie a zároveň nemá nárok na dlhodobý, či trvalý pobyt.²⁹⁴ Z toho vyplýva, že podľa britského práva²⁹⁵ rodinný príslušník občana EÚ (EEA), ktorý je závislým dieťaťom, je viac menej v postavení bežného cudzinca, než rodinného príslušníka občana EÚ (EEA).

c) **Dieťa mladšie 21 rokov alebo také dieťa manžela občana EÚ**

Ďalšou kategóriou rodinného príslušníka podľa ZPC je dieťa mladšie ako 21 rokov alebo také dieťa manžela občana (partnera) EÚ. Podľa Smernice sú

²⁹² Napr. britský Asylum and Immigration Tribunal („AIT“) má snahy vo svojich rozhodnutiach na princípe odlišenia (v angl. *distinguishing*) odlišiť rozhodnutie *Zhu and Chen v Secretary of State for the Home Department* [2004] Imm AR 333, v rámci ktorého AIT referoval k ESD od iných prípadov týkajúcich sa rodičov, ako rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú na nich finančne závislí – pozri napr. rozhodnutie vo veci *RI(Uganda)* [2005] UKAIT 125, v ktorom občanovi Ugandy bol zamietnutý pobyt vo Veľkej Británii, i keď bol rodičom (matkou) občana EÚ, nepľnoletého Taliana, keďže tento rodič bol závislý na sociálnych dávkach.

²⁹³ H. KING, David. *Chen v. Secretary of State: Expanding the Residency Rights of Non-Nationals in the European Community*, 29 Loy. L.A. Dostupné z: <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol29/iss2/3>

²⁹⁴ Residence documents for non-EEA family members of EEA nationals. *Home Office: UK Border Agency* [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z:

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/eucitizens/documents-family/#>

²⁹⁵ To znamená, že táto právna úprava platí na celom území Veľkej Británie.

beneficientmi priami potomkovia, ktorí sú mladší ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrenými osobami ..., t.j., táto kategória podľa Smernice zahrňuje všetkých priamych potomkov, t.j. nielen deti, ale aj vnukov a pravnukov. To znamená, že ZPC v tomto prípade vynechal kategóriu vnukov mladších ako 21 rokov, avšak táto kategória rodinných príslušníkov môže uplatňovať právo k voľnému pobytu na území Českej republiky priamo na základe Smernice, t.j. domáhať sa jej priameho účinku.

Túto situáciu je možné ilustrovať na príklade 18 ročného občana Ukrajiny, ktorého babička, je občiankou EÚ majúcou pobyt v Českej republike, t.j. tento Ukrajinec má, na základe Smernice, právo k vstupu a pobytu na území Českej republiky, a to i napriek tomu, že nie je od nej finančne závislý (je finančne závislý od svojich rodičov žijúcich na Ukrajine).

d) Nezaopatrený priamy príbuzný vo vzostupnej alebo zostupnej línii alebo taký príbuzný manžela občana EÚ

Ďalšou kategóriou rodinného príslušníka podľa ZPC je nezaopatrený priamy príbuzný vo vzostupnej alebo zostupnej línii ..., t.j. rodičia, starí rodičia, vnuci a pravnuci, za predpokladu, že sú nezaopatrenými osobami, pričom za nezaopatrenú osobu ZPC sa považuje občanom EÚ alebo jeho manželom (partnerom) vyživovaný cudzinec, ktorý sa najviac do veku 26 rokov sústavne pripravuje na budúce povolanie, nemôže sa sústavne pripravovať na budúce povolanie alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre chorobu alebo úraz a nakoniec z dôvodu dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu nie je schopný vykonávať sústavnú zárobkovú činnosť.²⁹⁶ Toto ustanovenie implementovalo čl. 2 ods. 2, písm. c) a d) Smernice. Avšak Smernica na rozdiel od ZPC nedefinuje závislú osobu. Z tohto dôvodu je možné zastávať názor, že výpočet jednotlivých osôb považovaných za závislé v §15a ods. 2 ZPC nie je taxatívny, i keď z dikcie tohto ustanovenia by so to mohlo zdať. To znamená, že osoba, ktorá by bola fakticky závislá na občani EÚ, ale by nespádala pod okruh závislých osôb vymedzených v ZPC, by sa stále mohla domáhať svojho práva priamo na základe Smernice.

²⁹⁶ §15a ods. 2 ZPC

e) Ostatní rodinní příbuzní, kteří nespádají do předcházejících kategorií

Do tejto kategórie rodinných príslušníkov spadá rodinný príslušník, ktorý nespadá ani pod jednu z kategórií rodinných príslušníkov občanov EÚ, tak ako sú vymedzené v ust. §15a ods. 1 ZPC, ktoré implementovalo čl. 3 Smernice. Hlavnú požiadavku, ktorú §15a ods. 3 ZPC na neho kladie, je hodnoverným spôsobom doložiť (preukázať), že:

- **je rodinným príslušníkom občana EÚ, pokiaľ v štáte, ktorého je občanom, alebo v štáte, v ktorom mal povolený trvalý či dlhodobý pobyt, žil s občanom EÚ v spoločnej domácnosti**

K tomu, aby sa štátny príslušník tretej krajiny mohol domáhať práva voľného pobytu na území ČR, bude musieť hodnoverným spôsobom preukázať, že je, po prvé, príbuzným občana EÚ, ktorý nie je vymedzený v §15 ods. 1 ZPC, t.j. môže ísť o príbuzného v pobočnom rade, ako je súrodeneц, synoveц, teta, strýc atď.²⁹⁷ Po druhé, bude musieť preukázať, že je členom jeho domácnosti (viď nižšie), pričom členom domácnosti musel byť už v štáte, ktorého je občanom.

Predstavme si situáciu, že občan Ekvádoru získal naturalizáciou britské štátne občianstvo a tým pádom aj občianstvo EÚ. K tomu, aby jeho súrodeneц, ktorý má len ekvádorské občianstvo, mohol získať právo pobytu v Českej republike, bude musieť preukázať, že už v Ekvádore bol členom domácnosti občana EÚ. Až potiaľ táto právna úprava ZPC je zhodná so Smernicou.

Avšak čo sa týka požiadavky, že v štáte, v ktorom mal štátny príslušník tretej krajiny povolený trvalý či dlhodobý pobyt, t.j. že v tomto štáte sa zdržiaval legálne (tzv. požiadavka predchádzajúceho legálneho pobytu), žil s občanom EÚ v spoločnej domácnosti sa zdá byť v rozpore s ustanovením Smernice, vzhľadom na to, že Smernica, ako už bolo uvedené, požiadavku predchádzajúceho legálneho pobytu neustanovuje. To znamená, že pokiaľ rodinný príslušník by bol členom domácnosti občana EÚ v inom štáte, než je ich domovský štát, podľa ZPC by musel preukázať, že v tomto štáte sa zdržiaval legálne (t.j. mal povolený trvalý alebo dlhodobý pobyt).

²⁹⁷ Supra note 129, s. 5

V tomto smere, pokiaľ by táto požiadavka nebola splnená, takýto rodinný príslušník sa môže domáhať práva pobytu na území Českej republiky priamo na základe Smernice.

- **je rodinným príslušníkom občana EÚ, pokiaľ je občanom EÚ vyživovaný**

Táto kategória zahŕňa rovnaký okruh rodinných príslušníkov ako predchádzajúca, ale v tomto prípade rodinný príslušník je občanom EÚ vyživovaný. Toto ustanovenie môže spôsobovať aplikačné problémy z dôvodu, že Smernica hovorí o nezaopatrenej osobe, pričom ZPC hovorí o vyživovanej osobe, čo môže vzbudzovať dojem, že medzi občanom EÚ a jeho rodinným príslušníkom musí existovať vyživovacia povinnosť, pričom vyživovacia povinnosť existuje len medzi osobami, ktoré sú si príbuzné v priamom rade, a to buď v zostupnej alebo zostupnej línii a manželmi (partermi), čo sú samostatné kategórie rodinných príslušníkov. Z tohto dôvodu, pojem vyživovaná osoba bude potrebné interpretovať konformne so Smernicou, a tak, že táto osoba je fakticky a nie právne vyživovaná občanom EÚ. Ako príklad by sme mohli uviesť rodinného príslušníka (synovca), ktorého vyživuje občan EÚ.

ZPC v tomto prípade nevyžaduje, na rozdiel od Smernice, aby tento rodinný príslušník bol občanom EÚ vyživovaný v štáte, z ktorého prichádzajú. V dôsledku toho je možné sa domnievať, že i rodinný príslušník (synovec), ktorý sa na občana EÚ (svojom strýkovi) stane závislým až v Českej republike, ako hostiteľskom štáte, bude mať právo k pobytu v Českej republike. To znamená, že ZPC v tomto smere ide nad rámec Smernice, resp. táto úprava je priaznivejšia v porovnaní s úpravou Smernice.

- **je rodinným príslušníkom občana EÚ, pokiaľ sa o seba z dôvodu dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu nedokáže sám postarať bez osobnej starostlivosti občana EÚ**

Pri tejto kategórii rodinného príslušníka platí to samé, čo u vyživovaného rodinného príslušníka. I v tomto prípade ide o priaznivejšie ustanovenie, keďže ZPC nepodmieňuje závislosť rodinného príslušníka s dlhodobo nepriaznivým zdravotným stavom v starostlivosti občana EÚ s podmienkou závislosti už v štáte, z ktorého prišli. Ako príklad je možné uviesť rodinného príslušníka (dlhodobo nemocnú tetu), o ktorú sa

stará občan EÚ (jej synovec), ktorý sa zdržiava na území Českej republiky.

Avšak v tomto smere môže byť dosť závažným problémom zdravotné poistenie takéhoto rodinného príslušníka občana EÚ, ktorý je z tretieho nečlenského štátu, keďže zákon o verejnom zdravotnom poistení²⁹⁸ mu neumožňuje byť poistencom verejného zdravotného poistenia, pričom v tomto prípade je dosť pravdepodobné, že tento rodinný príslušník bude zároveň závisieť nielen na občanovi EÚ, ale aj na zdravotnom systéme Českej republiky.

- **je rodinným príslušníkom, ktorý má s občanom EÚ trvalý vzťah obdobný vzťahu rodinnému a žije s ním v spoločnej domácnosti**

Táto posledná kategória rodinného príslušníka implementuje čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice. K tomu, aby štátny príslušník tretej krajiny mohol založiť svoj vzťah s občanom EÚ ako jeho partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený, podľa ZPC bude musieť preukázať splnenie dvoch podmienok, a to, že i) má s občanom EÚ trvalý vzťah podobný vzťahu rodinnému a ii) žije s občanom EÚ v spoločnej domácnosti.

V prípade prvej podmienky by to mohlo znamenať jednak preukázanie dĺžky trvania tohto vzťahu, a to i keď ZPC neustanovuje nič o tom, ako dlho by tento vzťah mal trvať.²⁹⁹ Zároveň bude nutné doložiť stabilitu a predovšetkým „rýdzosť“ tohto vzťahu, t.j., že nejde len o účelový vzťah. Inými slovami, predkladané dôkazy by mali preukazovať, že ide o viac než len bežné priateľstvo medzi dvoma osobami rovnakého pohlavia. Po druhé, tieto osoby podľa ZPC musia preukázať, že žijú v spoločnej domácnosti. Podľa §115 Občianskeho zákonníka „*domácnosť tvoria fyzické osoby, ktoré spolu trvale žijú a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby*“. Z tohto dôvodu partneri budú musieť preukázať rýdzosť a trvalosť vzťahu a zároveň spoločné uhrádzanie potrieb.³⁰⁰

²⁹⁸ §2 a §5 zákona č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění,

²⁹⁹ Napríklad vo Veľkej Británii je praxou, že partneri musia preukázať, že spoločne žijú minimálne dva roky.

³⁰⁰ V praxi sa stabilitu a rýdzosť vzťahu spravidla preukazuje svedeckými výpoveďami známych a rodinných príslušníkov, fotografiami zo spoločných dovolení, pohľadnicami adresovanými obom

Táto kategória zahrňuje partnerov rovnakého alebo opačného pohlavia, a reflektuje nový spoločenský trend spočívajúci v tom, že rodinné vzťahy môžu vzniknúť už na základe samotného faktického spolunažívania. To znamená, že partner občana EÚ je pre potreby imigračného práva považovaný za jeho rodinného príslušníka, rovnako ako manžel či partner, s ktorým občan EÚ uzatvoril „registrované partnerstvo“.³⁰¹

Napokon je nutné zdôrazniť, že pokiaľ by tento faktický partnerský vzťah vznikol na území Českej republiky, t.j. medzi občanom EÚ a štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorý sa napríklad zdržiava na území Českej republiky i nelegálne³⁰², tak so zreteľom na to, že český zákon o registrovanom partnerstve neumožňuje týmto osobám vstúpiť do registrovaného partnerstva, a to z dôvodu, že ani jeden z nich nie je občanom Českej republiky (viď vyššie), jediným spôsobom, ako „zlegalizovať“ pobyt tohto štátneho príslušníka tretej krajiny na území Českej republiky, je preukázanie existencie tohto vzťahu českým úradom (ministerstvom vnútra), a to vyššie uvedeným spôsobom, pretože tento partner nedisponuje žiadnym oficiálnym dokladom (verejnou listinou), ako je napr. sobášny list alebo doklad o partnerstve,³⁰³ ktorý by potvrdzoval, že je rodinným príslušníkom občana EÚ³⁰⁴. Avšak nie je vylúčené, najmä v prípade, ak tento vzťah trvá kratšiu dobu, že kvôli neuneseniu dôkazného bremena na strane partnerov,³⁰⁵ tento vzťah nemusí byť úradmi akceptovaný a s partnerom občana EÚ môže byť napokon zaobchádzané ako s cudzincom, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území Českej republiky.

partnerom atď. Spoločná domácnosť sa preukazuje napr. nájomnou zmluvou, z ktorej sú zaviazaní obaja partneri, spoločnými účtami za elektrinu, vodné, stočné a pod.

³⁰¹ Supra note 81

³⁰² napr. vzťah medzi občanom Slovenskej republiky a občanom Brazílie

³⁰³ § 34 ods. 1 zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, v tomto prípade bude možno doložiť len doklad o partnerstve vydaný cudzím štátom.

³⁰⁴ §87 ods. 2 ZPC

³⁰⁵ Z ust. §87b ods. 2 ZPC vyplýva, že k podaniu žiadosti o vydanie povolenia k prechodnému pobytu je aktívne legitimovaný výlučne iba rodinný príslušník občana EÚ, ktorý k tejto žiadosti musí okrem iného predložiť i doklad potvrdzujúci, že je rodinným príslušníkom občana EÚ. V tomto prípade to bude predstavovať predloženie množstva dôkazného materiálu, ako bolo vyššie uvedené. Z toho vyplýva, že dôkazné bremeno je výlučne na tomto žiadateľovi. Avšak fakticky je to práve občan EÚ, ktorý má, resp. by mal mať eminentný záujem na tom, aby jeho partnerovi bola vydaná pobytová karta, keďže nevydaním tejto pobytovú karty bude ohrozené jeho právo voľného pobytu na území Českej republiky. Z tohto dôvodu je možné taktiež argumentovať, že obaja partneri majú de facto povinnosť spoločne preukázať existenciu tohto vzťahu. Napokon už zo samotnej povahy veci vyplýva, že bez súčinnosti občana EÚ, štátny príslušník tretej krajiny nebude môcť preukázať, že je jeho rodinným príslušníkom.

Možnosťou, ako zabrániť tejto nepriaznivej situácii pre oboch partnerov, by bolo vycestovať z územia Českej republiky za účelom oficiálneho uzatvorenia „registrovaného partnerstva“³⁰⁶ v inom členskom štáte EÚ, ako je napríklad Veľká Británia, ktorá umožňuje uzatvoriť civilné partnerstvo i osobám, ktoré tam nemajú žiaden prechodný pobyt. Pre tento účel je možné štátnym príslušníkom tretích krajín udeliť víza výlučne za účelom navštíviť Veľkú Britániu len kvôli uzatvoreniu manželstva alebo civilného partnerstva.³⁰⁷

V tomto smere je možné zastávať názor, že takýto okolnosťami vynútený odchod do iného členského štátu EÚ, len kvôli získaniu dokladu, ktorý by potvrdzoval, že štátny príslušník tretej krajiny je rodinným príslušníkom občana EÚ, predstavuje výrazný zásah do práva voľného pobytu na území Českej republiky občana EÚ (viď vyššie).

Napokon nie je nutné bližšie rozoberať, že v takejto nepriaznivej situácii sa v Českej republike môžu ocitnúť výlučne len partneri rovnakého pohlavia a nie heterosexuálni partneri, keďže títo majú vždy možnosť i na území Českej republiky vstúpiť do manželstva, aby sa vyhli ťažkostiam spojenými s rozsiahlym a zložitým dokazovaním existencie ich vzťahu.

4.2.4 Vnútoraná situácia podľa ZPC

Právo EÚ sa neaplikuje vo vnútorných situáciách, čo spôsobuje jav tzv. obrátenej diskriminácie. Avšak túto diskrimináciu nespôsobuje ani tak právo EÚ, ako skôr samotný vnútroštátny právny poriadok členského štátu. Z tohto dôvodu je na uvážení členského štátu, do akej miery bude diskriminovať svojich vlastných občanov.

ZPC rieši problém obrátenej diskriminácie v §15a ods. 4, ktorý ustanovuje, že *„ustanovenia tohto zákona týkajúce sa rodinného príslušníka občana Európskej únie sa použijú na cudzinca, ktorý je rodinným príslušníkom štátneho občana Českej republiky“*. Z toho vyplýva, že občania ČR majú rovnaké práva sa zjednotiť so svojimi

³⁰⁶ Supra note 81

³⁰⁷ Visitors for marriage or civil partnership. Home Office: UK Border Agency [online]. [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/visas-immigration/visiting/marriage-cp/>

rodinnými príslušníkmi ako občania EÚ. Následne sa dá dôvodiť, že štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana ČR, má tiež právo k vstupu a pobytu na územie Českej republiky, takže nepotrebuje povolenie k vstupu na územie ČR na rozdiel od iných príslušníkov z tretích nečlenských štátov.

No i napriek tomu sa dá argumentovať, že rozdiely medzi rodinnými príslušníkmi občanov EÚ a rodinnými príslušníkmi občanov Českej republiky stále pretrvávajú. Zatiaľ čo prvá skupina odvodzuje svoje práva z ustanovení práva EÚ a v prípade ich porušenia môžu priamo závisieť na ustanoveniach práva EÚ, druhá skupina môže závisieť len na ustanoveniach vnútroštátneho právneho poriadku. Inými slovami, práva prvej skupiny sú chránené lepším spôsobom, než práva druhej skupiny rodinných príslušníkov.

ZPC výslovne neimplementuje rozhodnutie ESD vo veci *Surinder Singh*, čo v dôsledku ustanovenia §15a ods. 4 nie je ani nutné.

4.3 Práva rodinných príslušníkov občanov EÚ v Slovenskej republike

4.3.1 Implementácia Smernice do slovenského právneho poriadku

Slovenská republika patrí k skupine tých štátov, ktoré dlhodobo odmietajú právne uznať registrované partnerstvo založené na spolunažívaní osôb rovnakého pohlavia a stavia na tradičných konzervatívnych hodnotách, medzi ktoré okrem iného patrí i rodinný život v tradičnom zmysle slova.³⁰⁸ Z tohto dôvodu je zaujímavé sa pozrieť, akým spôsobom sa slovenský zákonodarca vyrovnal predovšetkým s implementáciou čl. 3 ods. 2, písm. b) Smernice. Taktiež za pozornosť stojí spôsob riešenia reverznej či obrátenej diskriminácie a napokon implementácia prípadu Surinder Singh, na základe ktorého by sa nemala vnútorná situácia vzťahovať na občana Slovenskej republiky, ktorý sa dlhodobo zdržiaval v inom členskom štáte a následne sa rozhodne vrátiť na Slovensko spolu s jeho rodinným príslušníkom, pričom tento rodinný vzťah vznikol buď na základe registrovaného partnerstva, alebo na základe faktického spolunažívania, a to v hostiteľskom členskom štáte.

Smernica bola implementovaná do slovenského právneho poriadku zákonom č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov, ktorý vstúpil v účinnosť 1. januára 2012 (ďalej len „ZoPC“). ZoPC zrušil predchádzajúci zákon o pobyte cudzincov č. 48/2002 Z. z. (ďalej len „predchádzajúci ZoPC“).

4.3.2 Právo voľného pohybu a pobytu podľa ZoPC

ZoPC v súlade so Smernicou rozlišuje právo na pobyt do troch mesiacov, nad tri mesiace a právo na trvalý pobyt .

a) Právo na pobyt do troch mesiacov

Právo na pobyt občana EÚ do troch mesiacov upravuje ZoPC v §64. Podľa ods.1 tohto ustanovenia „*občan Únie, ktorý je držiteľom platného preukazu totožnosti alebo*

³⁰⁸ pozri ČARNOGURSKÝ, Jan, *Registrované partnerstvá homosexuálov na Slovensku nebudú*, [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://inakost.nazory.cz/Carnogur.htm>
Aktuality.sk: ZVUK: Slovensko sa registrovaného partnerstva bojí (III. časť). [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://www.aktuality.sk/clanok/117949/zvuk-slovensko-sa-registrovaneho-partnerstva-boji-iii-cast/>

cestovného dokladu, je oprávnený bez akýchkoľvek ďalších podmienok alebo formalít zdržiavať sa na území Slovenskej republiky tri mesiace odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky. Občan Únie môže namiesto platného preukazu totožnosti alebo cestovného dokladu predložiť akýkoľvek iný doklad, ktorým policajnému útvaru hodnoverne preukáže svoju totožnosť a štátnu príslušnosť k členskému štátu.

Právo na pobyt rodinného príslušníka občana EÚ je upravené v §68 ods. 1 ZoPC, podľa ktorého „rodinný príslušník občana Únie, ktorý je oprávnený zdržiavať sa na území Slovenskej republiky tri mesiace odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky, ak občana Únie, ktorého je rodinným príslušníkom, sprevádza alebo sa k nemu pripája. Rodinný príslušník občana Únie môže namiesto platného cestovného dokladu predložiť akýkoľvek iný doklad, ktorým policajnému útvaru hodnoverne preukáže svoju totožnosť a rodinný vzťah k občanovi Únie.

Obe tieto ustanovenia sú konformné s ustanoveniami Smernice a taktiež ide o obsahovo zhodné ustanovenia so ZPC. Avšak, čo môže spôsobovať ťažkosti, je ustanovenie §64 ods. 2 a §69 ods. 2 ZoPC, ktoré zhodne ustanovujú, že začiatok pobytu na území Slovenskej republiky sú občan EÚ a jeho rodinný príslušník povinní nahlásiť na policajnom útvare do desiatich pracovných dní odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky. V prípade nesplnenia tejto povinnosti je možné občanovi EÚ a jeho rodinnému príslušníkovi udeliť podľa ust. §118 ods. 5 písm. b) ZoPC pokutu do 300 Eur a v blokovom konaní do 165 Eur podľa ust. §118 ods. 5 písm. c) ZoPC.³⁰⁹

V Českej republike len tí občania EÚ a ich rodinní príslušníci majú ohlasovaciu povinnosť, ktorí sa chcú zdržiavať na území Českej republiky dlhšie než 30 dní, pričom len pokuta do 3 000 Kč (cca 140 eur) môže byť za nesplnenie tejto ohlasovacej povinnosti uložená. Taktiež treba vziať do úvahy, že okrem Slovenskej a Českej republiky žiadne iné členské štáty EÚ nevyžadujú ohlasovaciu povinnosť o mieste pobytu³¹⁰, s čím súvisí i všeobecné povedomie občanov EÚ o takejto novej

³⁰⁹ Podľa predchádzajúceho ZoPC bolo možné za tento priestupok uložiť pokutu až do výšky 1.659 Eur (pozri §76 ods. 2 v spojitosti s § 49 ods. 2 zákona č. 48/2002 Z.z. o pobyte cudzincov).

³¹⁰ ZPRÁVA o uplatňovaní smernice 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států: Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. [online]. 23. 3. 2009, s. 28 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z:

povinnosti. Inými slovami bežný občan EÚ, ktorý sa len krátkodobo zdržuje na území Slovenskej republiky, vôbec nemusí vedieť, že má takúto povinnosť a už vôbec nie o výške pokuty, ktorá mu za nesplnenie tejto povinnosti hrozí.³¹¹ Z tohto dôvodu by v prípade uloženia tejto pokuty bolo možné argumentovať, že táto pokuta predstavuje neprimeranú sankciu za porušenie oznamovacej povinnosti, čo odporuje požiadavke Smernice.

b) Právo na pobyt nad tri mesiace

Právo na pobyt nad tri mesiace majú len rodinní príslušníci tých občanov EÚ, ktorí spadajú do jednej z troch kategórií vymedzených v čl. 7 ods. 1, písm. a), b) a c) Smernice, ktorý bol implementovaný § 65 ZoPC. Podľa tohto ustanovenia občan Únie má právo na pobyt na území Slovenskej republiky počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, *ak a) je zamestnaný na území Slovenskej republiky, b) je samostatne zárobkovo činnou osobou na území Slovenskej republiky, c) má dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci Slovenskej republiky počas obdobia ich pobytu a má zdravotné poistenie na území Slovenskej republiky, d) študuje na základnej škole, strednej škole alebo vysokej škole v Slovenskej republike, e) je u neho predpoklad, že sa zamestná ...*

Toto ustanovenie ďalej ustanovuje, že *právo na pobyt občana EÚ zostáva zachované aj vtedy, ak už nie je zamestnaný ani nie je samostatne zárobkovo činnou*

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0186+0+DOC+XML+V0//CS>

V tejto správe na s. 27 je uvedené nasledovné: „*Directive 2004/38 provides for administrative formalities for citizens of the Union who move from one MS to another to be very light and to only apply after the first three months of residence.*³¹⁰ *In the Slovak Republic and the Czech Republic there is no registration system, but EU citizens are still under an obligation to report their presence to police authorities. According to the Czech legislation, failure to comply with this requirement results in an administrative offence and a fine.*³¹⁰ *Similarly, in the Slovak Republic, if reporting is not done within 10 days, a fine of up to 1,659 Euros may be applied.*³¹⁰ *These types of financial sanctions need to be tested against the principle of proportionality and that of non-discrimination as required by Article 5 (5) of Directive 2004/38, since it may be rather difficult for anybody to be aware of such administrative procedures upon arrival in a foreign country.*“

³¹¹ Po rozdelení bývalého Československa mnohé rodiny majú svojich príbuzných v susednom štáte. Predstava, aby sa občan Českej republiky mal hlásiť na cudzineckej polícii a ohlásiť miesto svojho pobytu, a to za každým, keď pôjde navštíviť svojho príbuzného na pár dní a ešte byť za to sankcionovaný, ak tak neučiní, sa zdá byť dosť absurdná.

osobou, pokiaľ a) je v dôsledku choroby alebo úrazu dočasne práceneschopný, b) je evidovaný ako uchádzač o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny po tom, čo bol zamestnaný viac ako jeden rok, c) je evidovaný ako uchádzač o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny po tom, čo sa skončil jeho pracovný pomer na určitú dobu uzatvorený najdlhšie na jeden rok, alebo je evidovaný ako uchádzač o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny po tom, čo bol zamestnaný menej ako jeden rok, alebo d) nastúpil na odborné vzdelávanie; ak nie je evidovaný ako uchádzač o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, musí ísť o odborné vzdelávanie, ktoré súvisí s predchádzajúcim zamestnaním.

Toto ustanovenie je kompatibilné so Smernicou, takže nie je k tomu čo dodať. Jedine za zmienku stojí, že v prípade finančne sebestačných občanov EÚ, by sa títo mohli podľa ust. § 2 písm. a) a § 4 ods. 2 zákona č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení podieľať na verejnom zdravotnom poistení na dobrovoľnej báze, keďže na rozdiel od českého zákona o verejnom zdravotnom pojištění, zákon o zdravotnom poistení umožňuje dobrovoľné verejné zdravotné poistenie, takže občan EÚ nie je odkázaný na komerčné zdravotné poistenie.

ZoPC na rozdiel od ZPC ukladá občanom EÚ povinnosť požiadať o registráciu pobytu na území Slovenskej republiky, pričom občan EÚ je túto žiadosť povinný podať na policajnom útvare do 30 dní od uplynutia troch mesiacov odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky.³¹² Za nesplnenie tejto povinnosti občanovi EÚ môže byť udelená pokuta 300,- Eur a v blokovom konaní 165,- Eur.³¹³ Tieto ustanovenia sú kompatibilné s ust. čl. 8 ods. 1 a 2 Smernice, pričom výška sankcie za porušenie tejto povinnosti môže byť predmetom posudzovania z hľadiska jej primeranosti.

Pri podaní žiadosti o registráciu pobytu občan EÚ musí preukázať účel pobytu, t.j. v prípade zamestnania preukázať existenciu pracovného pomeru, prípadne doklad o tom, že si sústavne toto zamestnanie hľadá a v prípade, ak je samostatne zárobkovo činnou osobou, doklad potvrdzujúci túto skutočnosť. Finančne sebestačná osoba musí

³¹² §66 ods. 1 ZoPC

³¹³ §118 ods. 2, 5 písm. b) a 6 ZoPC

preukázať predložením hotovosti, alebo výpisom z účtu, predložením kreditných kariet a pod., že má dostatočné (finančné) zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestala osobou v hmotnej núdzi počas obdobia pobytu, t.j. výška príjmov musí aspoň odpovedať výške životného minima a musí mať doklad o zdravotnom poistení. Ako už bolo vyššie uvedené, ZPC túto kategóriu občanov EÚ explicitne neupravuje, resp. od občanov EÚ nepožaduje preukázanie výšky príjmov. Napokon študent musí preukázať, že študuje na základnej škole, strednej škole alebo vysokej škole v Slovenskej republike, a čestné vyhlásenia o tom, že má dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestal osobou v hmotnej núdzi počas obdobia pobytu v Slovenskej republike.³¹⁴

Napokon občan EÚ má právo, no nie povinnosť, požiadať o vydanie Pobytového preukazu občana EÚ, čo je doklad o pobyte.³¹⁵ Takže ZoPC na rozdiel od ZPC rozlišuje medzi „povinnou registráciou“ podľa § 66 ods. 1 ZoPC, v rámci ktorej občan EÚ musí preukázať svoju oprávnenosť uplatňovať právo pobytu na území Slovenskej republiky, (český ZPC túto povinnosť občanovi EÚ neukladá) a „právom požiadať o vydanie dokladu o pobyte“, t.j. „Pobytového preukazu občana EÚ“ podľa §66 ods. 11 ZoPC. Občan EÚ je pri podaní žiadosti o vydanie „Pobytového preukazu občana EÚ“ povinný predložiť dve fotografie a doklad o ubytovaní, t.j. nájomnú zmluvu, list vlastníctva a podobne.

Právo na pobyt rodinného príslušníka občana EÚ nad tri mesiace upravuje §70 ZoPC. Podľa §70 ods. 1 ZoPC rodinný príslušník občana EÚ má právo na pobyt na území Slovenskej republiky počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, pokiaľ občan EÚ spadá do jednej z vyššie uvedených kategórií občanov EÚ, alebo má právo k trvalému pobytu. Takéhoto občana EÚ ZoPC nazýva garantom, t.j. ZoPC v tomto prípade jazykovo upresňuje, že právo na pobyt nad tri mesiace má rodinný príslušník garanta, skôr než občana EÚ. ZoPC týmto spôsobom explicitne implementuje „zásadu odvodenosti“ práv rodinného príslušníka občana EÚ od práv občana EÚ (viď vyššie).

³¹⁴ §66 ZoPC,

Napríklad vo Veľkej Británii štatút študenta majú i osoby, ktoré navštevujú jazykové kurzy na jazykových školách. V Slovenskej republike by osoba navštevujúca jazykovú školu tento štatút nemala.

³¹⁵ §66 ods. 11 ZoPC

Podobne ako občan EÚ i rodinný príslušník má povinnosť požiadať o vydanie dokladu o pobyte s názvom „Pobytový preukaz rodinného príslušníka občana EÚ“ na policajnom útvare do 30 dní od uplynutia troch mesiacov odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky. K žiadosti o vydanie dokladu o pobyte rodinný príslušník občana EÚ musí predložiť okrem platného cestovného dokladu a dvoch fotografií, predovšetkým potvrdenie o registrácii pobytu garanta, t.j. policajný orgán skúma v prvom rade oprávnenosť pobytu občana EÚ a doklad osvedčujúci existenciu rodinného vzťahu (viď nižšie).³¹⁶ Za nesplnenie tejto povinnosti hrozí rodinnému príslušníkovi občana EÚ tá samá sankcia ako občanovi EÚ za nesplnenie jeho oznamovacej povinnosti (viď vyššie).³¹⁷

c) Právo na trvalý pobyt

Právo na trvalý pobyt občana EÚ upravuje §67 ZoPC a podobne pre jeho rodinného príslušníka §71 ZoPC. Podľa týchto ustanovení, v súlade so Smernicou, občan EÚ a jeho rodinný príslušník majú právo na trvalý pobyt, ak sa na území Slovenskej republiky zdržiavajú oprávnene nepretržite počas obdoba piatich rokov. Zákon ďalej rozvádza podobne ako Smernica a ZPC výnimky z tohto pravidla. Z tohto dôvodu postačí odkázať na predchádzajúce rozbor v tejto veci.

4.3.3 Okruh rodinných príslušníkov podľa ZoPC

Rodinným príslušníkom občana EÚ podľa ust. §2 ods. 5 ZoPC je štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je:

a) jeho manžel

Túto kategóriu rodinného príslušníka je nutné chápať v tradičnom význame slova, t.j. ako osobu, ktorá vstúpila do manželstva s osobou opačného pohlavia, pričom pri interpretácii tohto pojmu by sa malo vychádzať zo zákona o rodine.³¹⁸

³¹⁶ §70 ods. 10 ZoPC

³¹⁷ §118 ods. 3, 5 a 6 ZoPC

³¹⁸ Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine

b) jeho dieťa mladšie ako 21 rokov, jeho nezaopatrené dieťa a takéto deti jeho manžela

Toto ustanovenie sčasti implementuje osobný rozsah čl. 2 ods. 2 písm. c) Smernice. Vztahuje sa iba na deti, t.j. na potomkov v prvom stupni priamej zostupnej línie (*linea inferior sive descendens*), ktoré sú mladšie ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrené. ZoPC na rozdiel od ZPC bližšie pojem nezaopatrenosť nedefinuje.

c) jeho závislý priamy príbuzný v zostupnej alebo vzostupnej línii a takéto osoba jeho manžela

Toto ustanovenie implementuje zvyšný osobný rozsah čl. 2 ods. 2 písm. c) a čl. 2 ods. 2 písm. d) Smernice. Vztahuje sa jednak na priamych príbuzných v priamej zostupnej línii (*linea inferior sive descendens*) v druhom stupni a nižšie, t.j. vnukov a pravnukov občana EÚ alebo jeho manžela a na priamych príbuzných v prvom a vyššom stupni v priamej vzostupnej línii (*linea superior sive ascendens*), t.j. rodičov a prarodičov občana EÚ alebo jeho manžela, a to za predpokladu, že sú na ňom závislí.

V tomto smere je nutné poukázať na rozdielnosť v terminológii. Vo vyššie uvedenom bode b) týkajúceho sa dieťaťa ZoPC hovorí o nezaopatrenom dieťati, pričom v tomto bode sa hovorí o závislých priamych príbuzných Zákonodarca pri implementácii čl. 2 ods. 2 písm. c) a d) vychádzal zo slovenského znenia tejto Smernice, kde v písm. c) sa hovorí o nezaopatrených osobách a v bode d) o závislých priamych príbuzných. To znamená, že slovenský preklad Smernice používa pojmy závislosť a nezaopatrenosť. Avšak anglické znenie Smernice pre tieto obe kategórie používa jednotný termín „the dependants“, čo znamená osoba závislá. Z tohto dôvodu sa dá argumentovať, že pojem „nezaopatrenosť“ a „závislosť“ by mali mať pri ich interpretácii významovo rovnaký obsah.

ZoPC obdobne ako ZPC opomenul implementovať kategóriu priamych príbuzných v priamej zostupnej línii v druhom a nižšom stupni, t.j. vnukov a pravnukov

mladších 21 rokov, pretože, Smernica na túto kategóriu rodinných príslušníkov podmienku závislosti na občanovi EÚ alebo jeho manželovi nekladie.³¹⁹

d) akýkoľvek iný rodinný príslušník, na ktorého sa nevzťahujú písmená a) až c) a je nezaopatrenou osobou v krajine, z ktorej prichádza

Toto ustanovenie implementuje čl. 3 ods. 2 písm. a) Smernice, a to iba osobný rozsah tohto ustanovenia týkajúceho sa rodinného príslušníka príbuzných v pobočnej línii, ako je napr. súrodenec. Smernica za beneficianta práva voľného pobytu na území hostiteľského členského štátu taktiež považuje rodinného príslušníka v pobočnej línii, a to za podmienky, že už v krajine, z ktorej prichádza, je na občanovi EÚ závislý³²⁰. Na druhej strane toto zákonné ustanovenie požaduje, aby rodinný príslušník bol v krajine, z ktorej pochádza, nezaopatrenou osobou, pričom to ešte nemusí nutne implikovať, že je závislou osobou na občanovi EÚ.

Avšak podľa § 70 ods. 10 písm. f) ZoPC tento rodinný príslušník občana EÚ, pokiaľ žiada o vydanie dokladu o pobyte rodinného príslušníka občana EÚ, musí predložiť hodnoverný dokument preukazujúci, že je osobou závislou na občanovi EÚ. Na základe toho je možné zastávať názor, že spôsob implementácie tohto okruhu beneficiantov do ZoPC je kompatibilný so Smernicou, i keď je možné mať výhrady k jazykovému vyjadreniu, ktorým slovenský zákonodarca túto kategóriu beneficiantov do ZoPC implementoval.

e) akýkoľvek iný rodinný príslušník, na ktorého sa nevzťahujú písmená a) až c) a je členom jeho domácnosti

³¹⁹ Ustanovenie čl. 2 ods. 2 pís. c) Smernice sa zdá byť dosť nelogické. Pokiaľ Smernica dáva právo voľného pohybu a pobytu priamemu potomkovi mladšiemu 21 rokov občana EU, čo zahŕňa priamych potomkov vo všetkých stupňoch, t.j. detí, vnukov, pravnukov atď., dalo by sa tvrdiť, že vnuk občana EÚ, ktorý je mladší než 21 rokov, má priame právo vstupu a pobytu na územie hostiteľského štátu, a to i napriek tomu, že vôbec nemusí byť na občanovi EÚ závislý (vyživovaný), ba naopak, môže byť finančne úplne sebestačný. No na druhej strane priamy potomok, ktorý je starší než 21 rokov, toto právo nemá, pokiaľ nie je závislou osobou. Z tohto dôvodu ustanovenie ZoPC sa zdá byť logické v tom, že priamy príbuzný v priamom zostupnom rade od druhého stupňa vyššie má právo k voľnému pohybu a pobytu na území Slovenskej republiky ako hostiteľskému štátu len vtedy, pokiaľ je závislý na občanovi EÚ alebo jeho manželovi. Avšak i napriek tomu to nemení nič na veci, že priami príbuzní mladší než 21 rokov v priamom zostupnom rade od druhého stupňa sa môžu domáhať tohto práva priamo na základe Smernice..

³²⁰ Podľa znenia Smernice v angličtine, avšak slovenské znenie Smernice hovorí o nezaopatrenej osobe.

Podobne ako predchádzajúce ustanovenie, i toto implementuje ust. čl. 3 ods. 2 písm. a) Smernice, a to o rodinného príslušníka v pobočnej línii, ktorý je členom domácnosti občana EÚ. Avšak, pokiaľ Smernica požaduje, aby tento rodinný príslušník občana EÚ bol členom domácnosti občana EÚ už v štáte, z ktorého prichádza, ZoPC túto podmienku, obdobne ako český ZPC nekladie. V tomto smere je možné tvrdiť, že ZoPC rozširuje okruh rodinných príslušníkov o tých, ktorí sa stali členmi domácnosti až v hostiteľskom členskom štáte.

f) akýkoľvek iný rodinný príslušník, na ktorého sa nevzťahujú písmená a) až c) a je z vážnych zdravotných dôvodov odkázaný na jeho starostlivosť

Toto ustanovenie dovŕšuje implementáciu čl. 3 ods. 2 písm. a) Smernice o rodinných príslušníkoch v pobočnej línii, ktorí sú z vážnych zdravotných dôvodov na občana EÚ závislí. Toto ustanovenie je v súlade so Smernicou.

g) jeho partner, s ktorým má občan Únie trvalý, riadne osvedčený vzťah

Toto ustanovenie implementuje čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice a zároveň má podstatný význam predovšetkým pre homosexuálne páry, a to z toho dôvodu, že je to jediný právny základ, na ktorom rodinný príslušník občana EÚ, s ktorým či už uzatvoril registrované partnerstvo, alebo žije s ním len vo faktickom zväzku, sa môže dožadovať práva pobytu nad tri mesiace na území Slovenskej republiky ako hostiteľského štátu, pričom je nerozhodné, či toto faktické spolunažívanie vzniklo v inom členskom štáte EÚ, v treťom nečlenskom štáte alebo priamo na území Slovenskej republiky, keďže Slovenská republika právne neupravila a odmieta právne upraviť faktické spolunažívanie osôb rovnakého pohlavia.

i. Právna úprava podľa predchádzajúceho ZoPC

Predchádzajúci ZoPC, ktorý platil na Slovensku do 31. 12. 2012 tento okruh rodinných príslušníkov upravoval ako členov domácnosti občanov EÚ, a to s poukazom na ust. čl. 3 ods. 2 Smernice, podľa ktorého tejto kategórie rodinných príslušníkov členský štát EÚ umožní právo vstupu a pobytu v súlade so svojou vnútroštátnou legislatívou. Inými slovami, Slovenská republika umožnila vstup a pobyt registrovaným

partnerom a faktickým parterom (heterosexuálnym a homosexuálnym) len za podmienky, že boli členmi domácnosti občana EÚ, respektíve partnerom ako takým neumožňovala právo vstupu a pobytu, ale len členom domácnosti občana EÚ.

V tomto smere, čisto teoreticky, mohli nastať ťažkosti s uznávaním týchto vzťahov, ktoré boli vytvorené mimo Slovenskej republiky v inom členskom štáte, ako hostiteľskom štáte, čo ani Smernica a ani predchádzajúci ZoPC neupravoval. Inými slovami, nastoľovala sa otázka, či je registračná karta rodinného príslušníka³²¹ občana EÚ vydaná v inom členskom štáte automaticky platná v Slovenskej republike, alebo či rodinný príslušník občana EÚ, ktorého vzťah bol riadne doložený v inom hostiteľskom členskom štáte, bude musieť opäť požiadať o „registračnú kartu“, čiže doklad o pobyte³²² a následne opätovne preukazovať existenciu „trvalosti daného vzťahu“, čiže existenciu spoločnej domácnosti, tak ako je definovaná v § 115 občianskeho zákonníku.

Vzhľadom na skutočnosť, že podľa čl. 3 ods. 2 Smernice členský štát umožní vstup a pobyt týmto rodinným príslušníkom v súlade s ich národnou legislatívou, dalo sa usudzovať, že je v kompetencii členského štátu stanoviť požiadavky, ktoré rodinný príslušník musí spĺňať, aby mu členský štát umožnil pobyt nad tri mesiace na svojom území.³²³ Z tohto dôvodu, rodinný príslušník musel opätovne žiadať o tzv. prvé povolenie³²⁴ dokladované dokladom o pobyte. Taktiež sa dalo domnievať, že registračná karta vydaná iným členským štátom, či doklad preukazujúci uzatvorenie registrovaného, či civilného partnerstva, sú len jedným s dôkazných prostriedkov k preukázaniu existencie spoločnej domácnosti, avšak samé o sebe ešte nedávajú dôvod k bezprostrednému udeleniu tohto prvého povolenia k pobytu, pričom v prípade dokladu o existencii registrovaného partnerstva je to dôsledok toho, že Slovenská republika neuznáva registrované partnerstvá. Inými slovami, páry rovnakého pohlavia vždy musia preukazovať existenciu ich vzťahu (spoločnej domácnosti), a to nezávisle od toho, či uzatvorili registrované partnerstvo v inom členskom štáte, alebo nie. To

³²¹ V Českej republike túto kartu nahradzuje „Průkaz o pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie“, čo je samostatný doklad. Vo Veľkej Británii ide o registračnú kartu, ktorá sa dáva do cestovného pasu podobne ako vízum.

³²² Predchádzajúci ZoPC, § 46, ods. 5

³²³ Pozri prílohu č. 1

³²⁴ Predchádzajúci ZoPC, § 45b

samé platí i v prípade heterosexuálnych párov, ale tieto páry majú aspoň možnosť uzatvoriť manželstvo a týmto spôsobom sa vyhnúť požiadavkám spojených s dokazovaním existencie spoločnej domácnosti a s tým spojeným rizikom nezvládnutia dôkazného bremena. Predchádzajúci ZoPC ako dôkazný prostriedok pre doloženie existencie spoločnej domácnosti vyžadoval doklad, alebo zdôvodnené čestné vyhlásenie, že rodinný príslušník občana EÚ s ním žije v spoločnej domácnosti.³²⁵

ii. Súčasná právna úprava

Súčasná právna úprava doslovne prevzala pojmoslovie čl. 3 ods. 2 písm. b) Smernice „*partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený*“, a to bez toho, že by ZoPC alebo iný právny predpis toto pojmoslovie bližšie špecifikoval, na rozdiel od ZPC. Keďže ide o novú právnu úpravu, ktorá je v účinnosti od 1.1.2012, chýba v tomto smere aplikačná prax.

Ako už bolo uvedené, partnerstvo môže vzniknúť i) v hostiteľskom členskom štáte, t.j. na území Slovenskej republiky, t.j. občan EÚ fakticky vstúpi do partnerského vzťahu s cudzincom z tretieho štátu, ktorý sa môže na území Slovenskej republiky zdržiavať nelegálne, ii) v inom členskom štáte EÚ, a to buď uzatvorením registrovaného partnerstva,³²⁶ alebo faktického partnerstva, pričom partnerovi bude v tomto členskom štáte udelený „pobytový preukaz“, t.j. tento vzťah už bol osvedčený v inom členskom štáte EÚ a iii) partnerský vzťah mohol vzniknúť v treťom nečlenskom štáte, t.j. občan EÚ uzavrie registrované partnerstvo napr. v Kanade a rozhodne sa spoločne s týmto partnerom usadiť v Slovenskej republike.

Podľa ust. § 70 ods. 10 písm. i) ZoPC: „*Policajný útvar na základe žiadosti vydá rodinnému príslušníkovi občana Únie do 30 dní doklad o pobyte s názvom „Pobytový preukaz rodinného príslušníka občana EÚ“ s platnosťou na päť rokov alebo na obdobie predpokladaného pobytu garanta, ak je toto obdobie kratšie ako päť rokov. K žiadosti o vydanie dokladu o pobyte rodinný príslušník občana Únie predloží ... ak ide o rodinného príslušníka občana Únie podľa § 2 ods. 5 písm. g), hodnoverný dokument preukazujúci existenciu trvalého, riadne osvedčeného vzťahu s garantom ...*“

³²⁵ Predchádzajúci ZoPC, § 45b, ods. 3, pís. c)

³²⁶ Supra note 81

Ďalej podľa ust. § 70 ods. 11 ZoPC: „*Policajný útvar individuálne posudzuje predložené doklady a dokumenty podľa odseku 10, pri ktorých skúma skutočnosti, ktoré nimi rodinný príslušník občana Únie preukazuje. Policajný útvar po preskúmaní dokladov a dokumentov rozhodne o tom, či predložené doklady a dokumenty podľa odseku 10 sú postačujúce. Ak predložené doklady a dokumenty nepostačujú na hodnoverné preukázanie skutočností podľa odseku 10, policajný útvar nevydá takej osobe doklad o pobyte. Zároveň túto osobu písomne informuje o tom, aké iné doklady alebo dokumenty musí predložiť, aby hodnoverne preukázala skutočnosti podľa odseku 10, aby jej bol vydaný doklad o pobyte.*“

Z vyššie uvedených ustanovení je možné sa domnievať, že v prípade možnosti ii), t.j. partnerstvo vzniklo v inom členskom štáte EÚ a partner disponuje pobytovým preukazom vydaným iným členským štátom EÚ, by v zásade nemusel byť problém s uznaním „osobného stavu“ tohto štátneho príslušníka tretej krajiny, ako partnera občana EÚ. Ale treba mať na pamäti, že pobytový preukaz vydaný iným členským štátom EÚ by v tomto prípade bol iba dôkazným prostriedkom dosvedčujúcim osobný stav tohto štátneho príslušníka, pričom tento štátny príslušník by musel požiadať o vydanie slovenského „Pobytového preukazu rodinného príslušníka občana EÚ“.

Určitá neistota môže byť ohľadne možnosti iii), kde potvrdenie o uzavretí registrovaného partnerstva v treťom nečlenskom štáte (napr. v Kanade), môže byť považované len ako jeden z mnohých dôkazných prostriedkov k preukázaniu osobného stavu štátneho príslušníka tretej krajiny, ako partnera občana EÚ a je možné, že slovenské úrady (policajný útvar) bude požadovať o predloženie ďalších dokumentov, ktoré by hodnoverne dosvedčovali existenciu trvalého vzťahu s občanom EÚ.

Napokon ohľadne možnosti i), t.j. keď partnerstvo vzniklo fakticky na území Slovenskej republiky, môže byť pre štátneho príslušníka tretej krajiny veľmi problematické policajnému útvaru doložiť „hodnoverný dokument preukazujúci existenciu trvalého, riadne osvedčeného vzťahu s občanom EÚ“, keďže ZoPC v tomto smere tento dokument nijakým bližším spôsobom nešpecifikuje a ani v tomto smere nebol vydaný žiaden metodický pokyn (na rozdiel od britského práva), ktorý by pre policajný orgán predstavoval „návod“ ako by mal v takýchto situáciách postupovať.

Z tohto dôvodu, štátny príslušník tretej krajiny, ktorý požiada o vydanie dokladu o pobyte rodinného príslušníka občana Únie, môže byť vystavený „ľubovôli“ príslušného policajného útvaru (konkrétneho úradníka), ktorý bude o jeho žiadosti rozhodovať, keďže vyššie citované ustanovenie § 70 ods. 11 dáva policajnému útvaru v tomto smere veľmi širokú diskrečnú právomoc (správne uváženie) na posúdenie hodnovernosti žiadateľom predložených dokladov.

V tomto smere je možné sa domnievať, že nová právna úprava, v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, omnoho sťažuje a dalo by sa tvrdiť, že môže až znemožňovať štátnym príslušníkom tretích krajín založiť svoj vzťah s občanom EÚ zdržujúcim sa na území Slovenskej republiky na základe faktického spolunažívania, keďže tento faktický vzťah bude zložité osvedčiť „hodnoverným dokumentom“. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy by postačovalo, keby tento štátny príslušník preukázal, že je členom domácnosti občana EÚ, čo je konkrétny a nie neurčitý termín, na rozdiel od termínu partner, ktorý nie je v slovenskej legislatíve definovaný.

h) štátny príslušník tretej krajiny s právom pobytu rodinného príslušníka občana Únie v členskom štáte, kde občanom Únie je štátny občan Slovenskej republiky, s ktorým sa štátny príslušník tretej krajiny navráti na pobyt alebo sa k nemu pripája na pobyt späť na územie Slovenskej republiky a spĺňa niektorú z podmienok uvedených v písmenách a) až g) vo vzťahu k štátnemu občanovi Slovenskej republiky.

Toto ustanovenie implementuje do vnútroštátneho právneho poriadku súdne rozhodnutie vo veci *Surinder Singh*. Ide o nové ustanovenie, ktoré predchádzajúci ZoPC neobsahoval. Ide o ďalšie ustanovenie, ktoré je podstatného významu pre štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý chce uplatňovať právo pobytu nad tri mesiace na území Slovenskej republiky, a to z dôvodu, že je partnerom (registrovaným alebo faktickým) občana Slovenskej republiky, a to za predpokladu, že tento partnerský vzťah vznikol v inom členskom štáte EÚ, v ktorom občan Slovenskej republiky uplatňoval svoje právo voľného pobytu a vracia sa späť do Slovenskej republiky.

Túto situáciu je možné ilustrovať na situácii občana Slovenskej republiky, ktorý sa dlhodobo zdržiaval napríklad vo Veľkej Británii, kde uzatvoril so štátnym

príslušníkom tretej krajiny (Brazílie) civilné partnerstvo (viď vyššie), alebo jeho faktický vzťah s týmto štátnym príslušníkom bol vo Veľkej Británii riadne osvedčený, tak tento štátny príslušník Brazílie bude mať právo pobytu na území Slovenskej republiky.

4.3.4 Vnútoraná situácia podľa ZoPC

Ako už bolo niekoľkokrát uvedené, právo EÚ sa neuplatňuje vo vnútornej situácii, čo môže viesť k obrátenej diskriminácii, v ktorej občania EÚ môžu byť vo výhodnejšej pozícii, respektíve môžu mať viac práv než majú občania hostiteľského členského štátu. V Českej republike ZPC vyriešil problém obrátenej diskriminácie takým spôsobom, že rodinným príslušníkom občanov Českej republiky priznal tie samé práva, aké majú rodinní príslušníci občanov EÚ. No ZoPC neobsahuje žiadne takéto ustanovenie. Inými slovami ZoPC nerieši problém obrátenej diskriminácie, t.j. ju pripúšťa. V dôsledku toho rodinný príslušník občana Slovenskej republiky, je v odlišnom právnom postavení než rodinný príslušník občana EÚ, ktorý na území Slovenskej republiky uplatňuje právo voľného pohybu a pobytu. Inými slovami, podľa ZoPC rodinný príslušník občana Slovenskej republiky je len bežným cudzincom, ktorý potrebuje povolenie pre vstup na územie Slovenskej republiky, pričom rodinný príslušník občana EÚ toto povolenie nepotrebuje.

Taktiež je potrebné poznamenať, že za rodinného príslušníka občana Slovenskej republiky je považovaný len jeho manžel, a to len v tradičnom ponímaní a taktiež závislí príbuzní v priamom rade, t.j. ako priami potomkovia, tak i predkovia za predpokladu, že sú na občanovi Slovenskej republiky závislí.³²⁷ Títo rodinní príslušníci majú právo na udelenie trvalého pobytu na päť rokov.³²⁸

Z vyššie uvedeného vyplýva, že hlavný rozdiel medzi rodinnými príslušníkmi občana EÚ a občana Slovenskej republiky sa dá vidieť v tom, že za prvé, rodinný príslušník občana EÚ má právo priameho vstupu a pobytu na území Slovenskej republiky, pričom nepotrebuje žiadne povolenie k tomuto vstupu, jedinou jeho

³²⁷ § 43 ods. 1 písm. a) ZoPC

³²⁸ Ibid.

povinnosťou je preukázanie skutočnosti, že je rodinným príslušníkom občana EÚ. Toto právo je mu priamo dané právom EÚ a je nezávislé na vôli Slovenskej republiky.

Na druhej strane právo vstupu a pobytu na územie Slovenskej republiky rodinného príslušníka občana Slovenskej republiky je priamo závislé na vôli Slovenskej republiky, čiže na jej vnútroštátnej legislatíve. I keď ZoPC dáva týmto rodinným príslušníkom právo k trvalému pobytu na území Slovenskej republiky, treba mať na pamäti, že Slovenská republika nemá žiadnu medzinárodne právnu povinnosť, ako už bolo vyššie uvedené, im toto právo garantovať. Takže v prípade porušenia tohto práva rodinný príslušník občana Slovenskej republiky sa môže domáhať len medzinárodnej ľudskoprávnej ochrany pred medzinárodnými inštitúciami, ako je EŠLP, a to z titulu zásahu do rodinného života v prípade, ak by Slovenská republika odmietla vstup a pobyt tohto rodinného príslušníka na územie Slovenskej republiky.³²⁹

Druhým podstatným rozdielom medzi rodinnými príslušníkmi občanov EÚ a rodinnými príslušníkmi občanov Slovenskej republiky je v tom, že okruh rodinných príslušníkov občanov EÚ je širší. Zahrňuje jednak príbuzných v pobočnej línii a zároveň za rodinných príslušníkov sa považujú i tie osoby, ktoré žijú s občanom EÚ v trvalom vzťahu, resp. v spoločnej domácnosti, takže to môže byť i partner toho istého pohlavia. Na druhej strane okruh rodinných príbuzných občanov Slovenskej republiky je obmedzený len na manžela a závislých priamych príbuzných. Inými slovami to znamená, že partner občana Slovenskej republiky, s ktorým občan Slovenskej republiky uzatvoril v zahraničí registrované partnerstvo, alebo s ním žije v trvalom vzťahu, nemá podľa ZoPC žiadne právo vstupu a pobytu na území Slovenskej republiky len na základe takéhoto vzťahu. Inými slovami takýto zväzok medzi občanom Slovenskej republiky a jeho partnerom rovnakého pohlavia nezakladá imigračný štatút. No na druhej strane takýto partner občana EÚ má právo vstupu a pobytu na území Slovenskej republiky ako hostiteľského členského štátu. V konečnom dôsledku to môže znamenať, že pokiaľ občan Slovenskej republiky chce i naďalej žiť so svojím partnerom rovnakého pohlavia v spoločnej domácnosti, musí tak uskutočniť v inom členskom štáte EÚ.

³²⁹ Pozri kapitolu 2.2.

Nakoniec je potrebné pripomenúť, že vnútorná situácia sa nevzťahuje na tých občanov Slovenskej republiky, ktorí dlhodobo žili v inom členskom štáte EÚ a rozhodli sa vrátiť naspäť na Slovensko, a to na základe rozsudku vo veci *Surinder Singh*.

4.4 Zhrnutie

V tejto časti práce bolo analyzované, ako jednotlivé ustanovenia Smernice upravujúce jednotlivé kategórie rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorých Smernica označuje za beneficentov práva voľného pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte, boli implementované do právnych poriadkov Českej republiky a Slovenska. Zatiaľ čo Česká republika patrí do tej skupiny štátov, ktoré do svojich právnych poriadkov zaviedli registrované partnerstvá, t.j. právne upravujú vzájomné osobné vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia, ktoré trvalo spoločne žijú, Slovenská republika stavia na tradičnom koncepte rodiny a z tohto dôvodu odmieta tieto vzťahy právne regulovať. Toto sa taktiež premietlo do spôsobu implementácie jednotlivých ustanovení Smernice a zároveň k spôsobu riešenia obrátenej diskriminácie.

Zatiaľ čo Česká republika za manžela občana EÚ považuje i jeho partnera, t.j. osobu, s ktorou občan EÚ uzatvoril v zahraničí registrované partnerstvo, Slovenská republika túto kategóriu rodinných príslušníkov do svojho vnútroštátneho právneho poriadku vôbec neimplementovala, čo jej napokon Smernica umožňuje. Z tohto dôvodu tento rodinný príslušník, t.j. registrovaný partner, občana EÚ má právo vstupu a pobytu na území Slovenskej republiky nad tri mesiace iba ako partner občana EÚ, s ktorým má občan EÚ trvalý, riadne osvedčený vzťah. To znamená, že registrovaný partner občana EÚ je z právneho hľadiska v rovnakej pozícii ako faktický partner občana EÚ.

Ďalším podstatným rozdielom medzi českou a slovenskou právnou úpravou je v spôsobe riešenia vnútornej situácie, resp. ako sa tieto štáty vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch vyrovnali s obrátenou diskrimináciou. Zatiaľ čo Česká republika túto diskrimináciu vylúčila, a to tým, že občanom Českej republiky priznala tie samé práva ako občanom EÚ, t.j. medzi rodinnými príslušníkmi občanov EÚ a rodinnými príslušníkmi občanov Českej republiky nie je žiaden rozdiel, a to ako v ich okruhu, tak i v ich práve vstupu a pobytu na území Českej republiky, Slovenská republika obrátenú

diskrimináciu, ako dôsledok vnútornej situácie, vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku neodstránila. V dôsledku toho občania EÚ majú na Slovensku omnoho lepšie postavenie než občania Slovenskej republiky, a to z toho dôvodu, že okruh ich rodinných príslušníkov je omnoho širší, než okruh rodinných príslušníkov občanov Slovenskej republiky. I keď nie je možné jednoznačne urobiť záver, že dôvodom, pre ktorý Slovenská republika odmietla odstrániť vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku jav obrátenej diskriminácie, je možné sa domnievať, že dôvodom pre toto počínanie môže byť práve odmietanie zlegalizovať partnerstvá medzi osobami rovnakého pohlavia, keďže v prípade priznania občanom Slovenskej republiky tie isté práva, aké majú občania EÚ, by v podstate znamenalo nutnosť zlegalizovať tieto partnerstvá medzi osobami rovnakého pohlavia. To môže nepriamo potvrdzovať i tá skutočnosť, že prípad vo veci *Surinder Singh*, na základe ktorého sa taktiež partner občana Slovenskej republiky, s ktorým sa spoločne dlhodobo zdržiaval v inom hostiteľskom členskom štáte, môže domáhať práva vstupu a pobytu na územie Slovenskej republiky, bol do vnútroštátneho právneho poriadku implementovaný až s účinnosťou k 1.1.2012.

V prípade implementácie jednotlivých kategórií rodinných príslušníkov, ktorých je možné považovať za tradičných rodinných príslušníkov, Česká republika spoločne so Slovenskom opomenula zahrnúť kategóriu priamych rodinných príslušníkov v zostupnej línii od druhého stupňa a nižšie, t.j. vnukov a pravnukov, ktorí sú mladší než 21 rokov.

Česká republika na rozdiel od Slovenska do svojho vnútroštátneho poriadku implementovala i súdne rozhodnutie *Zhu a Chen*, a i to nie úplne, keďže podľa tohto rozhodnutia má právo k pobytu v hostiteľskom členskom štáte každý, kto opatruje občana EÚ, ktorý je závislým dieťaťom a nie len jeho rodič.

Napokon je možné zhrnúť, že Slovenská republika, až na určité bagateľné výnimky dôsledne implementovala ustanovenia Smernica, t.j. nešla nad minimálny rámec Smernice, pričom pri jej implementácii dôsledne dodržiavala zásadu derivátosti práv rodinného príslušníka občana EÚ od práv občana EÚ, ktorého taktiež dôsledne, v súlade so Smernicou, definovala.

Na druhej strane právna úprava Českej republiky v tomto smere je omnoho priaznivejšia, no miestami vyznačujúca sa určitými imperfekciami. Ako príklad je možné uviesť opomenutie implementovať už vyššie uvedenú kategóriu vnukov a pravnukov, avšak bez akýchkoľvek výhrad sa za rodinného príslušníka občana EÚ považuje rodič občana EÚ mladšieho 21 rokov, ktorý je na ňom závislý. Česká právna úprava takmer úplne opomenula explicitne definovať jednotlivé kategórie občanov EÚ, ktorí majú právo k pobytu nad tri mesiace.

ZÁVER

Táto práca bola predovšetkým zameraná na analýzu rozdielov v nadobúdaní imigračného štatútu medzi jednotlivými kategóriami rodinných príslušníkov občanov EÚ. Pozornosť bola obzvlášť venovaná rozdielom pri nadobúdaní tohto štatútu medzi rodinnými príslušníkmi, ktorí spadajú do „tradičného poňatia rodiny“ - manžel, priami potomkovia a závislí priami príbuzní v zostupnej a vzostupnej línii na jednej strane a tých, ktorí spadajú do „nového poňatia rodiny“ – registrovaní partneri a páry žijúce v nezosobášenom (partnerskom) spolunažívaní, pričom ide o páry opačného alebo rovnakého pohlavia.

V závere je možné konštatovať, že rodinní príslušníci občanov EÚ, ktorí spadajú do tradičného poňatia rodiny, majú automatické, právom EÚ garantované, právo sa voľne pohybovať a zdržiavať v akomkoľvek hostiteľskom členskom štáte EÚ, a to za predpokladu, že sprevádzajú občana EÚ, alebo sa k nemu pripájajú, pričom hostiteľský členský štát výkon tohto práva môže rodinným príslušníkom obmedziť výlučne len z dôvodov, ktoré ustanovuje právo EÚ, konkrétne Smernica.

Na druhej strane právo voľného pohybu a pobytu rodinného príslušníka občana EÚ, ktorí spadajú do nového poňatia rodiny, t.j. predovšetkým registrovaného partnera, sa líši v hostiteľských členských štátoch v závislosti od toho, či dotýčny hostiteľský členský štát uzákonil vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku registrované partnerstvo, alebo nie. Tie hostiteľské členské štáty EÚ, ktoré legalizovali tieto partnerstvá, zaobchádzajú s registrovaným partnerom občana EÚ rovnako, ako keby bol jeho manželom. Na druhej strane tie hostiteľské členské štáty EÚ, ktoré vo svojom právnom poriadku tieto partnerstvá právne neupravujú, registrované partnerstvo uzatvorené medzi štátnym príslušníkom tretej krajiny a občanom EÚ v inom členom štáte EÚ nebude v týchto hostiteľských členských štátoch uznané. V dôsledku toho, štátny príslušník tretej krajiny sa bude môcť domáhať práva vstupu a pobytu v tomto hostiteľskom členskom štáte len z titulu partnera, s ktorým má občan EÚ trvalý vzťah riadne osvedčený, resp. z titulu, že je členom jeho domácnosti.

Keďže rodinná väzba medzi štátnym príslušníkom tretej krajiny (a to i keď je ilegálnym imigrantom) a občanom EÚ môže taktiež vzniknúť priamo v hostiteľskom

členskom štáte, napríklad uzatvorením manželstva, registrovaného partnerstva alebo faktickou kohabitáciou, čo vedie k automatickému nadobudnutiu práva k pobytu (v prípade ilegálneho imigranta taktiež k automatickému zlegalizovaniu jeho pobytu) v hostiteľskom členskom štáte, sú páry rovnakého pohlavia v omnoho nevýhodnejšom postavení v porovnaní s pármí opačného pohlavia v hostiteľských členských štátoch, ktoré neuzákonnili registrované partnerstvá, resp. ich uzatvorenie umožňujú len svojim štátnym príslušníkom. V tomto prípade štátny príslušník tretej krajiny k tomu, aby mu bol umožnený pobyt v hostiteľskom členskom štáte ako rodinnému príslušníkovi občana EÚ, bude musieť hodnoverným spôsobom osvedčiť, že s občanom EÚ žije v trvalom vzťahu. V dôsledku toho, či tento rodinný príslušník bude môcť uplatňovať svoje právo voľného pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte, bude závisieť, do akej miery bude schopný doložiť hostiteľskému členskému štátu hodnoverné dôkazy preukazujúce existenciu jeho partnerského vzťahu s občanom EÚ. Páry opačného pohlavia sa dokazovaniu existencie ich vzájomného trvalého vzťahu môžu vyhnúť tým, že uzatvoria manželstvo.

Ďalšou úlohou tejto práce bolo analyzovať rozdiely v nadobudnutí imigračného štatútu štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom, ktorého občan EÚ neuplatňuje právo voľného pohybu a pobytu, t.j. v nadobudnutí imigračného štatútu v domovskom členskom štáte tohto občana EÚ, v porovnaní so štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom, ktorého občan EÚ uplatňuje právo voľného pohybu a pobytu, t.j. v nadobudnutí imigračného štatútu v hostiteľskom členskom štáte.

Zatiaľ čo v prvom prípade, nadobudnutie imigračného štatútu štátnym príslušníkom tretej krajiny sa spravuje vnútroštátnym právnym poriadkom domovského členského štátu občana EÚ, ktorého štátny príslušník tretej krajiny je rodinným príslušníkom, v druhom prípade nadobudnutie imigračného štatútu štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorý je rodinným príslušníkom občana EÚ uplatňujúceho právo voľného pohybu a pobytu, sa bude v hostiteľskom členskom štáte výlučne riadiť právom EÚ. To, či v spôsobe nadobudnutia imigračného štatútu medzi týmito dvoma skupinami rodinných príslušníkov budú v konečnom dôsledku faktické rozdiely, závisí

od toho, ako jednotlivé členské štáty riešia problém obrátenej diskriminácie, ktorá je následkom toho, že právo EÚ sa neaplikuje vo vnútornej situácii.

V tých členských štátoch, ktoré vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch neodstránili jav obrátenej diskriminácie, tí štátni príslušníci tretích krajín, ktorí nespádajú do okruhu tzv. „základných“ rodinných príslušníkov, ktorými sú iba manžel a neplnoleté deti mladšie ako 18 rokov, prípadne zo zdravotných dôvodov závislé deti, nebudú spravidla môcť v domovskom členskom štáte občana EÚ nadobudnúť imigračný štatút rodinného príslušníka občana EÚ. V prípade členských štátov, ktoré neuzákonnili registrované partnerstvá, faktický, t.j. neregistrovaný, partner občana EÚ k tomu, aby zachoval svoj partnerský vzťah s občanom EÚ, bude nútený spoločne s občanom EÚ sa presťahovať do iného, už hostiteľského, členského štátu EÚ, aby sa na ich vzťah aplikovali ustanovenia práva EÚ, konkrétne Smernice.

V členských štátoch EÚ, ktoré vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch odstránili jav obrátenej diskriminácie, a to tým, že rodinným príslušníkom svojich vlastných občanov priznávajú tie samé práva ako rodinným príslušníkom občanov EÚ, štátni príslušníci tretích krajín budú taktiež môcť nadobudnúť imigračný štatút rodinného príslušníka, avšak iba občana tohto konkrétneho štátu, ktorý bude obsahovo totožný s imigračným štatútom rodinného príslušníka občana EÚ, s tým rozdielom, že právnym základom pre udelenie tohto štatútu je vnútroštátne právo a nie právo EÚ.

Na druhej strane imigračný štatút rodinného príslušníka občana EÚ uplatňujúceho právo voľného pohybu a pobytu v hostiteľskom členskom štáte, štátny príslušník tretej krajiny nadobudne priamo na základe ustanovení práva EÚ. V rovnakej pozícii je aj štátny príslušník tretej krajiny, ktorý sa presťahoval do domovského členského štátu tohto občana EÚ po tom, čo sa s ním zdržiaval v inom hostiteľskom členskom štáte.

Tieto závery potvrdzuje i spôsob, akým bola Smernica implementovaná do národných poriadkov Českej republiky a Slovenskej republiky. Zatiaľ čo Česká republika, ktorá vo svojom vnútroštátnom poriadku právne upravuje registrované partnerstvá založené na vzájomných vzťahoch medzi osobami rovnakého pohlavia, priznáva rodinnému príslušníkovi občana EÚ, ktorý uzatvoril registrované partnerstvo

s občanom EÚ v inom členskom, prípadne nečlenskom štáte, registrované partnerstvo, to samé postavenie ako manželovi, Slovenská republika, ktorá vo svojom právnom poriadku právne neupravuje registrované partnerstvá, umožňuje rodinnému príslušníkovi občanovi EÚ, ktorý s občanom EÚ uzatvoril registrované partnerstvo v inom členskom alebo nečlenskom štáte, iba postavenie (faktického) partnera, s ktorým má občan EÚ trvalý vzťah riadne osvedčený.

Tento rozdielny postoj Českej republiky a Slovenska k párom rovnakého pohlavia sa taktiež prejavuje v spôsobe riešenia problematiky obrátenej diskriminácie. Zatiaľ čo Česká republika priznáva občanom Českej republiky tie samé práva, ako občanom EÚ, Slovenská republika diskriminuje vlastných občanov voči občanom EÚ.

Nakoniec je možné konštatovať, že oba spôsoby transpozície tých ustanovení Smernice, ktoré sú relevantné pre páry rovnakého pohlavia spoločne žijúce buď v registrovanom partnerstve alebo iba na báze faktického vzťahu, boli do vnútroštátnych právnych poriadkov Českej republiky a Slovenska riadne transponované.

RESUMÉ

Free movement of persons is one of the four fundamental freedoms which are essential for establishing the internal market within the European Union. The primary beneficiaries of this freedom are only EU citizens; it means the nationals of Member States. From the beginning this right was also acknowledged to their family members even if they were from non-EU States. The Treaty of Amsterdam later extended the beneficiaries of this freedom about certain groups of aliens from non-EU States mainly migrant workers who hold a long-term residence status and their family members. However, their rights are only approximated, not the same, to the rights of the EU citizens.

The scope of this dissertation is limited only to the right of free movement of family members of EU citizens who are nationals of third non-EU countries (referred to as “**TCN family members**”). The objective of this work is to focus mainly on the differences of obtaining an immigration status between individual categories of the TCN family members, but the main attention is drawn particularly to the TCN spouses of the EU citizens compare to TCN registered (same-sex) partners. Since the EU shall respect the national traditions of its Member States and obviously the concept of the family falls into these traditions, there is still diversity in the meaning and understanding what the family is in the individual Member States. While some Member States have given full or partial recognition to a homosexual relationship equivalent to marriage, some Member States preserve and protect the traditional concept of family. Consequently, the legal status of these TCN family members who are in registered partnership with the EU citizens may differ in individual Member States.

As the EU law is concerned with free movement of persons, it means with these EU citizens who exercise this right of free movement, it does not apply to these citizens who do not exercise this right. Hence there may be also the difference in obtaining the immigration status for these TCNs who are family members of the EU citizens who do not exercise the right of free movement compare to those whose EU citizen family members do so.

The structure of this dissertation is divided into four main parts, which are further subdivided into individual chapters. This structure is based on the assumption that the right of free movement of the TCN family members to some extent restricts the sovereign right of States to the immigration control. Hence the first part of this work deals with the definition and content of this right according to the public international law and with the conditions for which this right may be restricted. It is asserted that the immigration control is restricted firstly by the rules originated in the human rights law and secondly as the consequence of the economic integration of States based on the establishment of the common market at the regional level.

Since this right of the TCN family members is enshrined in the secondary EU legislation which is the Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member State (referred to as “**directive**”), which respects the fundamental rights and freedoms and particularly the right to family life, this work is also concerned with the fundamental human right to family life which represent “the root” for the right of free movement of TCN family members. Therefore the second part of this dissertation is focused on the right to family life as it is firstly defined in the universal human rights instruments and secondly in the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms.

The third part is concerned with the right of free movement of persons and family life. Firstly the history and gradual development of the economic integration in Europe is described and it is concluded that the right of free movement of TCN family members is exercised not only within the EU Member States but also in European Economic Area and Switzerland. Afterwards as the consequence of the fact that the right of free movement of the TCN family members is derivative right from the primary right of the EU citizens, the content of the EU citizen’s right to move freely is analysed. It is summarised that not all EU citizens are entitled to the right of free movement and residence but only those who are listed in this directive and consequently only their TCN family members are entitled to move freely with the Member States. Next the conditions for which the TCN family members may acquire the immigration status are analysed. The attention is also focused on the ECJ ruling in the *Metock* case, which

principally established, that any national measures such as the requirement of the previous lawful residence, which would restrict the right of free movement of the TCN family members and consequently jeopardised the primary right of free movement of the EU citizens, are prohibited by the EU law. Therefore the TCN family member has a direct and automatic right to move freely with his EU citizen family member or to join him and this right may be restricted only on the grounds laid down in the directive. Following that the individual categories of the family members are described and the particular attention is paid to the differences between the “traditional” family members (e.g. spouse, direct descendants and ascendants) and the family members of the new concept of family such as registered partners and cohabiters. The last chapter of the third part is focused on the internal situation and reverse discrimination as its consequence. It is argued that the internal situation has an adverse impact particularly on the same sex partners if this partnership was factually created between the TCN and the EU citizen in the country of his nationality.

The last forth part deals with the transposition of the directive into the domestic law of the Czech Republic and Slovakia. The choice of these two countries is based on the fact, that they have a different approach to the regulation of the partnership based on the cohabitation of the same sex partners. Whereas the Czech Republic introduced the registered partnership into its legal system, Slovakia permanently refuses to do so.

The conclusion of this dissertation has the following main outcome. Although there is the prohibition on the ground of the sexual orientation in the EU law, the legal position of the same sex partners where one of them is the TCN is not the same in the Member States. Their position varies in the States which recognize the partnership between the same-sex partners compare to the States which do not do so. This may be particularly illustrated on the example of the Czech Republic and Slovakia. While in the Czech Republic the registered partnership created in another Member States (it is also argued that in any third country) is generally recognized and the TCN is in the same position as a spouse, in Slovakia such the TCN is considered only for the “cohabiter” of the EU citizen. However, there may be significant difficulties for the EU citizen when he wishes to reside in Slovakia with the TCN on the basis of the factual cohabitation with him because his TCN partner is required to prove the durable relationship with him

so that he faces the risk not to be able to handle burden of proof. The heterosexual partner may avoid this situation by concluding marriage. As the consequence of this the EU citizen may be forced to move to another host Member State for the purpose to enter into the registered partnership with the TCN.

There is also the difference in an approach how the Czech Republic and Slovakia tackle the issue of the reverse discrimination. While the TCN family members of the Czech nationals are in the same position as the TCN family members of the EU citizens, there is a significant difference between the TCN family members of the Slovak citizens and EU citizens. Apart of the fact that the TCN family member of the EU citizen has an automatic and direct right of free movement unlike the TCN family of a Slovak citizen who must rely only on the Slovak nation law, the main difference is in the scope of the family members, as for the family member of the Slovak national, for the immigration purposes, is considered only his spouse and minor children, whereas the scope of the TCN family members of the EU citizens is much more extended.

Except of these main issues this work also analyses how particular provisions regarding the individual categories of beneficiaries (e.g. EU citizens and their family members) of the directive were implemented into the national legislation of these countries.

ZOZNAM SKRATIEK

EHP / EEA	Európsky hospodársky priestor (European Economic Area)
DPD	Dohovor o právach dieťaťa
EÚ	Európska únia
ESD	Európsky súdny dvor
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EDLP	Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
MPOPP	Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach
MPHSP	Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
SDEÚ	Súdny dvor Európskej únie
Smernica	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov
predchádzajúci ZoPC	Zákon č. 48/ 2002 Z. z., o pobyte cudzincov
VDLP	Všeobecná deklarácia ľudských práv
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie
ZPC	Zákon č. 326/ 1999 Sb., o pobyte cizinců na území České republiky
ZoPC	Zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

Učebnice:

- CHOLEWINSKI, Ryszard I, Richard PERRUCHOUD a Euan MACDONALD. *International migration law: developing paradigms and key challenges*. The Hague: T.M.C. Asser Press, c2007, 492 s., ISBN 978-906-7042-321
- CLAYTON, Gina a D HARRIS. *Textbook on immigration and asylum law*: 2nd ed. New York: Oxford University Press, c2006, 617 s., ISBN 01-992-8973-5
- CRAIG, P a G DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2008, cliii, 1148 p. ISBN 978-019-9273-898
- CRAIG, P a G DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. 5th ed. New York: Oxford University Press, c2011, 1155 s., s. 12, ISBN 9780199576999
- HARRIS, O' Boyle & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009, li, 902 p. ISBN 04-069-0594-0.
- TONER, Helen a D HARRIS. *Partnership rights, free movement, and EU law: law of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. Portland, Or.: Hart, c2004, xxiv, 286 p. ISBN 18-411-3477-5

Zbierky dokumentov práva EÚ a medzinárodného práva:

- FOSTER, Ed. by Nigel G. *Blackstone's EU treaties*. 18th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-019-9238-255.
- GHANDHI, Edited by Sandy. *International human rights documents*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-019-9238-231.

Žurnály:

- BERKOWITZ Nathalia, *Case Comment - Metock and others v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, *Journal of Immigration Asylum and Nationality Law* 2008
- CALLEWAERT Johan, *The European Convention on Human Rights and European Union law: a long way to harmony*, *European Human Rights Law Review* 2009
- COSTELLO Cathryn, *Metock: Free movement and "normal family life" in the Union*, *Common Market Law Review* 46, 587-662
- CONNOR, Timothy C., *Case Comment Community discrimination law: no right to equal treatment in employment in respect of same sex partner*, *European Law Review* 1998

- DAUTRICOURT Camille, Thomas Sebastien, *Reverse discrimination and free movement of persons under Community law: all for Ulysses, nothing for Penelope?*, European Law Review, 2009
- H. KING, David. *Chen v. Secretary of State: Expanding the Residency Rights of Non-Nationals in the European Community*, 29 Loy. L.A. Dostupné z: <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol29/iss2/3>
- NAFZIGER, A. R., *The General admission of aliens under international law* (The American journal of international law, vol. 77, No. 4 (Oct. 1983), pp. 804-847)
- CURRIE, Samantha, *Accelerated justice or a step too far? Residence rights of non-EU Family members and the court's ruling in Metock*, European Law Review 2009, 34(2), 310-326
- DI TORELLA Eugenia Caracciolo, Masselot Annick, *Under construction: EU family law*, European Law Review, 2004
- PEERS Steve , *Free movement, immigration control and constitutional conflict*, E.C.L. Review 2009, 5(2), 173-196
- REID Emily, Di Torella Eugenia Caracciolo, *The changing shape of the "European family" and fundamental rights*, European Law Review 2002
- RITTER C., *Purely Internal Situations, Reverse Discrimination, Guimot, Dzodzi and Article 234*, (2006) 31 European Law Review. 690
- SHUIBHNE N. Nic, *Free Movement of Persons and the Wholly Internal Rule: Time to Move on?* (2002) 39 Common Market Law Review, 731
- TONER Helen, *Legislative Comment, New Regulations implementing Directive 2004/38*, Journal of Immigration Asylum and Nationality Law 2006

OSN dokumenty:

- OHCHR, *The right to adequate housing (Art. 11.1.): forced eviction:20/05/97. CESCR General comment 7. (General Comments)*, dostupné na [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/959f71e476284596802564c3005d8d50?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/959f71e476284596802564c3005d8d50?Opendocument)
- OHCHR, *General Comment No. 19: Protection of the family, the right to marriage and equality of the spouses (Art. 23): 27/07/90. CCPR General Comment No. 19 (General Comments)*, dostupné na <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/6f97648603f69bcd12563ed004c3881?Opendocument>

- UNITED NATIONS, General Assembly. Third report on the expulsion of aliens By Mr. Maurice Kamto, Special Rapporteur [online]. Geneva, 7 May-8 June and 9 July-10 August 2007. International Law Commission, Fifty-ninth session [cit. 2012-05-28]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_581.pdf
- Stanovisko Medzinárodného súdneho dvora v Haagu: Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949

Sekundárna legislatíva EÚ

- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov
- Smernica Rady 2003/109 z 25. novembra 2003 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú dlhodobými pobývajúcimi rezidentmi
- Smernica Rady 2003/86/ES z 22. septembra 2003 o práve na zlúčenie rodiny
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov
- Úplné znenie vysvetlenia k Charte základných práv (2007/C 303/02)
- Commission of the European Communities, Proposal for a European Parliament and Council Citizens Directive on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States, COM (2001) 257 final. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0257:FIN:EN:PDF>
- ZPRÁVA o uplatňovaní smernice 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států: Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. [online]. 23. 3. 2009, s. 39 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0186+0+DOC+XML+V0//CS>

Rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva

- Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. Spojené kráľovstvo, (stažnosť č. 9214/80; 9473/81; 9474/81)
- Aristimuño Mendizabal v. Francuzsko (stažnosť č. 51431/99)
- Berrehab v. Holandsko (stažnosť č. 10730/84)

- Boyle v. Spojené královstvo (stažnost' č.16580/90)
- Čonka v. Belgicko (st'ážnost' č. 51564/99)
- Johnston and others v. Írsko (stažnost' č. 9697/82)
- Mamatkulov and Askarov v. Turecko (stažnost' č. 46827/99 and 46951/99)
- Marckx v. Belgicko (stažnost' č. 6833/74)
- Moustaquim v. Belgicko (stažnost' č. 12313/86)
- Norris v. Írsko (stažnost' č. 10581/83)
- P.B. a J.S. v. Rakúsko (st'ážnost' č. 18984/02)
- Salgueiro da Silva Mouta v. Portugalsko (st'ážnost' č. 33290/96)
- Ünner v. Holandsko (stažnost' č. 46410/ 99)
- Wakefield v.Spojené královstvo (stažnost' č. 15817/ 89)
- X,Y and Z v. Spojené královstvo (stažnost' č. 21830/93)

Rozsudky súdneho dvora Európskej únie:

- C - 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA
- C-413/99 Baumbast and R. v. Secretary of State for the Home Department, [2002] ECR I-7091
- C- 209/03 Bidar v. London Borough of Ealing, [2005] ECR I-2119
- C-194/94 CIA Security International v. Signalson and Securitel
- C-122/99 & C-125/99 D v. Council [2001] E.C.R. I-4319
- C-256/11 Dereci a ďalší v. Bundesministerium für Inneres
- C- 6/64 Flaminio Costa v. Enel [1964] ECR
- C-188/89 Foster and Others v. British Gas
- C-148/02 Garcia Avello v. Belgium, [2003] ECR I-11613

- C-249/96 Grant [1998] E.C.R. I-621
- C-184/99 Grzelczyk v. Centre Public d' Aide Social, [2001] ECR I-6193
- C-80/86 Kolpinghuis Nijmegen
- C-152/84 Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority
- C-127/08 Metock v. Ireland, [2008] ECR 00 and View of AG Maduro
- C-35/82 Morson and Jhanjan, [1982] ECR 3723
- C - 59/85 Netherlands v Reed [1986] E.C.R. 1283
- C - 148/71 Ratti
- C-109/01 Secretary of State for the Home Department v. Hacene Akrich, [2003] ECR I-9607, Opinion of AG Geelhoed in of Akrich, [2003] ECR I-9607
- C-370/90 R. v. Immigration Appeal Tribunal and Surinder Singh, ex parte Secretary of State for the Home Department [1992] ECR I-4265
- C-292/89 R. v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte Antonissen, [1991] ECR I-745
- C-434/2009 Shirley McCarthy v. Secretary of State for the Home Department
- C - 41/74 Van Duyn v. Home Office
- C - 26/62 Van Gend en Loos v. Administratie der Belastingen
- C-14/83 Von Colson and Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen
- C-200/02 Zhu and Chen v. Secretary of State for the Home Department, [2004] ECR I-9925

Webové stránky

- “Summaries of EU legislation”: everything you want to know about European legislation!. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/treaties_maastricht_en.htm

- Agreement on the European Economic Area (1994) [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.efta.int/~media/Documents/legal-texts/eea/the-eea-agreement/Main%20Text%20of%20the%20Agreement/EEAagreement.pdf>
- Aktuality.sk: ZVUK: Slovensko sa registrovaného partnerstva bojí (III. časť). [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://www.aktuality.sk/clanok/117949/zvuk-slovensko-sa-registrovaneho-partnerstva-boji-iii-cast/>
- ČARNOGURSKÝ, Jan, *Registrované partnerstvá homosexuálov na Slovensku nebudú*, [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://inakost.nazory.cz/Carnogur.htm>
- Convetion Establishing EFTA, preambula, [online]. [cit. 2012-03-08] Dostupné z: <http://www.efta.int/~media/Documents/legal-texts/efta-convention/efta-convention-texts/efta-convention-consolidated.pdf>
- Council of Europe: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Treaty open for signature by the member States of the Council of Europe and for accession by the European Union. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=07/03/2012&CL=ENG>
- EUROPA- Summaries of EU legislation. [online], [Cit. 2012-01-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/treaties_maastricht_en.htm
- Free Movement of Persons Switzerland – EU/EFTA. SWISS FEDERAL DEPARTMENT OF JUSTICE AND POLICE. [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://www.bfm.admin.ch/bfm/en/home/themen/fza_schweiz-eu-efta.html
- Freedom of movement in the EU: Directive 2004/38/EC's definition of "Family Member". [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://eumovement.wordpress.com/2008/04/22/definition-of-family-member/>
- Freedom of movement in the EU: Free movement for EU citizens and their non-EU family [online], [Cit. 2012-01-14]. Dostupné na internete: <http://eumovement.wordpress.com/2008/04/22/definition-of-family-member/>
- ILGA EUROPE: Equality for lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://ilga-europe.org/>
- Iniciatíva Inakosť [online]. [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: http://www.inakost.sk/index.php?page=clanok_detail&id=105&idp=&ids=

- Italian Citizenship & Genealogy Services. [online]. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.myitaliancitizenship.com/index.php>
- Levné zdravotní pojištění cizinců od Slavia pojišťovny. SLAVIA POJIŠŤOVA. [online]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.slavia-pojistovna.cz/pojisteni/osobni-pojisteni/zdravotni-pojisteni-cizincu/?gclid=CJSKjbGgxq8CFcNF3wod03aCYA>
- Lisabonská zmluva: Cesta Európy do 21. storočia. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sk.htm
- Marriage and partnership rights for same-sex partners: country-by-country. [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://africa.ilga.org/europe/issues/marriage_and_partnership/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country
- Right of Union citizens and their family members to move and reside freely within the Union: Guide on how to get the best out of Directive 2004/38/EC. DIRECTORATE - GENERAL JUSTICE, Freedom and Security European Commission. Europa.eu [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/guide_2004_38_ec_en.pdf
- Same-sex marriage around the world. CBC NEWS. [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.cbc.ca/news/world/story/2009/05/26/f-same-sex-timeline.html>
- THE BRUSSELS JOURNAL: Metock Ruling: EU Brings Down Danish Immigration Law. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.brusselsjournal.com/node/3457>
- The Schuman Declaration 9 May 1950. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z: <http://www.eppgroup.eu/Activities/docs/divers/schuman-en.pdf>
- WORLD TRADE ORGANIZATION. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/serv_e.htm

Britské právo:

- Home Office UK Border Agency: How to apply for residence documents as the non-EEA family member of an EEA national. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/eucitizens/documents-family/applying/>
- Home Office: UK Border Agency, Residence documents for non-EEA family members of EEA nationals. [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/eucitizens/documents-family/#>

- Home Office: UK Border Agency, Visitors for marriage or civil partnership. [online]. [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/visas-immigration/visiting/marriage-cp/>
- R v. Governor of Pentonville Prison, Ex parte Azam; R v. Secretary of State for the Home Department, Ex parte Khera; R v. Secretary of State for the Home Department, Ex parte Sidhu, [1973] 2 All ER 741, [1973] 2 WLR 949, United Kingdom: Court of Appeal (England and Wales), 3 May 1973, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b6770.html> [accessed 20 May 2012]
- Rozsudok Asylum and Immigration Tribunal ve veci RI(Uganda) [2005] UKAIT 125
- The Civil Partnership Act 2004
- The Immigration (European Economic Area) Regulations 2006

Rozsudky USA súdov:

- Justia.com, US Supreme Court Center: The Chinese Exclusion - 130 U.S. 581 (1889). [online]. [cit. 2012-05-28]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/s/federal/us/130/581/.html>

České právo:

- Rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo dňa 10. 9. 2009, č.j. 9 As 95/2008-45
- Systém ASPI - stav k 15.3.2012 do částky 28/2012 Sb. a 15/2012 Sb.m.s. - RA234, Obsah a text Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o pobytu cizinců na území České republiky - poslední stav textu
- Zákon č. 115/ 2006 Sb., o registrovaném partnerství
- Zákon č. 326/ 1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky
- Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 48/ 1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 94/ 1964 Sb., o rodině

Slovenské právo:

- Zákon č. 48/ 2002 Z. z., o pobyte cudzincov

- zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov
- Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení
- Zákon č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve

PRÍLOHA

[Close Print](#)

RE: dotaz študenta na sm. 2004/38/ES

From: **magda.bodorova@government.gov.sk**

Sent: 09 September 2009 10:40:36

To: oldrich.lejnar@hotmail.com

Attachments:

[48-2002.rtf \(155.8 KB\)](#)

Dobry den,

po konzultácii s kompetentnym ministerstvom Vam posielam odpoved na Vas vcerajsi dotaz:

- podľa čl. 3 ods. 2 smernice 2004/38/ES hostitelsky člensky stat umožni vstup a pobyt pre partnera, s ktorým ma občan Unie trvalý vzťah riadne osvedčený (písm. b) v súlade so svojou vnútroštátnou legislatívou.

Keďže slovenský právny poriadok neupravuje osvedčenie pre partnerov, ktorí majú trvalý vzťah, toto ustanovenie nebolo priamo prebrate.

Partnera, ktorým ma občan unie riadne osvedčený trvalý vzťah však chápeme v zmysle zákona č. 48/2002 Z. z., ako člena domácnosti (§ 45b ods. 2 písm. e) a tým je jeho postavenie oprávnenej osoby v zmysle smernice zachované.

Zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov Vam posielam v prílohe tohoto e-mailu.

S pozdravom

Magdaléna Bodorová
odbor technickej podpory
sekcia vládnej legislatívy Úradu vlády SR
tel.: +4212 57295 603

(See attached file: 48-2002.rtf)

ABSTRAKT A ZOZNAM KĹÚČOVÝCH SLOV

Právo voľného pohybu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občanov Európskej únie - voľný pohyb osôb – Abstrakt

Táto práca sa zameriava na spôsob nadobudnutia imigračného štatútu štátnymi príslušníkmi tretích krajín, na základe ich príbuzenského vzťahu s občanmi Európskej únie podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov. Dôraz sa kladie na spôsob nadobudnutia tohto imigračného štatútu u tých rodinných príslušníkov, ktorí sú buď registrovanými, alebo faktickými partnermi občanov EÚ v tých členských štátoch, ktoré vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch registrované partnerstvo neupravujú. Rozdielny postoj medzi členskými štátmi Európskej únie k registrovaným partnerstvám je ilustrovaný na spôsobe implementácie tejto smernice v národných právnych poriadkoch Českej republiky a Slovenska.

The right of free movement and residence of third country national family members of the European Union citizens - Free movement of persons – Abstract

This dissertation is focused on the acquisition of the immigration status by the third country nationals on the basis of their family relationship with the EU citizens under the Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States. The particular attention is paid mainly on the acquisition of this immigration status by these family members, who are registered partners or cohabiters of the EU citizens in these Member States that do not recognize the registered partnership in their domestic laws. The difference in attitude of the Member States to the registered partnership is illustrated on the example of the implementation of this Directive into the domestic law of the Czech Republic and Slovakia.

Klíčové slová:

voľný pohyb osôb, rodinný príslušník občana EÚ, registrovaný partner

Key words:

free movement of persons, family member of an EU citizen, registered partner